

VALLILA

OMINAISPIIRTEIDEN SELVITYS

2018

KANTAKAUPUNGIN ASEMAKAAVOJEN UUDISTAMINEN

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

VALLILAN OMINAISPIIRTEIDEN MÄÄRITYS

Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaiset kulttuuriympäristöselvitykset

Tilaaaja

Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala
Maankäyttö ja kaupunkirakenne
Asemakaavoitus / Kantakaupunkitiimi

Ohjausryhmä

Crista Toivola, arkkitehti Kymp/Aska
Sakari Mentu, arkkitehti Kymp/Aska
Kerttu Kurski-Issakainen, arkkitehti Kymp/Aska
Milla Nummikoski, arkkitehti Kymp/Aska
Janne Prokkola, yksikön päällikkö Kymp/Aska
Hanna Pikkarainen tiimipäällikkö Kymp/Aska
Anu Lamminpää, maisema-arkkitehti Kymp/Kamu
Jouni Heinänen, tiimipäällikkö Kymp/Kamu
Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö Kuva/Kulttuuriympäristö
Sari Viertiö, arkkitehti Kymp / Rakennusvalvonta
Hanna-Leena Rissanen, arkkitehti Kymp / Rakennusvalvonta
Henrik Wager, ylitarkastaja, Ely-keskus

Tekijät

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

Matti Liski, maisema-arkkitehti MARK
Tiina Perälä, maisema-arkkitehti MARK
Mona Schalin, arkkitehti SAFA
Kristina Karlsson, arkkitehti SAFA
Varvara Protassova, arkkitehti
Liisi Warttinen, tait. yo.
Lilja Palmgren, maisema-arkkitehti yo.

Valokuvat

Arkistokuvat:
ks. kuvatestit

Uudet valokuvat 2017 ja 2018:
Mona Schalin / Liisi Warttinen
Näkymä Oy ks. kuvatestit

Taitto

Liisi Warttinen

Vallilan ominaispiirteitä käsittelevä selvitys kuuluu syksyllä 2017 suoritettujen kolmiosaisen konsulttityön kokonaisuuteen, jonka otsikko on Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteiden määrittäminen. Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala Maankäyttö ja kaupunkirakenne on asemakaavatyötä varten käynnistänyt Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaisen kulttuuriympäristöselvitysten laatimisen. Tähän kokonaisuuteen liittyen konsulttityön tarkoituksena on määrittää tarkemmin ko. kaupunginosien erityiset ominaispiirteet, lähtökohtana Helsingin kaupungin omana työnä laaditut Kallion ja Kampin ominaispiirreselvitykset. Konsulttityössä on lisäksi kehitetty työmenetelmiä ja analyysimalleja tehtävän kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Varsinkin maisemakysymysten ja puistojen osalta sekä kaupunkitilan ominaispiirteiden graafiset analyysit ovat kehittyneet Alppiharjua, Vallila ja Vanhaa Hermannia käsittelevän konsulttityön aikana.

Konsulttityön ovat suorittaneet pääkonsultti Näkymä Oy sekä alikonsultit Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy ja Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. Ohjausryhmä ja konsultit ovat kokoontuneet kolme kertaa työn ajan.

Kuten vastaavissa tehtävissä yleensä, työvaiheet ovat olleet lähdemateriaalin kokoaminen ja siihen tutustuminen, lukuisat maastokäynnit, joihin on kuulunut laaja valokuvadokumentointi, alueiden keskeisten suunnittelu- ja rakennusvaiheiden tarkastelu, ominaispiirteiden analyysi sekä raportin kokoaminen ja taitto. Raporttiaineistoa on esitelty ohjausryhmälle ja

siitä on käyty laajaa keskustelua kokouksissa.

Alustavan työohjelman mukaisesti tarkastelualueesta määrittämään seuraavat ominaispiirteet:

- asemakaavan ominaisuudet, pinnanmuodostus, näkyvät rakentumisvaiheet ja muutokset, katutien luonne, puistot ja istutukset
- korttelikohtaiset: korttelirakenne, arkkitehtuurityylit, tehokkuus, toiminnot, rakennustyytit, aikakerrokset
- rakennus- tai kohdekohtaiset: suojelu, asema maamerkinä
- nykyisen suojelutilanteen ajantasaisuus suhteessa havaittuihin arvoihin

Jokaisesta kolmesta tarkastelualueesta on koottu erillinen raportti, joka toimii sekä omana kokonaisuutena että yhdessä muiden raporttien kanssa. Kaupungin tuottamana paikkatietoaineistona raportteihin sisältyvät rakennuskannan ikäjakautumaa, käyttöä, kaavoitus- ja suojelutilannetta koskevat teemakartat.

Raporttien viimeistelyvaihe on ajoittunut helmikuulle 2018. Raporttien toimitustyö, kokoaminen ja taitto on ollut pääosin Mona Schalinin ja Liisi Warttisen vastuulla, analyysikarttojen osalta Näkymä Oy:n ja arkkitehti Kristina Karlssonin vastuulla.

SISÄLLYSLUETTELO

s. 4 VALLILA 22. KAUPUNGINOSA

s. 11 1. KAAVOITUSHISTORIAA

- s. 11 Kaupunginosan varhaisvaiheet
- s. 14 Asemakaavoituksen historiaa vuoteen 1930
- s. 26 Kaupunkikuvalliset ihanteet ja kaupunkirakentamista koskevat säännökset

s. 30 2. RAKENNUSKANTA

- s. 32 2.1 Asuntorakentamisen aikakerrostumat
- s. 62 2.2 Julkinen rakentaminen
- s. 72 2.3 Teollisuus- ja liikerakentaminen
 - s. 74 Pasilan konepaja
 - s. 86 Teollisuusalue
- s. 114 2.4 Katutasojen tilojen käyttö

s. 116 3. KORTTELIRAKENNE JA PIHAT

s. 124 4. PUISTOT JA ISTUTUKSET

- s. 126 Puistojen kehitys
- s. 132 Puistojen ja viheralueiden ominaispiirteet, kokonaisuudet
- s. 134 Puistot ja puistikot
- s. 144 Katuistutukset ja katunäkymien merkittävä puusto

s. 152 5. KAUPUNKITILA, MAAMERKIT, KATUYMPÄRISTÖ, TORIT, AUKIOT JA KESKEISET "SOLMUKOHDAT"

s. 158 6. VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ

- s. 159 Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat puistot ja suojelutilanne

s. 163 7. SUOJELUTILANNE JA ARVOYMPÄRISTÖJÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET

s. 166 LÄHTEET

VALLILA 22. KAUPUNGINOSA

Seuraava teksti perustuu Tommi Lindhin selvitykseen Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri, Vallilan ja Hermannin kaupunginosien inventointi 1997, seuraavassa lähdeviitteenä Lindh 1997.

Sijainti

Helsingin 22. kaupunginosa Vallila sijaitsee Hämeen-tien ja Aleksis Kiven kadun välissä Pasilan ja Kumpulan eteläpuolella.

Luonnonolot

Vallilan maasto on rakentamattomilta osiltaan kallioista ja kumpuilevaa. Vallila toimi nimensä (Vallgård) mukaisesti kaupunkilaisten karjalaitumena ennen varsinaisen rakennustoiminnan alkamista alueella.

Vallilan korkein kohta (+35 m) sijaitsee Nilsiänkadun ja Nokiantien risteyksessä lähellä Nokianpuistoa. Matalin kohta (+2 m) on Vallilan siirtolapuutarhan itäosassa. Vallilassa on edelleen havaittavissa kallioita ja kukku-loita, kuten Keuruunpuiston avokallio.

Vallilan laaksossa Vanhankaupungin selälle virtaa ni-meämätön puro, joka lienee Mätäpuron vanha sivuhaara. Lisäksi Vallilan puistossa on pieni lampi. Muita vesialueita Vallilassa ei ole.

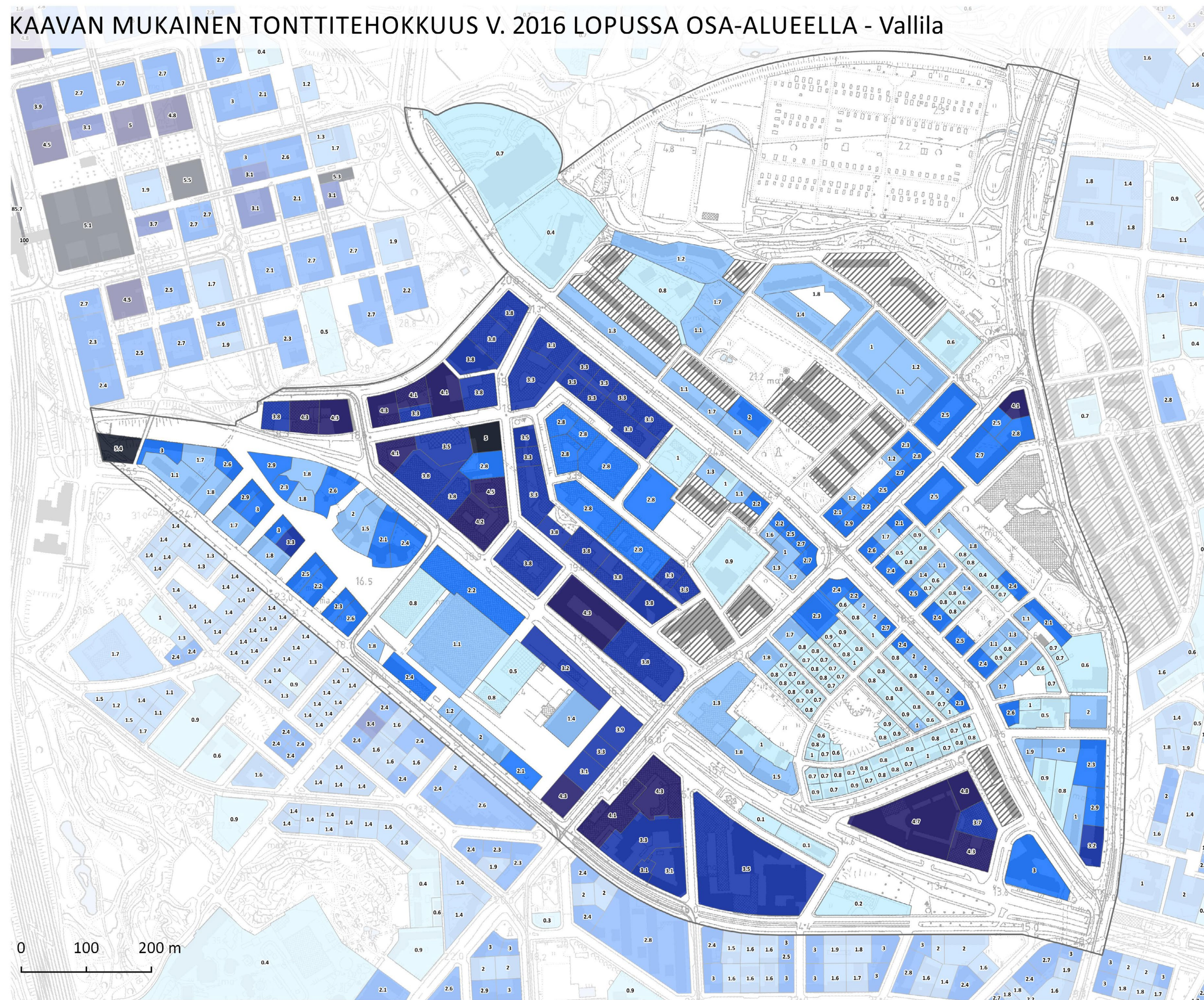
Vallilan alueen lounais- ja eteläosa kuului laajaan Sörnäisten suoalueeseen. Suoalueen keskellä sijaitsi Suvi-lahteen laskenut Sörnäisten järvi (Sörnäs träsk), joka kuivatettiin 1800-luvulla.

1800-luvun alkupuolelle vanhan ja uuden Helsingin väliset maat olivat suurelta osalta kaupungin hallinnassa ja pääosin laidunmaina, kunnes 1830- ja 1840-luvuilla Pitkäsillan pohjoispuoliset kaupungin maat jaettiin maanviljelys- ja huvilapalstoiksi, joita vuokrattiin yksityisille.

Nykyisen Vallilan lounaisosa kuului n.s. Janssonin viljelyksiin, jotka oli 1836 vuokrattu sillä ehdolla, että vuokralainen Jansson sitoutuisi kuivattamaan maat ja muokkaamaan ne viljelysmaiksi. (Lindh 1997)

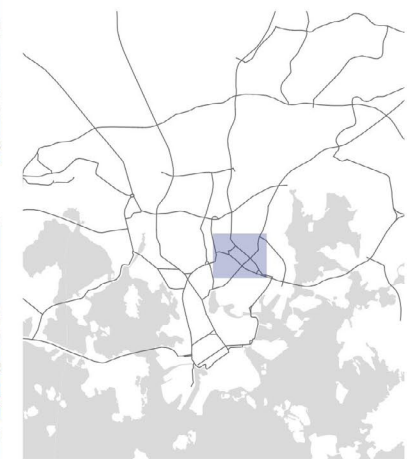
[illegible]

KAAVAN MUKAINEN TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Vallila

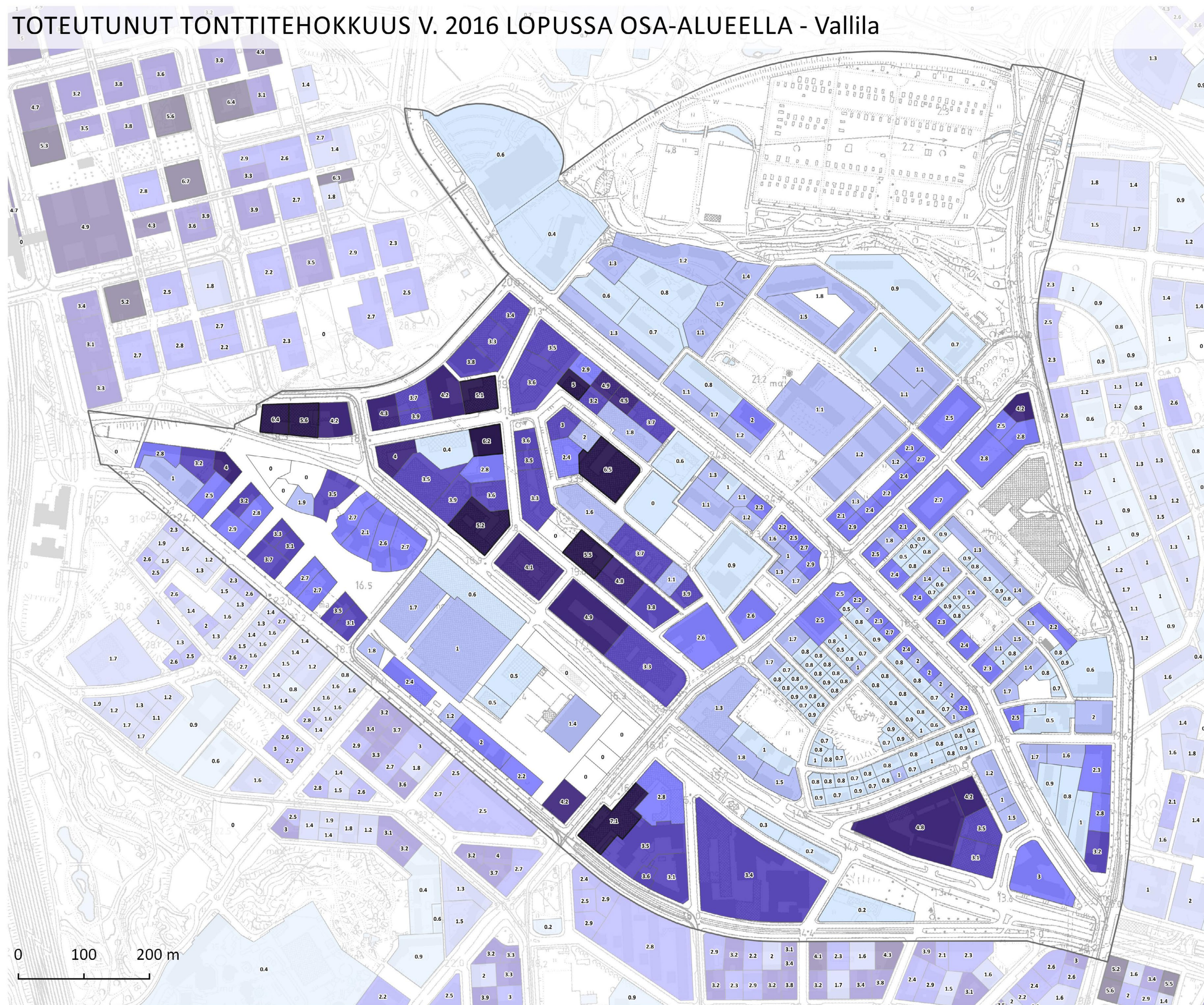
Kaavan mukainen tonttitehokkuus

- > 0 - 1
- > 1 - 2
- > 2 - 3
- > 3 - 4
- > 4 - 5
- > 5
- Ei tietoa

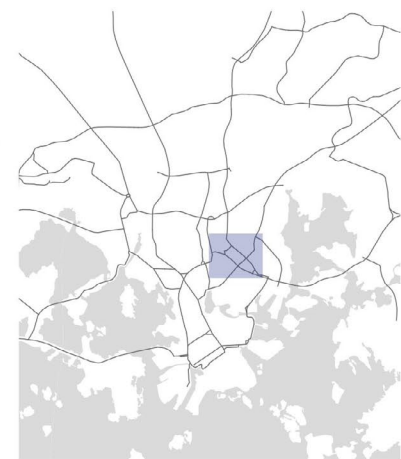
© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SEUTURAMAVA 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
12.10.2017

TOTEUTUNUT TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Vallila

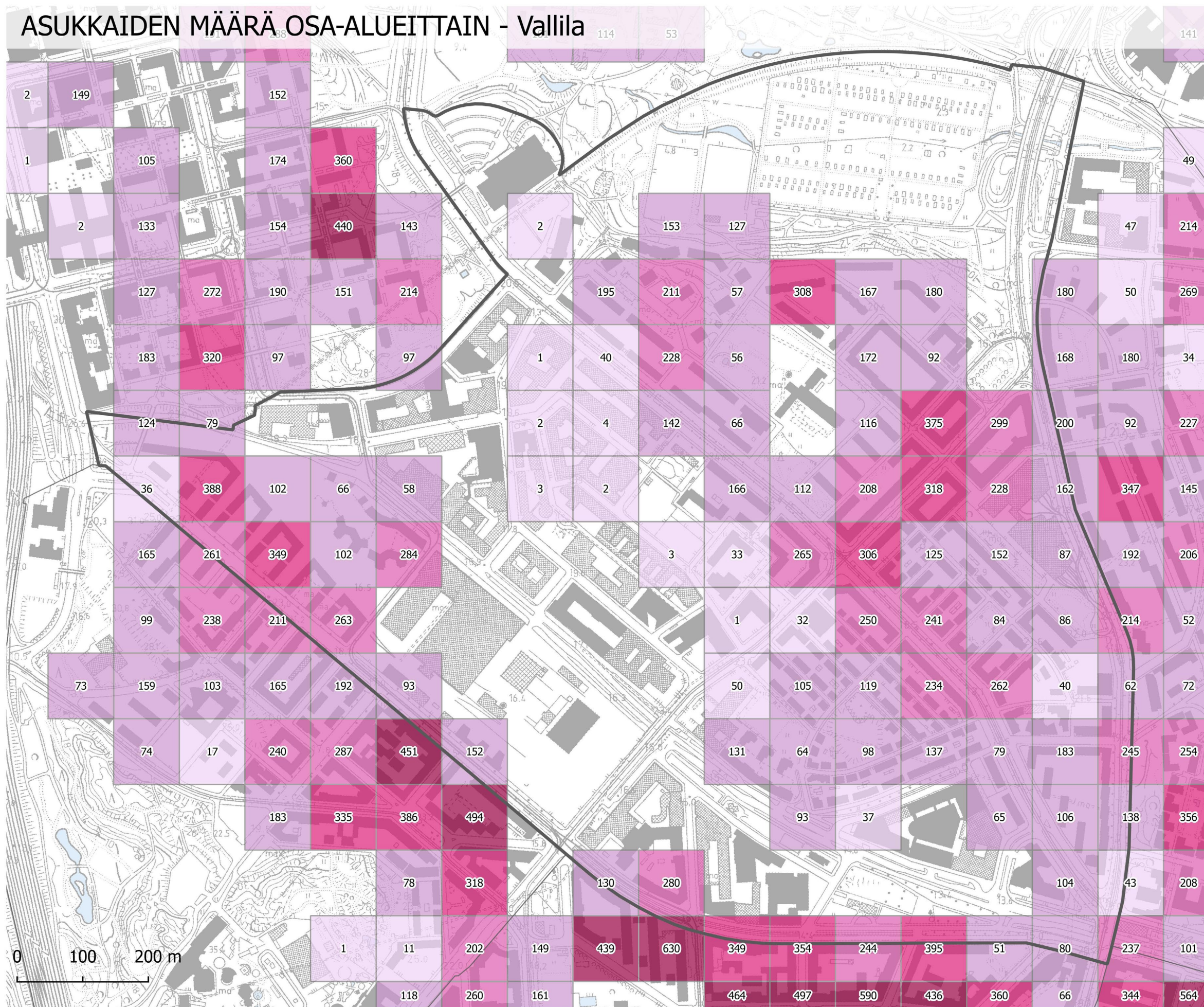
Toteutunut tonttitehokkuus

- 0
- > 0 - 1
- > 1 - 2
- > 2 - 3
- > 3 - 4
- > 4 - 5
- > 5

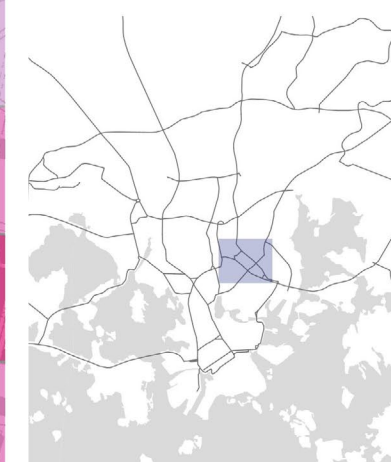
© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SEUTURAMAVA 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Asa
12.10.2017

ASUKKAIDEN MÄÄRÄ OSA-ALUEITTAIN - Vallila

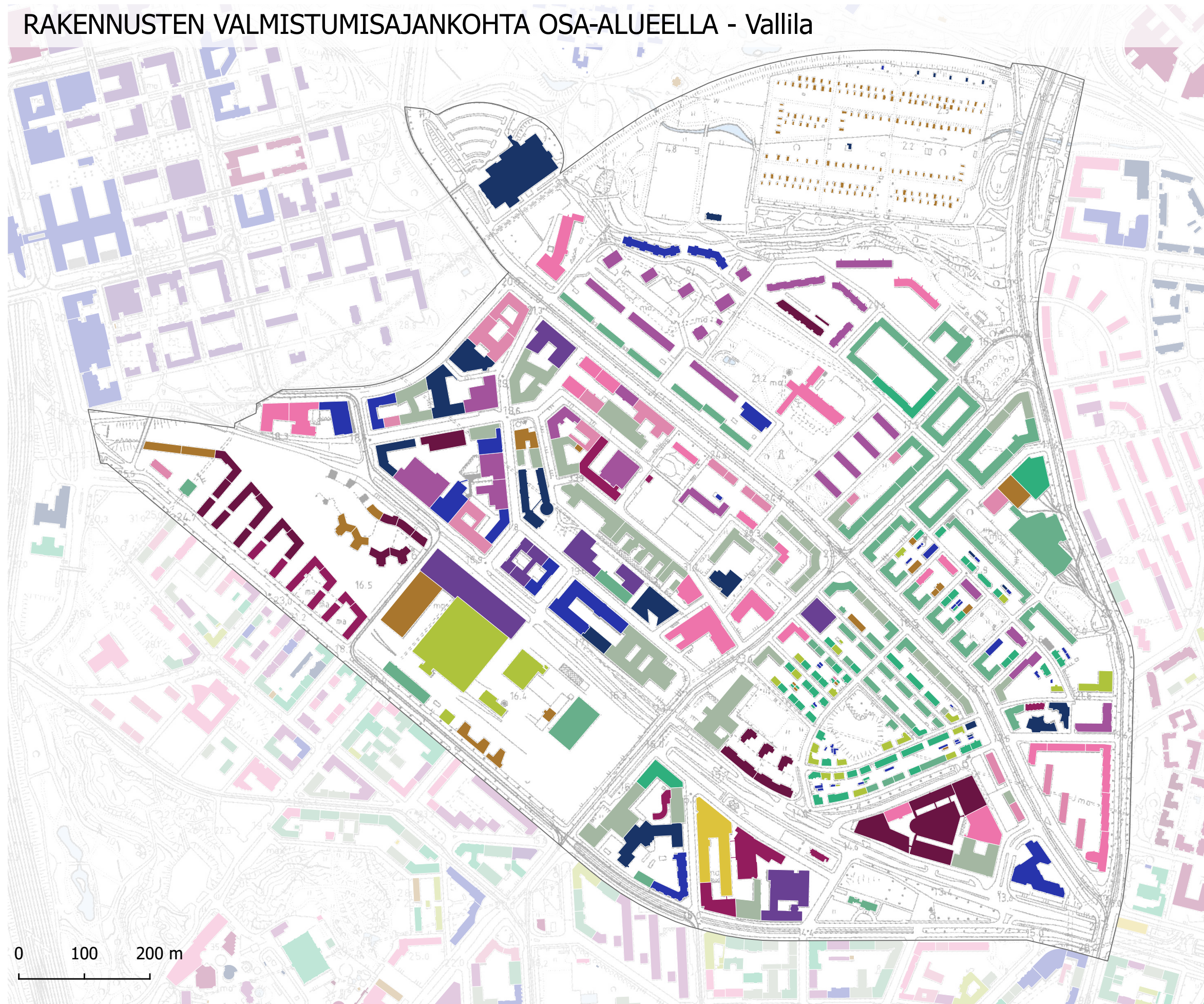
ASUKKAIDEN MÄÄRÄ

- 1-50
- 50-200
- 200-300
- 300-400
- yli 400

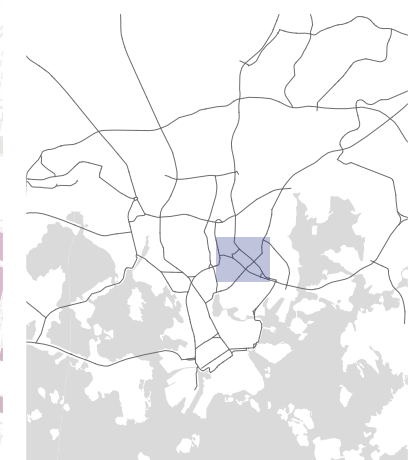
© Helsingin kaupunki
Aineistot: SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: Henna
Hovi/Kymp/Aska/Ase 4.10.2017

RAKENNUSTEN VALMISTUMISAJANKOHTA OSA-ALUEELLA - Vallila

Valmistumisvuosi

- ennen 1880
- 1880 - 1889
- 1890 - 1899
- 1900 - 1909
- 1910 - 1919
- 1920 - 1929
- 1930 - 1939
- 1940 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 1989
- 1990 - 1999
- 2000 - 2009
- 2010 - 2016

© Helsingin kaupunki
Aineistot: Facta 01/2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: LY/Kymp/Aska/Ase

1. KAAVOITUSHISTORIAA

KAUPUNGINOSAN VARHAISVAIHEET

Työväensuntoja ja teollisuutta

1900-luvun vaihteen jälkeen asutus alkoi levitä Kallios-
ta ja Sörnäisistä Alppiharjun ja Vallilan suuntaan. Uusi
rakennustyyppi, työväestölle tarkoitettu vuokratalo,
tuli kuvaan 1800-luvun loppupuolella. Arkkitehti Gus-
taf Nyström esitti vuonna 1907 kaupunginvaltuustolle,
että valtuusto asettaisi komitean selvittämään, mistä
kaupungissa vallitsevat epätyytyttävät asunto-olot joh-
tuivat. Komitean tehtäväksi tulisi lisäksi keksiä keinoja
tilanteen korjaamiseksi. Kaupunginvaltuuston päätök-
sellä perustettiin samana vuonna komitea, johon kuu-
luivat professori Nyströmin lisäksi työväenasiaain lau-
takunnan puheenjohtaja tehtailija Viktor von Wright,
senaatin työväenasiaain esittelijä tri Leo Ehrnrooth, tri
W. Zilliacus ja kauppaneuvos Julius Tallberg. Nk. Valli-
la-komitea sai valmiiksi mietinnön halpojen asuntojen
saannin lisäämisestä sekä maan luovuttamisesta eh-
doilla, jotka takaavat tonttiarvon kohoamisen tulevan
kunnan hyväksi. Mietintö sisälsi paitsi yleisiä asunto-
poliittisia kannanottoja myös konkreettisia ehdotuksia
Vallilan työväenasuntoalueen rakentamiselle. Vallila
katsottiin hyvin soveltuvaksi alueeksi työväenasunto-
rakentamiselle teollisuuden läheisyyden, maanomis-
tusolojen, liikenneyhteyksien ja terveydellisten näkö-
kohtien takia. Kaupunginvaltuusto hyväksyi komitean
ehdotukset pääpiirteissään vuonna 1908. (Lindh 1997)

Vuonna 1922 oli työväestön osuus Vallilan koko vä-
estöstä yli 70%. Samaan ylsivät vain Kallio, Alppihar-
ju ja Hermannin. Vuonna 1930 kyseisissä kaupungino-
sissa asumistiheys oli yli 2 henkeä huonetta kohti eli
Helsingin korkein. Vallilaan oli vuoden 1927 loppuun
mennessä rakennettu eri yhtiöiden toimesta 727 asun-
toa yleishyödyllisen rahoituksen turvin. Vallila olikin
1920-luvulla Käpylän jälkeen Helsingin suurin työvä-
enasuntokaupunginosa. Osa Vallilan työväenasunnois-
ta tuhoutui vuoden 1944 pommituksissa ja osa on pu-
rettu myöhemmin kerrostalojen tieltä.

Teollisuusalueet

Vallila on ollut myös merkittävä teollisuusalue. Alueel-
la ovat toimineet mm. SOK:n Helsingin tehtaat, Orio-
nin ja Medican lääketehdas, Helsingin Kutomo ja Kra-
vatti Oy, Vallilan Silkkitehdas Oy sekä lukuisia muita
tekstiilialan yrityksiä, Heteka Oy, Autokorirakenne Oy/
Oy Sisä-Auto Ab sekä muita metalli- ja konepaja-alan
yrityksiä.

Suurin yksittäinen teollisuuslaitos on ollut VR:n Pasilan
konepaja, joka v. 1901 asemakaavan mukaan on ensin
kuulunut 12. kaupunginosaan Alppilaan. Vuonna 1959
Aleksis Kiven kadun ja Sörnäisten satamaradan väliset
teollisuuskorttelit (Pasilan konepaja ja korttelit 366-
368) siirrettiin 22. kaupunginosaan. (Lindh 1997)

Vallilan alueen lounais- ja eteläosa kuului laajaan Sörnäisten suoalueeseen. Suoalueen keskellä sijaitsi Suvilahteen laskenut Sörnäisten järvi (Södernäs träsk), joka kuivatettiin 1800-luvulla. Suo ja Sörnäisten järvi piirrettynä 1940-luvulla karttapohjalle. HKA Sinetti

Vuoden 1876 asemakaavaan ja sen jälkeisiin muutoksiin perustuva painettu kaupunkikartta v. 1888 (osa). HKA Sinetti. Vallilan alueen sijainti on tässä merkitty punaisella ääriiviolla. Nykyinen Teollisuuskatu noudattaa Sörnäisten satamaraiteen linjaa.

ASEMAKAAVOITUKSEN HISTORIAA VUOTEEN 1930

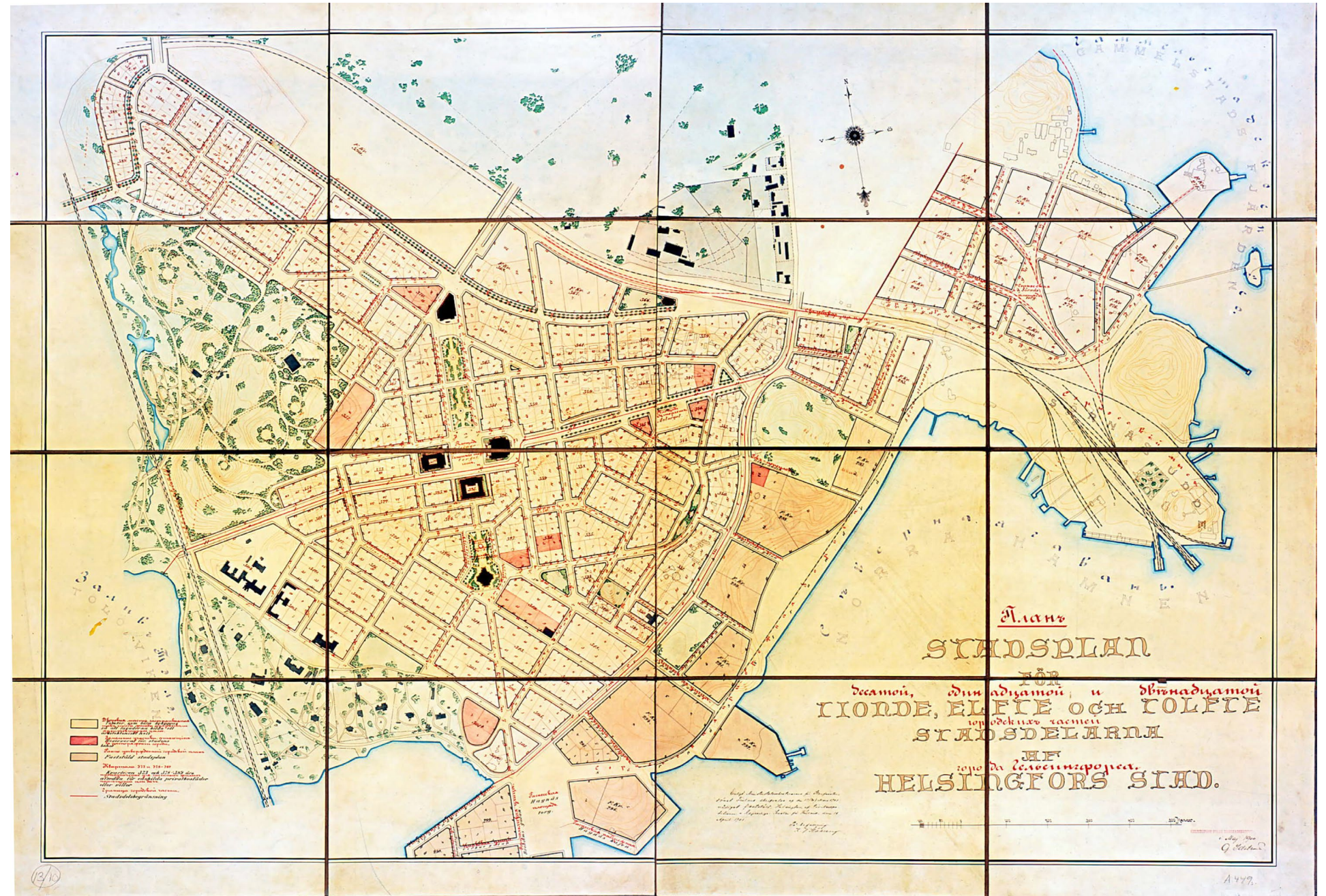
Vallgårdin 1840-luvulla muodostetulle vuokra-alueelle tehtiin jakokaava vuonna 1908. Alueen suomenkieliseksi vastineeksi vahvistettiin 1909 Vallila.

Vallilan asemakaavoituksessa on kolme selkeää periodia: Vanhan Vallitan puutalokorttelien jakokaava vuodelta 1908, Vallilan jakokaavan laajennus vuodelta 1916 (nk. Uusi Vallila) sekä Mäkelän alueen jakosuunnitelmat 1920-luvulta (Vallilan teollisuusalue). Helsingin 22. kaupunginosan asemakaava vahvistettiin vuonna 1940. Kaupunginosan nimeksi Vallila tuli vuonna 1959.

Vallilan nykyisen kaupunginosan vanhimmat asemakaavat vahvistettiin kortteleille 366, 367, 368 ja 390 jo vuonna 1901, jolloin ne kuuluivat vielä Sörnäiseen ja Alppiharjuun. Nämä neljä Aleksis Kiven ja Teollisuuskadun välissä olevaa teollisuuskorttelia erottuvat nykyinkin omaksi ryhmäkseen.

Riitta Nikula on todennut, että ennen ensimmäisen maailmansodan aikaa Euroopassa katsottiin yleisesti, että asuntojen rakentaminen kuului yksityisille. Kuntien toiminta rajoittui yleensä lähinnä rakennusjärjestysten laatimiseen.

Helsingin kaupunginvaltuusto asetti 22.10. 1907 komitean selvittämään miten voitaisiin edistää halpojen

1901 asemakaava, HKA

asuntojen rakentamista ja miten tonttimaan luovutamiseen voitaisiin liittää ehtoja, jotka varmistaisivat että tonttiarvon kohoaminen tulevaisuudessa tulisi kunnan hyväksi. Selvitystyön lähtökohtana oli käsitys kunnallishallinnon kasvavasta merkityksestä asunnonpuutteen ratkaisun kannalta. Perehdyttyään mm. Saksan kunnalliseen asuntokysymykseen, komitea päätyi ehdottamaan tonttien vuokraamista asuintarkoituksiin myymisen sijasta.

Komitean 1908 valmistunut mietintö johti Riitta Nikulan mukaan Vallilan työväenkaupunginosan syntymiseen. Komitean liitteenä olevassa kaavakartassa, ”Ehdotus kaupungin jaoitusta varten Wallilan alueella”, oli esitetty Sörnäisten rantaradan koillispuolelle ja Sörnäisten puusepäntehtaan pohjoispuolelle 22 korttelia, jotka oli jaettu pieniksi vuokratonteiksi. Alueen läpi kaakosta luoteeseen oli merkitty leveä katu, jonka linjaus vastaa nykyistä Mäkelänkatua. (Nikula 1981, 233-235)

1908 Vanhan Vallilan puutalokorttelien jakokaava. Vallgårdin 1840-luvulla muodostetulle vuokra-alueelle tehtiin jakokaava vuonna 1908. Se käsitti 13 korttelia nykyisen Teollisuuskadun, Sturenkadun ja Mäkelänkadun välissä sekä 9 korttelia Mäkelänkadun itäpuolella Inarintien varressa. Sturenkadun ja Mäkelänkadun varsien tontit oli tässä vaiheessa jätetty ilman rakennusoikeutta. Nykyisinkin selkeästi erottuva puukaupunkialue muodostettiin siis tällä jakokaavalla.

Ehdotus kaupungin jaoitusta varten Wallilan alueella.
Kaavaehdotus 1908. HKA

1913-1915 Vallilan laajennussuunnitelma

Koska Vallilan jakoaluetta ei liitetty kaupungin asemakaava-alueeseen, kaupunginvaltuuston oli ratkaistava sen kehittämiseen liittyvät asiat yksitellen.

Nikula toteaa, että Vallilan rakentamisen kannalta rakennusjärjestykset olivat keskeinen suunnitteluväline, jolla aluetta yritettiin kehittää toivottuun suuntaan. (Nikula 1981, 234-238)

Vallilan laajentamista alettiin suunnitella melko pian, koska halvoista vuokratonteista oli edelleen suuri puute. Riitta Nikula on selvittänyt alueen kehittämiseen liittyviä keskusteluja ja aloitteita, mm. sosiaalilautakunnan pyrkimyksiä edistää rivitalotonttien kaavoittamista ja järjestettyä rakennustyyppien suunnittelukilpailua. Sosiaalilautakunta oli todennut, että alueelle oli omakotitalojen sijaan syntynyt pieniä vuokratasareita.

Bertel Jung, joka oli nimitetty Helsingin ensimmäiseksi asemakaava-arkkitehdiksi 1908, kehitti ehdotusta Vallilan laajentamiseksi. Tämä oli valmiina jo 1913 mutta vietiin kaupunginvaltuuston käsittelyyn vasta 1915, jolloin rahatoimikamari teki 1915 kaupunginvaltuustolle esityksen Vallilan laajentamiseksi ja voimassa olevan rakennusjärjestyksen muuttamiseksi. Liitteenä oli Jungin laatima muistio, jossa hän mm. otti kantaa rivitalokysymykseen. Jungin mukaan pääliikenneväylien varrella olevia tontteja oli pidettävä niin arvokaina, että ne sopivat paremmin korkeiden vuokra- ja

liiketalojen tonteiksi kuin rivitalorakentamiseen. Hän otti myös kantaa Vanhan Vallilan puolella todettuihin rakennusrajojen ylityksiin ja ehdotti määräysten tarkentamista Uuden Vallilan alueella. Jung esitti perusteluna, että maakeinottelu uhkasi hävittää pienten tonttien istutettavaksi sopivat alueet ja ”lasten suosimien hiekkakenttien sijaan, missä jokin kasvava puukin voi saada tilaa, tulevat liikekorttelien karit ja kuivat asfalttipinnat. Jung oli hyvin perillä puistojen, viheralueiden ja lasten leikkipaikkojen merkityksestä ja seurasi alan kansainvälistä keskustelua.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi Vallilan laajennusalueen jakosuunnitelman hieman muunnettuna pitkän keskustelun jälkeen 8.2.1916 ja kumosi Vallilan olemassa olevan rakennusjärjestyksen. Lounaasta koilliseen kulkevan 22 metriä leveän Sturenkadun pohjoispuolella oli ns. Uuden Vallilan yhdeksän asuntokorttelia. Alueen 128:sta tontista 104 tonttia varattiin pieniä asuinrakennuksia varten ja 24 tonttia kivitaloja varten. Puutaloille tarkoitetut tontit oli ryhmitelty puistoksi merkityn alueen ympärille ja korkeammat kivitalot oli sijoitettu Sturenkadun ja tulevan Mäkelänskadun varsille. Uuden Vallilan koillisosaan oli merkitty kirkon paikka ja länsilaidalle julkisen rakennuksen, esimerkiksi koulun paikka. Vanhan Vallilan puolelle oli suunniteltu lisää tontteja ja sijoitettu kivitaloja pääkatujen varsille.

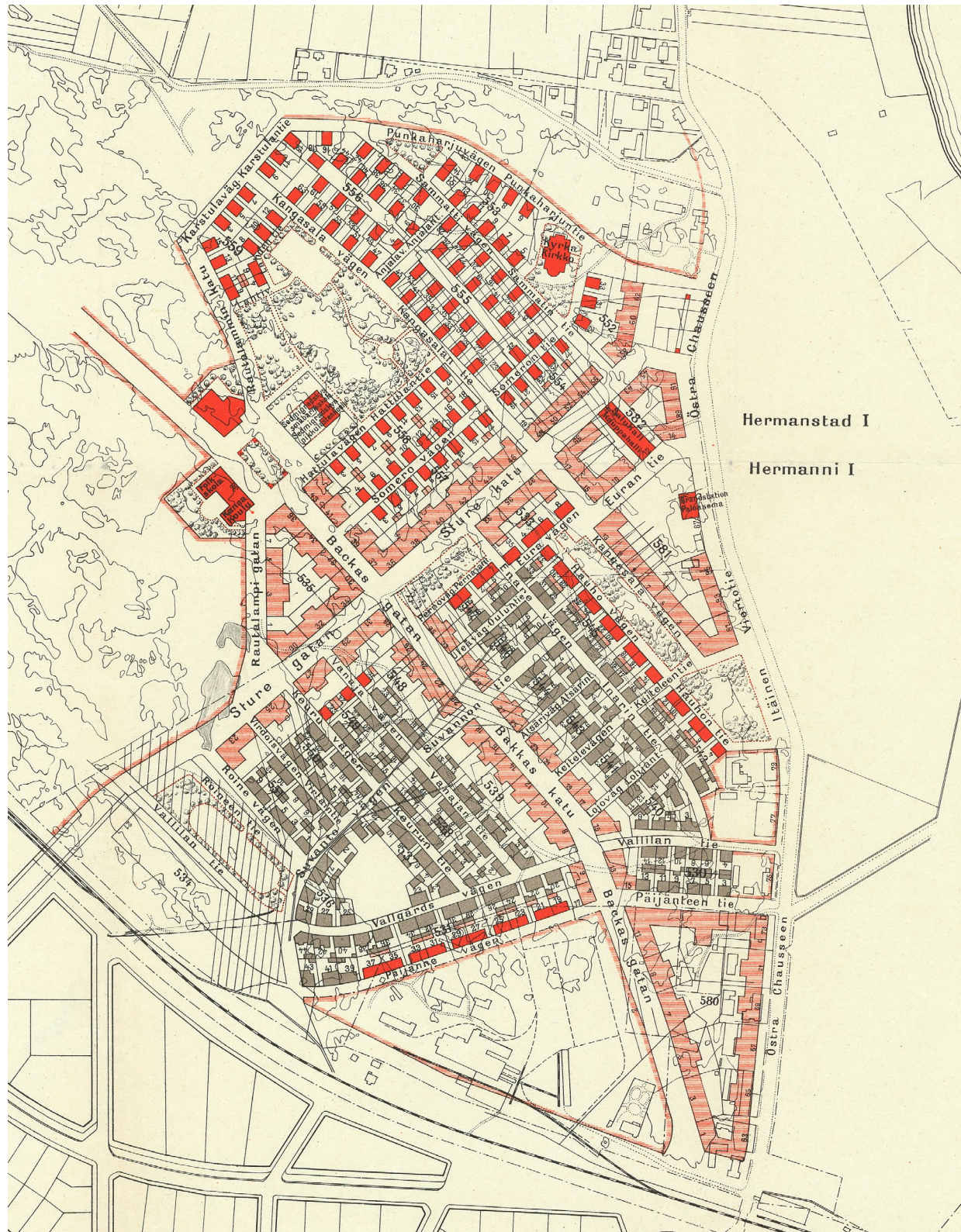
Vallilan laajennussuunnitelman vaiheet

Bertel Jungin ensimmäiset ehdotukset sisälsi kivitalotontteja Mäkelänskadun ja Sturenkadun varsille ja muualla vielä puisia pientaloja harvempaan sijoitettuna kuin Vanhassa Vallilassa.

Vuoden 1913 alustavassa esityksessä Mäkelänskadun (tuolloin Bakkaskadun) päätteenä oli pitkänomainen aukio, jonka kolmella sivulla oli julkinen rakennus.

Valtuuston v. 1916 vahvistamaan jakosuunnitelmaan sisältyi koillisosaan esitetty kirkko ja länsireunalla rakennettava julkinen rakennus, esim. koulu. Sturenkadun leveys oli 22 metriä. Sturenkadun ja Mäkelänskadun varrelle esitettiin rakennettavaksi ”korkeita” kivitaloja.

Vaikka Jungin suunnitelma ei sellaisenaan toteutunut, se toimi jatkossa Uuden Vallilan rakentamisen kehiksenä. Puutalojen osuus toteutuneessa kaupungissa oli huomattavasti pienempi kuin kaavassa. Nykyisin Uuden Vallilan puolelle rakennetuista puutaloista ei ole jäljellä yhtään. (Nikula 1981, Lindh 1997)

Yllä lokakuussa 1913 päivätty ehdotus Vallilan laajentamiseksi, Bertel Jung (HKA Sinetti) . Alueen läpi kulkee lounaasta koilliseen leveä Sturenkatu, jonka pohjoispuolella on yhdeksän uutta asutokorttelia. Pääosa tonteista on tarkoitettu pieniä asuinrakennuksia varten. Kivitalot on sijoitettu Sturenkadun ja tulevan Mäkelänskadun varsille. Alueen koillisosaan on piirretty puuston kehystämä kirkko ja Bakkaskadun päätteenä olevaa istutettua aukiota kehystävät kansakoulu, pikkulasten koulu ja kolmas julkinen rakennus. Alueelle suunnitellut puistot ja istutukset näkyvät selvemmin lopullista kaavaesitystä edeltäneissä luonnoksissa.

Puistot ja leikkipaikat Vallilan laajentamissuunnitelmassa 1913

Laajennussuunnitelman ehdotuksen illustraatio vuodelta 1913 on esitetty puistoalueet. Bertel Jung, HKA

Bertel Jungin alustavassa suunnitelmassa puistojen, puistikoiden ja leikkipaikkojen istutukset on esitetty kaavan mittakaavan mukaisesti ilman tarkkoja yksityiskohtia. Kuitenkin ajan puutarhataiteen virtaukset, kuten muotopuutarhan ja uusklassismin piirteet ja vapaamuotoinen puistotyyli, ovat selvästi havaittavissa. Puistoihin on suunniteltu ajan reformipuistosuuntauksen mukaiset leikkokentät. Tekstissä käytetyt numerot ovat samat kuin vastaavien nykyisten puistojen kohdalla käytetyt numerot, ks. s. 134.

Istutusten kehystämät leikki- ja pallokentät:

(18) Vallilantien, Sturenkadun, Roineentien ja Suvannontien rajaama, puurivien kehystämä kenttä, joka kaarevat päät kuin antiikin stadionissa. Sisäänkäynnit Roineentien ja Suvannontien suunnalta.

(35) Rautalamminkadun, Lahdentien, Kangasalan tien ja Hattulantien rajaama laajempi puisto, jonka pohjoispäässä on suorakaiteen muotoinen, puurivien rajaama kenttä.

Puistot ja puistikot:

(34, 35) Rautalamminkadun, Lahdentien, Kangasalan tien ja Hattulantien rajaama puisto on alueen suurin yhtenäinen puistoalue. Polveileva käytävä, johon liittyy ympyrän muotoinen aukio, johtaa leikkikentälle (2) Hattulantien suunnalta. Puiston reunoille on osoitettu vapaamuotoisia puuryhmiä ja keskialueet on jätetty

avoimiksi nurmikoiksi. Puiston länsipuolella on julkisten rakennusten ryhmä, mm. kansakoulu ja Semigradskyn pikkulasten koulu, joiden käyttöön puisto on ajateltu.

(31) Hauhontien, Eurantien, Kangasalan tien ja Itäisen Viertotien rajaama kapeahko, pitkä puistoalue laajenee etelässä laajemmaksi puistoksi, joka on kuitenkin esitetty ainoastaan kaavamaisesti.

Kaava-alueen katujen kehystämiä puistikoita on suunniteltu Sturenkadun ja Mäkelänkadun risteykseen. Käsin piirretyssä kartassa on esitetty puistikon reunaa kiertävä pensasaita. Toinen, puurivien rajaama kolmi-on muotoinen puistikko sijaitsee Sammatintien päässä.

Julkisten rakennusten ympäristö ja piha-alueet:

Mäkelänkadun (Bakkaskadun) päätteeksi suunniteltu aukio on sijoitettu neljän leveän kadun risteykseen. Avokulmaisen aukion keskelle on sijoitettu suorakaiteen muotoinen istutus, jonka kulmissa on pienet neliömäiset paviljongit tai kioskit. Koulurakennusten pihoille on piirretty puuistutuksia ja käytäviä myötäileviä puurivejä.

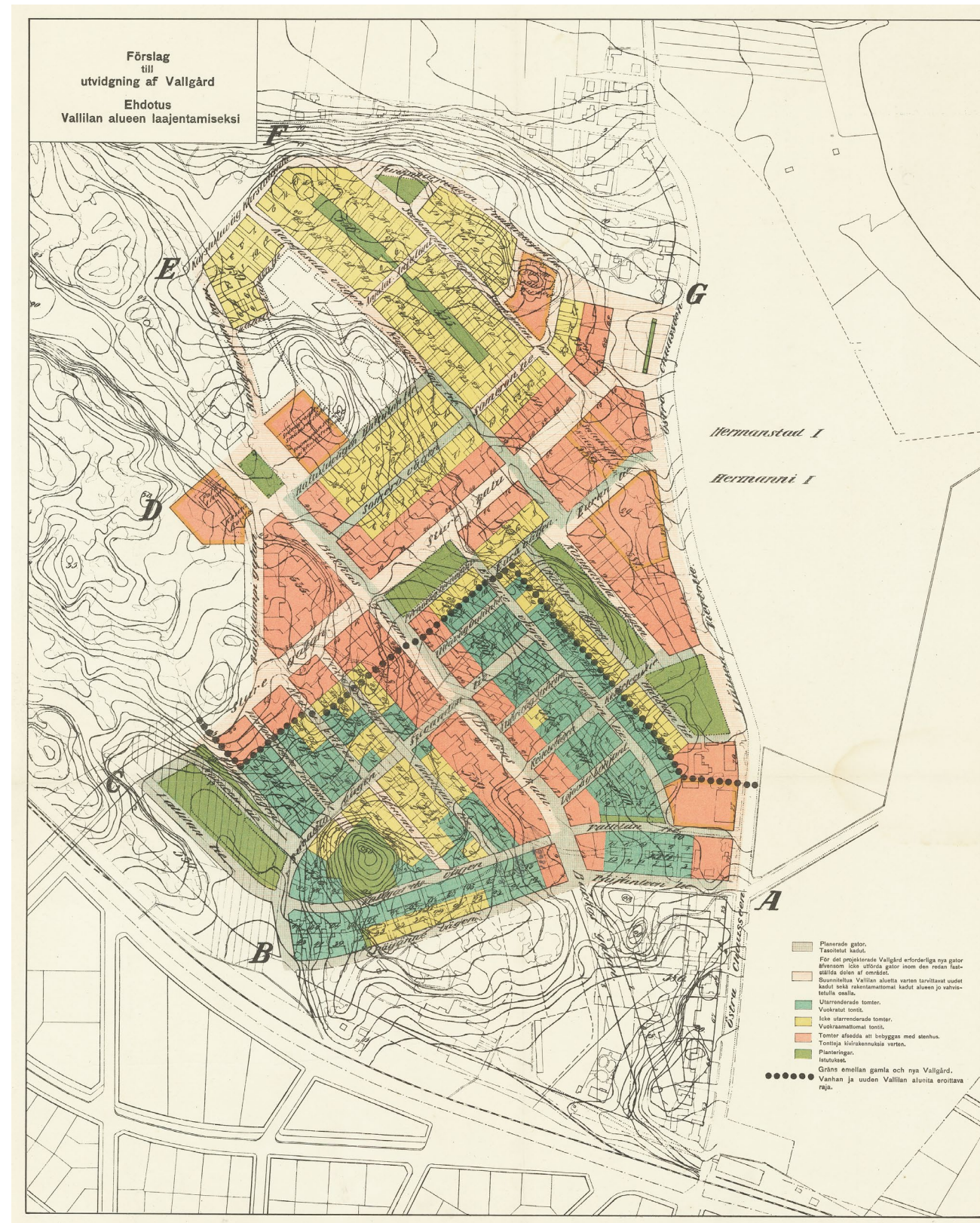
Kirkko on esitetty puistikon keskellä sijaitsevana, symmetrisenä rakennuksena jonka apsis on eteläpäädyssä. Mitään varsinaista aukiota tai kaupunkitilallista sommitelmaa ei ole tässä kaavavaiheessa suunniteltu kirkon ympäristöön, joka sijaitsee kaava-alueen reunalla.

Kaupunkitilan ominaispiirteet Valli- lan laajennussuunnitelman mukaan

Alueen halki kulkevat leveät pääväylät, Sturenkatu ja Mäkelänkadun, joiden katutilaa kehystävät kivitalo-
muurit suojaavat matalia vehreitä puutalokorttelieta. Sturenkadun leveys on 22 m ja Mäkelänkadun leveys samaa kokoluokkaa.

Uuden Vallilan puolella Sturenkadun luoteissivun talorivit muodostavat pitkiä yhtenäisiä jaksoja, kaakkoissivulla vanhan Vallilan tiheä korttelijako luo toisenlaisen rytmin. Ainoa neljän kivitalon rajaama risteys on Sturenkadun ja Kangasalankadun kulma, koska Mäkelänsivun risteuksen neljänteen kulmaan on sijoitettu puistikko. Mäkelänsivua lounaispuolta kehystävät pitkät kivitalorivit ja koillissivua leimaa poikkikatuja tiheä rytmi. Vanhan Vallilan korttelijärjestelmä jatkuu myös Sturenkadun risteuksen jälkeen, kunnes Mäkelänsivun katutila laajenee julkisten rakennusten kehystämäksi aukioksi, joka samalla muodostaa kaava-alueen rajakohdan.

Vanhan Vallilan katuverkostossa läpi alueen kulkevia itä-länsisuuntaisia katuja ovat Suvannontie, Vallilantie ja Päijänteentie. Pohjois-eteläsuuntaisista kaduista Mäkelänkadun lisäksi on ainoastaan yksi katu, joka jatkuu Sturenkadun poikki, Kangasalan tie.

Ehdotus Vallilan alueen laajentamiseksi
1915. Helsingin kaupunginvaltuuston
painetut asiakirjat 65/1915. HKA.

Mustalla pilkkuviivalla on osoitettu
Vanhan ja Uuden Vallilan raja.

Vihreällä on merkitty istutukset
(puistot yms.).

Punainen osoittaa kivirakennuksia.

Keltainen osoittaa toistaiseksi vuokraamattomia tontteja.

Sinivihreä osoittaa vuokrattuja tontteja.

1917-1925 Uuden Vallilan kaavamuutokset ja Bakkas-alue

Birger Brunila seurasi Bertel Jungia kaupungin asemakaavaosaston päällikkönä vuonna 1917. Brunilan tehtäväksi tuli muuttaa ja täydentää Vallilan asemakaavaa Jungin 1916 vahvistetun jaotuskaavan pohjalta niin, että suurempi rakennustehokkuus ja kivirakentaminen mahdollistuivat. Brunilan kaavoista keskeisin oli Mäkelän- ja Sturenkatujen varrella olevien kivitotalonttien jakosuunnitelma vuodelta 1925. (Nikula 1981, Lindh 1997)

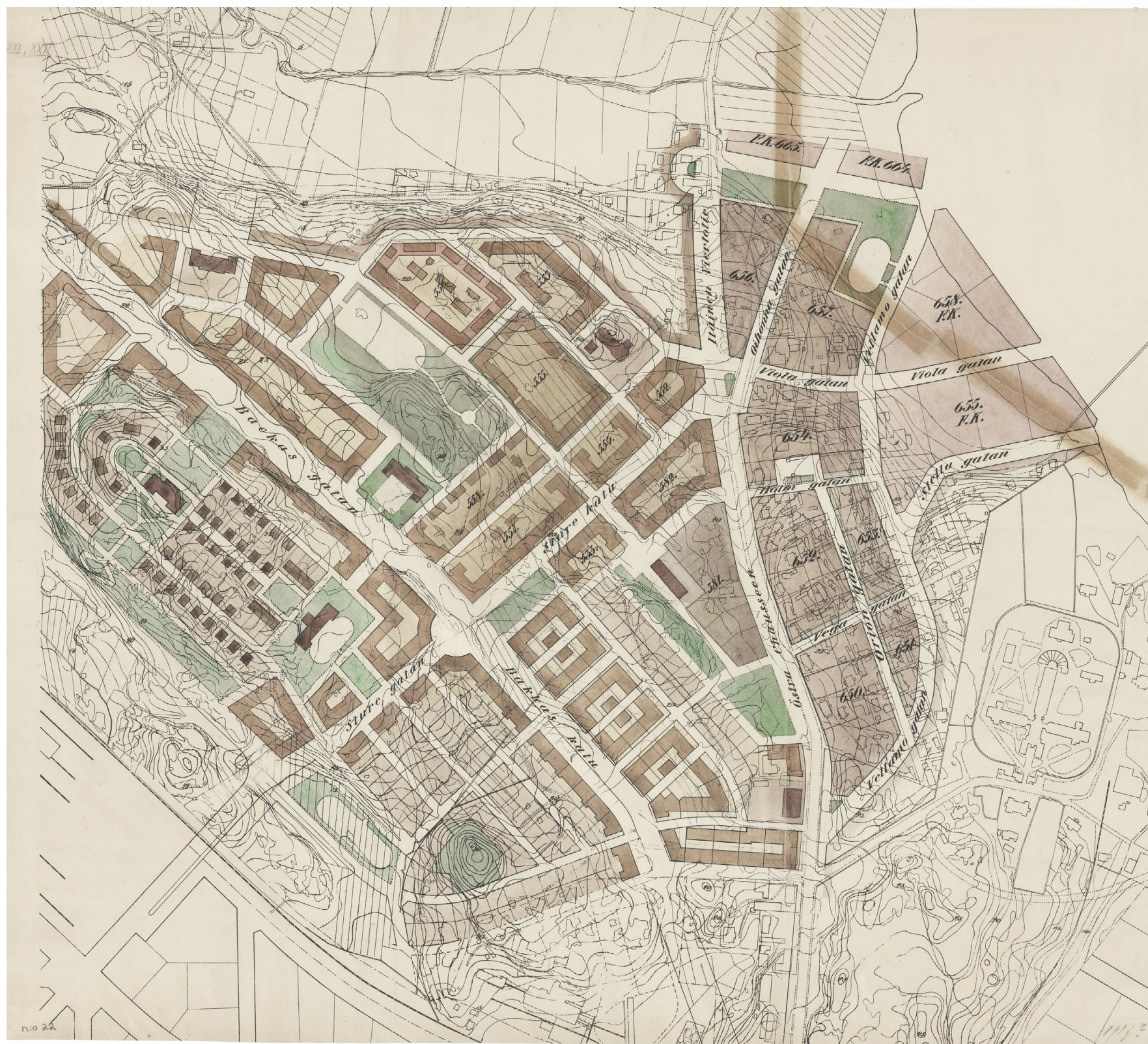
Sturenkadun ja Mäkelänskadun risteyksen pohjoispuolelle suunnitellut korttelit muotoutuivat poiketen Bertel Jungin v. 1915 esittämästä jaotussuunnitelmasta.

Korttelia 555 alettiin suunnitella ja rakentaa Kone- ja Siltaosakeyhtiön toimesta. Korttelin 555 rakennussuunnitelmat ja sen ensimmäisen vaiheen toteutus puuhuviloille tarkoitetulle alueelle oli sysäys lisääntyvälle kivirakentamiselle Vallilan pohjoisosissa. Rakentamisen myötä Uusi Vallila muuttui vähitellen pientaloalueesta kerrostalojen ja umpikortteleiden kaupunginosaksi. Kaavoitustyö seurasi rakentamista. (Nikula 1981, Lindh 1997)

Sturenkadun ja Mäkelänskadun risteyksen pohjoispuolelle suunnitellut korttelit, ehdotus 1920, Birger Brunila. HKA. Oikealla Kone- ja Siltaosakeyhtiön 1917 aloittaman työväenasuinkorttelin kokonaissuunnitelma.

Mäkelänskadun varrelle laadittiin kortteli 595:n uusi ehdotus 1923.

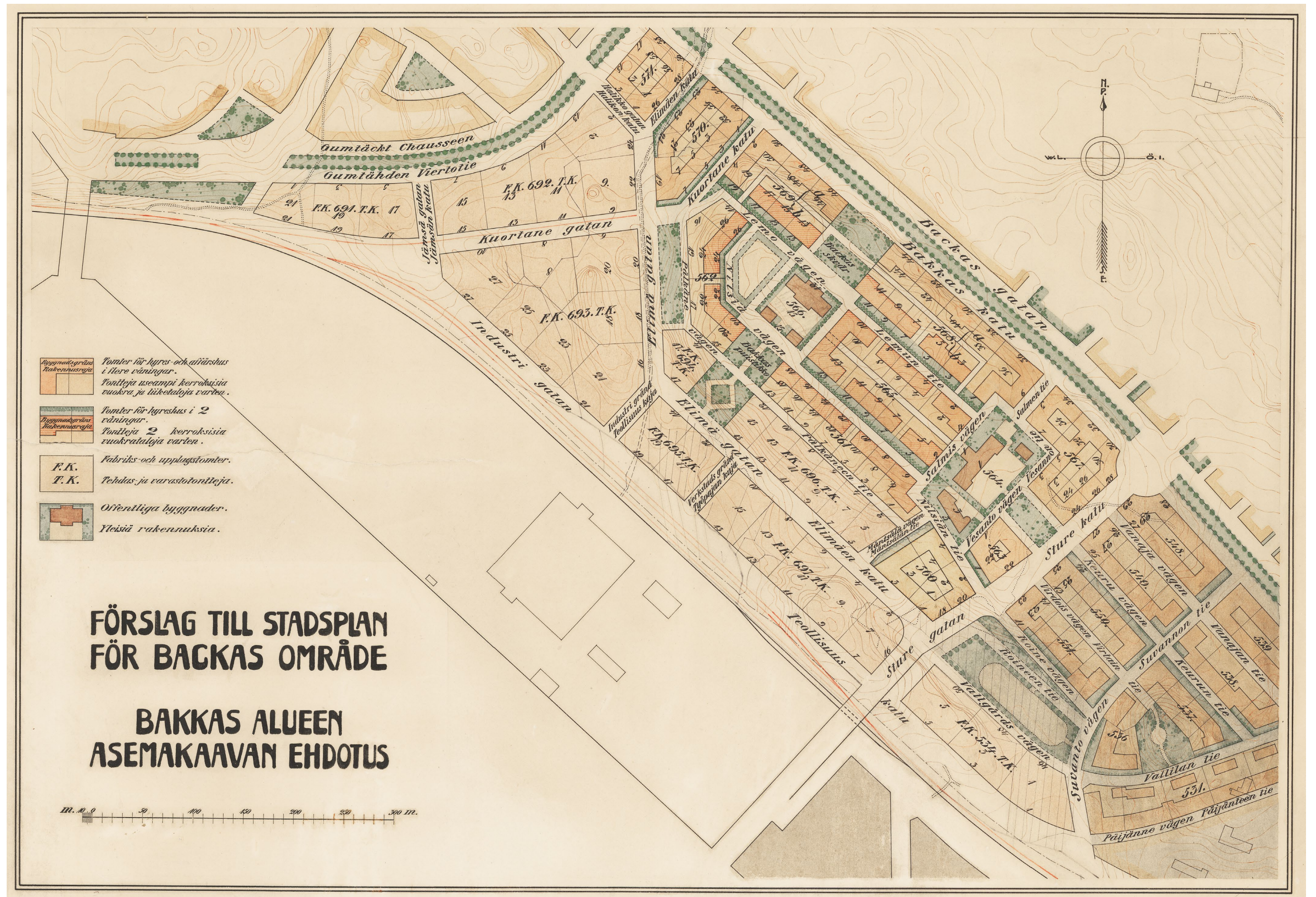

Birger Brunilan laatima kaavaluonnos, arviolta 1917. HKA.

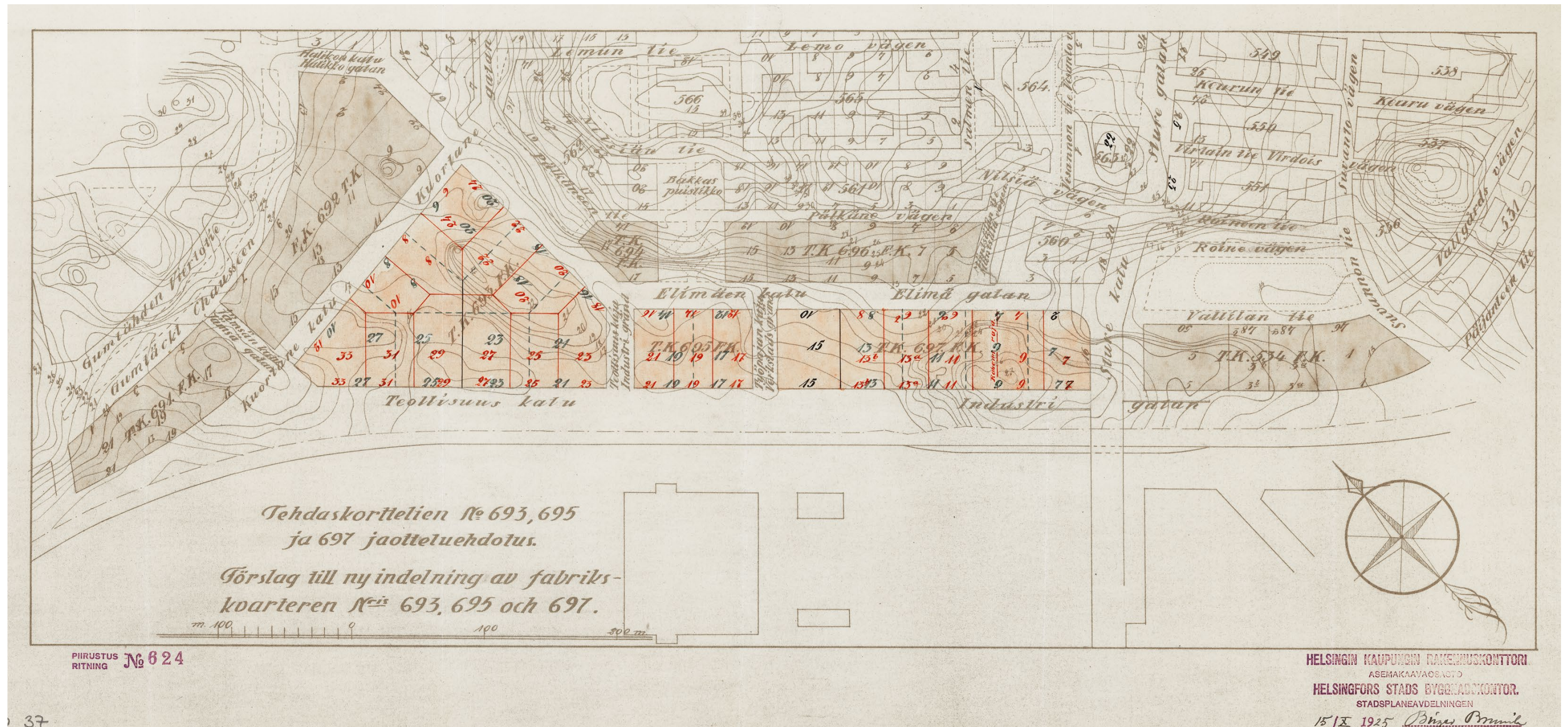
Sturenkadun ja Mäkelänkadun risteyksen kaareva raja on uusi piirre, samoin kivirakennusten muodostamat suorkorttelit.

Panoraama v. 1934 Hämeentie 37:n katolta länteen ja pohjoiseen. Vasemmalta Aleksis Kiven katu puukujanteineen, Teollisuuskatu ja satamarata, Mäkelänkatu puuriveineen ja Hämeentie (oik.) Aarne Pietinen, HKM

Mäkelänkadun lounaispuolella olevan alueen kaavaehdotus, otsikkona Bakkas alueen asemakaavaehdotus 1919, Birger Brunila. HKA. Bakkas oli Teollisuuskadun, Mäkelänkadun, Kumpulankadun ja Sturenkadun rajaama alue. TK= teollisuus- ja varastotontit.

Teollisuuskadun varren tehdaskorttelien 693, 695 ja 697 jaotteluehdotus. Asemakaavapiirustus no 37, Birger Brunila v. 1925. HKA

Vallilan teollisuusalue

Jo mainitut neljä Teollisuuskadun länsipuolista korttelia saivat asemakaavan jo 1901. Sturenkadun, Teollisuuskadun, Kumpulantien ja Mäkelänskadun välistä aluetta kutsuttiin aiemmin Mäkelän alueen nimellä. Alueelle oli rakennettu jo ennen kaavoja pieniä teollisuuslaitoksia. Alue sai ensimmäisen jakokaavan jo en-

nen Jungin asuinalueiden jakokaavan vahvistamista eli vuonna 1914. Mäkelän aluetta laajennettiin Brunilan vuoden 1920 jakokaavalla, johon tehtiin täydennyksiä ja muutoksia vuosina 1929 ja 1931 ennen Vallilan asemakaavan valmistumista vuonna 1940.

Asemakaavan vahvistamisen jälkeen on Vallilan teollisuusalueella tehty lukemattomia kaavamuutoksia, jotka ovat myös radikaalisti muuttaneet alueen ilmettä. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet Teollisuuskadun ja Kumpulantien varren kortteleissa. Esimerkiksi korttelien 368 ja 532 sisäpihat on rakennettu lähes kokonaan umpeen.

KAUPUNKIKUVALLISET IHANTEET JA KAUPUNKIRAKENTAMISTA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET

Rakennusjärjestykset ja rakentamisen säätely

Helsingin rakennusjärjestystä käsittelevän tekstin lähteenä on Riitta Nikulan väitöskirja Yhtenäinen kaupunkikuva 1900–1930 (1981).

Verrattuna 1800-luvun loppuvuosien ylimitoitettuihin rakennusoikeuksiin, muuttui suhtautuminen kaupunkiympäristön rakentamiseen Helsingissä Töölön kaavoitustyön myötä ja varsinkin kaupungin saatua ensimmäisen asemakaava-arkkitehtinsa 1908. Rakennusjärjestyksen uudistamista varten asetettiin 1905 komitea ja samaan aikaan käsiteltiin ensimmäisen kerran kysymystä rakennuslautakunnan asettamisesta. Asia pantiin uudestaan vireille 1909 kaupungin rakennustarkastajan, arkkitehti Mauritz Gripenbergin aloitteesta. Uusi komitea, joka asetettiin uudistamaan rakennusjärjestystä ja selvittämään kysymystä rakennustarkastuksen kehittämisestä, luovutti ensimmäisen mietintönsä rakennusjärjestysehdotuksineen 1913, toisen 1914. Komitean ehdotusten pohjalta Senaatti vahvisti 1917 uuden rakennusjärjestyksen.

Rakennusjärjestysehdotus sisälsi sekä asemakaavan että tonttien osalta täsmälliset määräykset rakennettavien rakennusten päämitoista. Rakennuskorkeudeksi esitettiin kadunvarsitontilla korkeintaan kadun leveyttä lisättynä puolellatoista metrillä kuitenkin niin, ettei rakennus asemakaavaan merkittyjen vyöhykejakojen mukaisesti saanut missään olla korkeampi kuin erikseen sallittu 23 metriä tai yleisemmin käytetty 20 metriä.

Valtuustokäsittelyssä ehdotettiin suuremman korkeuden sallimista avonaisten paikkojen varsille, mutta komitea tyrmäsi ajatuksen vedoten pohjoisten leveysasteiden valaistusoloihin. Pilvenpiirtäjiä ei ollut syytä rakentaa, koska tonttimaan hinta oli kohtuullinen ja tarjonta riittävä. Komitean erityisperusteluissa vedottiin laajaan pohjoismaiseen vertailuaineistoon.

Uusi rakennusjärjestys salli myös naapuritonttien yhteiset pihamaat, joista edellytettiin tehtäväksi viranomaisille luovutettavat sopimukset. Se myös edisti kortteleita kaunistavaa kasvillisuutta lupaamalla niille, joilla oli asemakaavaan piirretty ”avonainen tai puutarhaksi laitettu tai puilla istutettu etupiha”, erityisesti lisäkorkeutta aina korkeimpaan 23 metriä, vaikka alueelle olisi muuten kaavoitettu vähemmän. (Nikula 1981, 156-158)

Julkisivutarkastus ja julkisivukaaviot

Uusien korttelijulkisivujen yhtenäistämisyrittämiä käsittelevän tekstin lähteenä on Riitta Nikulan väitöskirja Yhtenäinen kaupunkikuva 1900–1930 (1981).

Arkkitehtikunta kävi rakennusjärjestyksen valmisteluajana jatkuvaa keskustelua kaupunkikuvan esteettisen hallinnan järjestämisestä. Julkisivupiirustusten ennakkotarkastus haluttiin siirtää yleisten rakennusten ylihallitukselta kunnalle. Kun Helsingissä vuodesta 1908 alkaen oli oma asemakaava-arkkitehti ja rakennustarkastajana toinen arkkitehti, alettiin kaupungin taholla pyrkiä vapautumaan ylihallituksen muodolliseksi muuttuneesta tarkastuksesta.

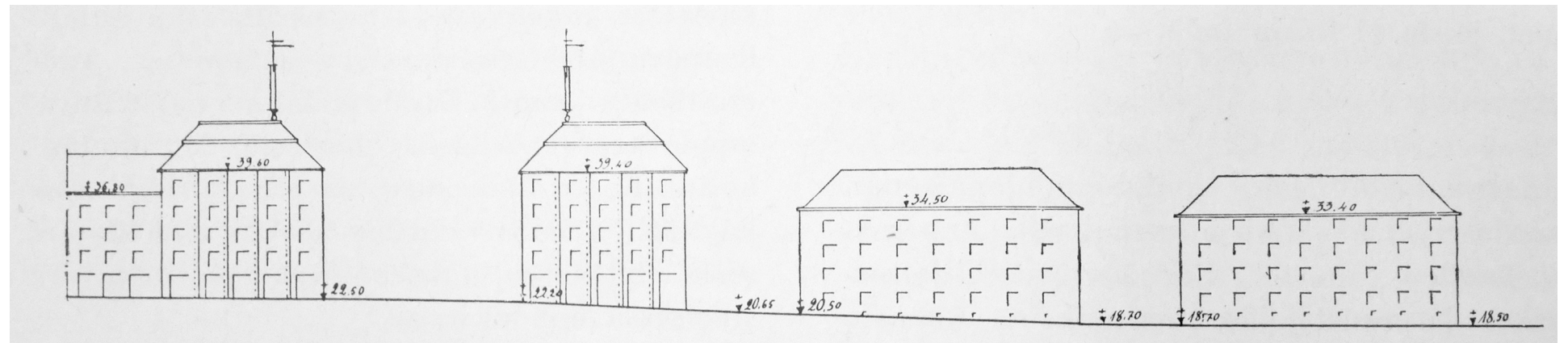
Asia kirjattiin 1917 rakennusjärjestykseen siten, että julkisivupiirustukset määrättiin jätettäväksi muiden rakennuspiirustusten mukana alustavaan tarkastukseen kaupungin rakennustarkastuskonttoriin ja sen jälkeen vasta ylihallitukseen.

Asemakaava-arkkitehti Jung ehdotti 1912, että osalle myytäväksi ehdotetuista tonteista hankittaisiin rajoitetulla arkkitehtikilpailulla julkisivupiirustukset, joita ostajat velvoitettaisiin noudattamaan. Jung mainitsi esitelmässään 1912, että kaupunki oli jo vanhan asemakaavatoimikunnan aikana hyväksynyt Hesperia-bulevardin rakennettavaksi siten, että tonteille vahvistettaisiin ensin tulevien rakennusten julkisivujen päälinjat.

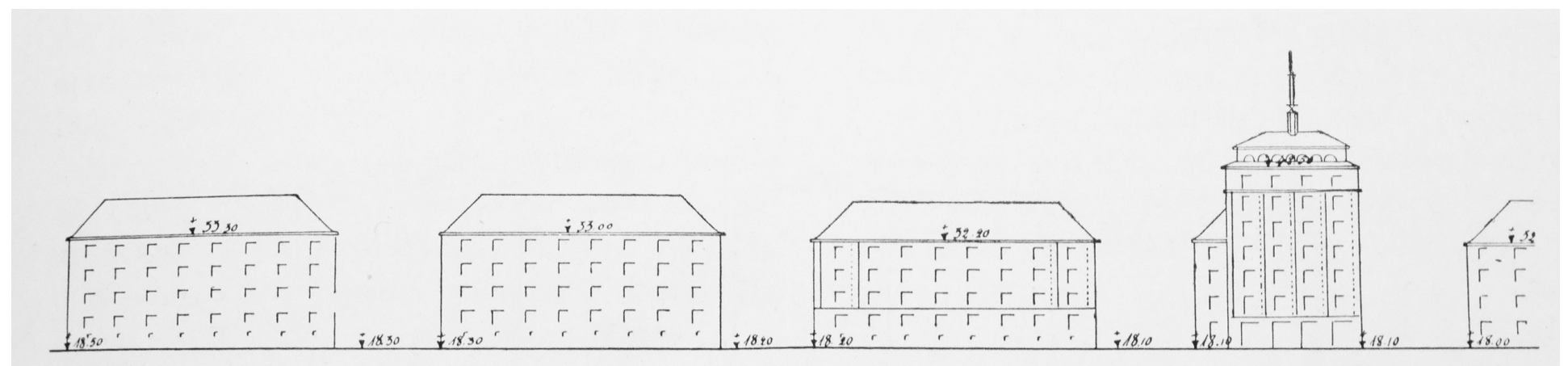
Julkisivutarkastus- ja julkisivukaavioasiaa selvittämään ehdittiin asettaa useita komiteoita ennen kuin kolmas,

vuonna 1920 työnsä aloittanut toimikunta sai aikaan asiasta mietinnön. Esitys vietiin kaupunginvaltuuston päätettäväksi 1923. Kaupungin määräämisoikeutta perusteltiin mm. vuoden 1734 lain rakennuskaaren 29 luvulla, jonka mukaan hallituksella oli valta säätää asioista, jotka koituisivat kaupungin hyödyksi ja kaunistukseksi. Lainoppinut John Ugglä katsoi, että järjestyksiin voitiin hyvin ottaa rajoittavia määräyksiä ”esteettisten, terveydellisten, paloturvallisuus- ja liikenne-etujen tyydyttämiseksi”. (sit. Nikula 1981, 159). Komitean jäsenenä asemakaava-arkkitehti Birger Brunila huomautti kirjoituksessaan, että esimerkiksi barokin aikana ja 1700-luvulla oli Euroopan kaupungeissa laadittu rakennustyyliä koskevia määräyksiä, joiden yhteydessä taiteellinen yksilöllisyys oli saanut alistua kokonaisuuteen ja mukautua viranomaisien antamiin yksityiskohtaisiin ohjeisiin. Brunilan mukaan Saksassa ja Ruotsissa, ennen kaikkea Göteborgissa, käytettiin nytkin onnistuneesti julkisivukaavioita ajan uudisrakentamisessa.

Mietinnössään 1923 komitea ehdotti julkisivutarkastuksen keskittämistä rakennustarkastuskonttorin toimikunnalle, johon kuuluisivat rakennustarkastaja, kaupunginarkkitehti ja asemakaava-arkkitehti. Esteettistä asiantuntemusta täydennettäisiin kahdella, vuosittain valittavalla Helsingin osaston Arkkitehtiliiton edustajilla. Toimikunnan tehtäväksi tuli myös hankkia yhtenäisiä julkisivukaavioita ja liittää ne yksityisoikeudellisina rasitteina tonttikirjoihin. Valtuusto päätti 12.9.1923 asiasta mietinnön mukaisesti, mutta jätti pois Arkkitehtiliiton edustuksen.

Julkisivukaavio Mäkeläkadulle, vas. Sturenkadun risteys. Birger Brunila, Arkkitehti 6 1927.

Julkisivukaavio Mäkeläkadulle. Birger Brunila, Arkkitehti 6 1927.

Julkisivutoimikunta, johon toiseksi ns. vuosijäseneksi valittiin professori Onni Tarjanne, aloitti heti julkisivukaavioiden tuottamisen. Nikula toteaa, että tyypillisesti yhtenäiset 1920-luvun katukuvat luotiin jatkossa suurelta osalta juuri tämän tarmokkaan kunnallisen julkisivuharrastuksen ansiosta.

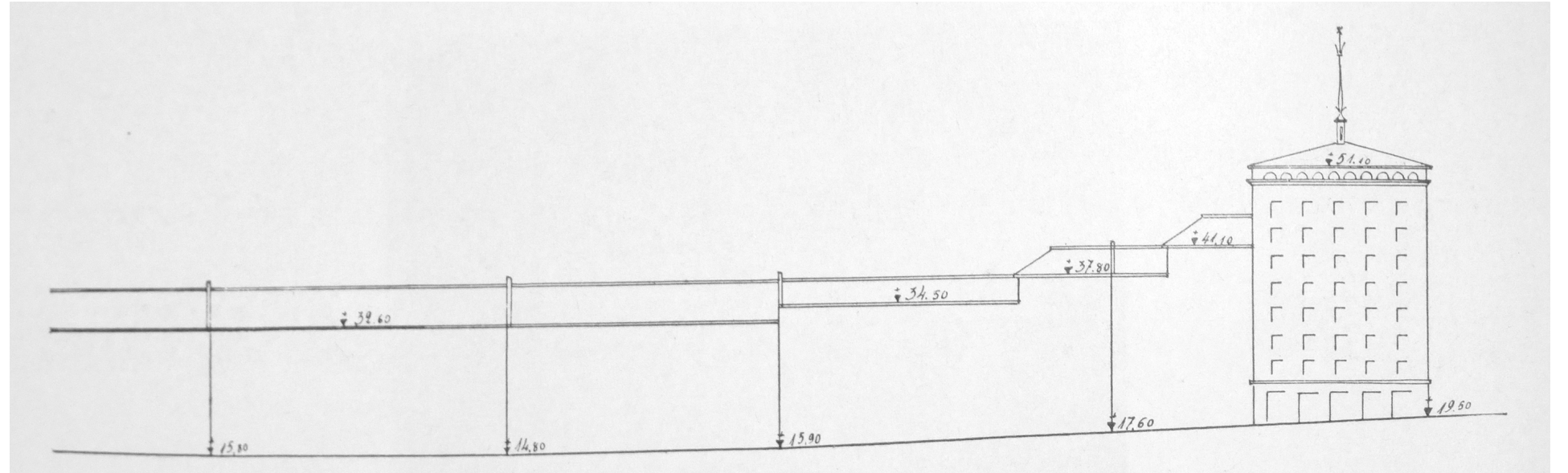
Valtuusto oli jo 1920 velvoittanut yleisten töiden hallituksen laatimaan Pakaan (Mäkeläkadun varren) alueen kortteleita varten julkisivukaaviot. Tästä Birger Brunila kirjoitti Arkkitehtilehteen 1921. Helsingin ja

Viipurin asemakaava-arkkitehdit Birger Brunila ja Otto-I. Meurman olivat Nikulan mukaan julkisivukaavioiden suhteen erityisen aktiivisia. Kuitenkin julkisivukaavioita on Nikulan mukaan säilynyt asemakaavaosaston arkistossa vain sattumanvaraisesti. Ne ovat Brunilan signeeraamia kaavioita vuosilta 1923-1934.

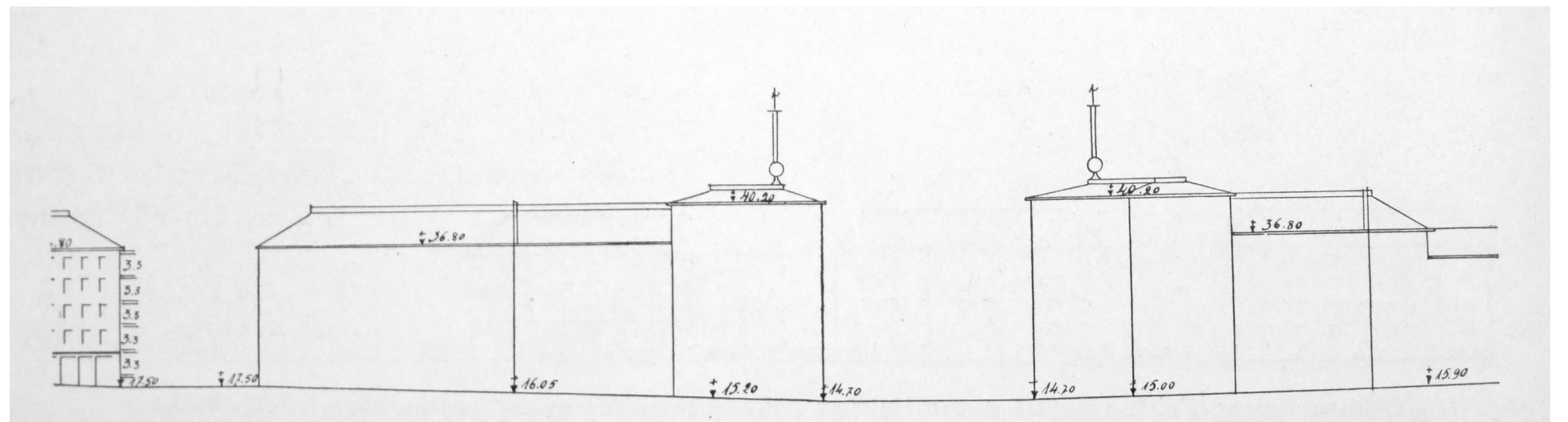
Kaaviopiirustuksissa on jokaiselle korttelin talolle määrätty räystäslistan korkeus, kattokulma, auma- tai harjakatto, julkisivun perusjako ja aukkojen sijoitus. Katkoviivalla on joskus piirretty vielä julkisivupilasterit ja

Spiirat ja torniaiheet korostavat korttelin kulmia Martti Välikankaan ja Lars Sonckin suunnittelemissa rakennuksissa.

Julkisivukaavio Mäkeläkadulle. rakennuskonttorin asemakaavaosasto, Birger Brunila, Arkkitehti 6 1927.

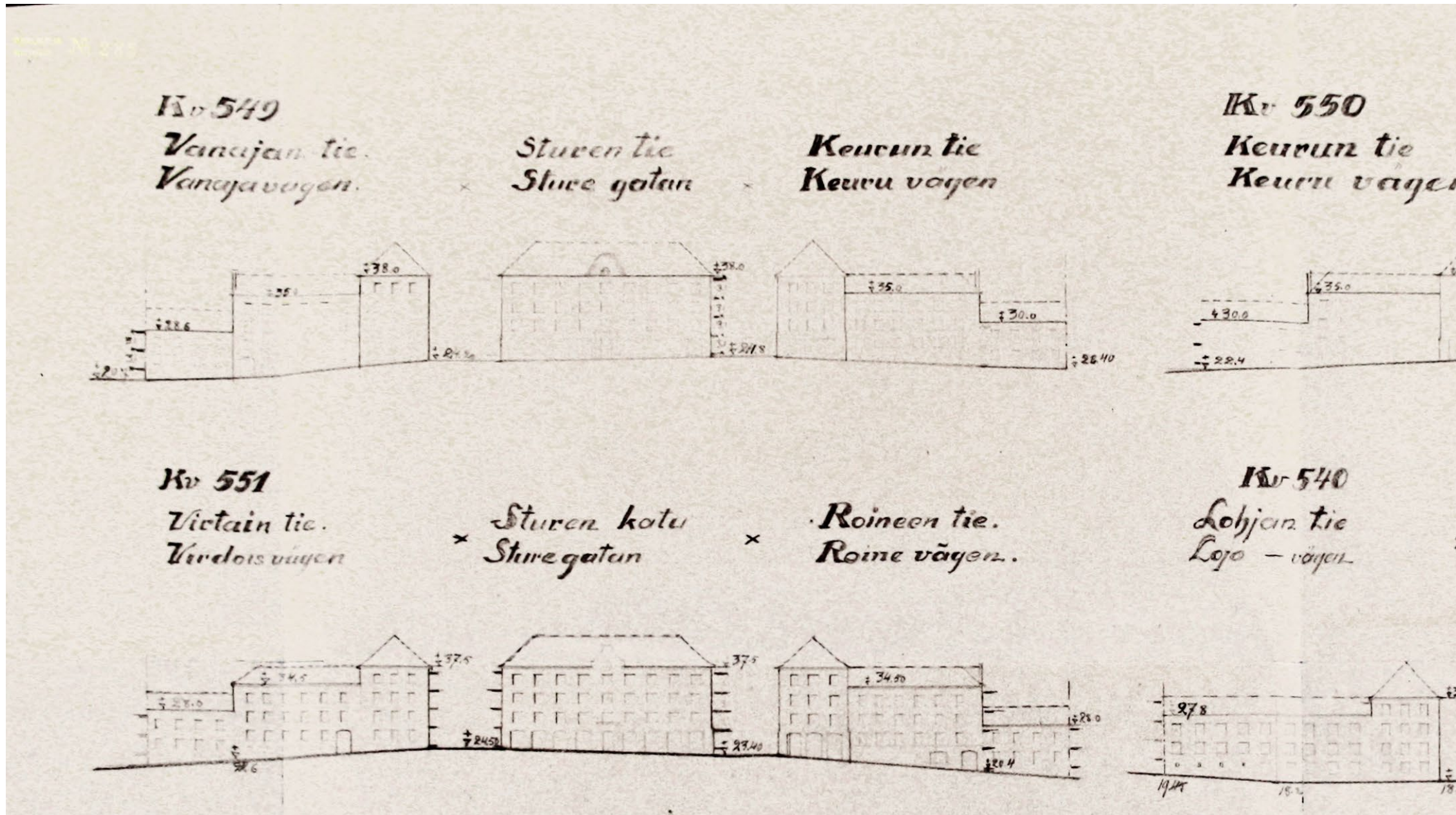
Julkisivukaavio korttelin 582 rakennuksia varten. Rakennuskonttorin asemakaavaosasto, Birger Brunila, Arkkitehti 6 1927.

näkyvimpänä koristeaiheena Vallilassa kortteleiden kulmiin tai muuta rakennusrunkoa korkeammaksi nousevan aiheen yli korkea ja kapea koriste, ”piikki”, lipputanko tai tuuliviiri.

1920-luvun jälkipuoliskon vilkkaina rakennusvuosina

julkisivukaavioiden säätelemät yhtenäiset katukuvat muodostuivat lähes itsestäänselvyydeksi. Nikula huomauttaa että uuteen asemakaavalakiin, joka valmistui vasta 1931, julkisivukaavioita ei kuitenkaan otettu mukaan, koska kaupunki-ihanne oli muuttunut eikä katukuvaan enää kiinnitetty samaa huomiota. ”Funkti-

onalismin oppien korostaman hygieenisyyden nimissä lähdettiin rikkomaan klassismin kunnioittamaa kortteli- ja katutilarakennetta ja julkisivukaavioiden vaihe jäi muutamaksi vuosikymmeneksi historiaan” (Nikula 1981, 163). (Nikula 1981, 158-163)

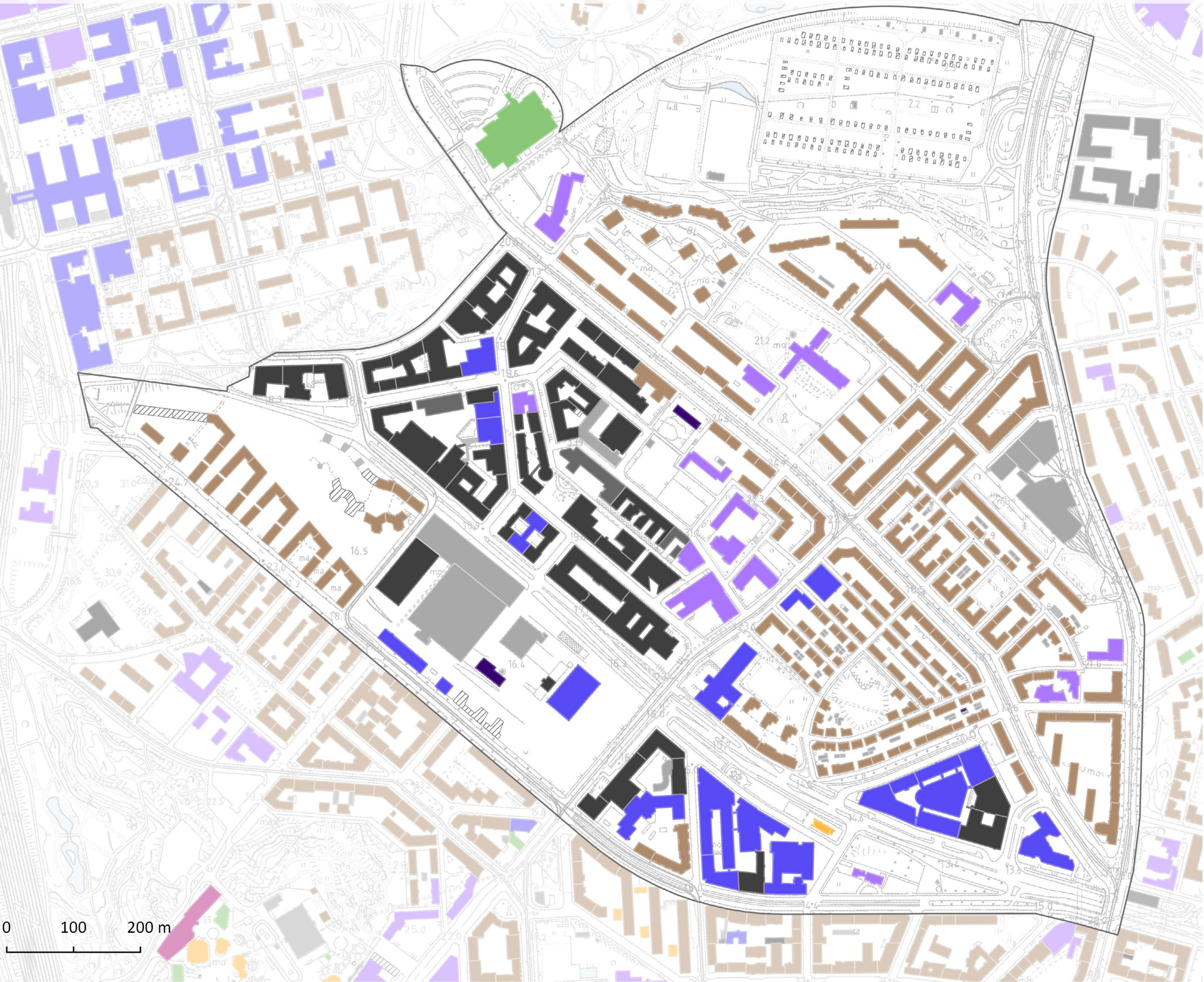

Julkisivukaviot, Birger Brunila 1922. HKA ASK

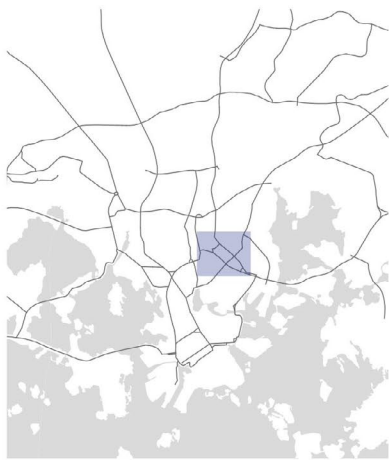
2. RAKENNUSKANTA

RAKENNUSTEN PÄÄKÄYTTÖTARKOITUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Vallila

- Rakennusten pääkäyttötarkoitukset
- Asuinrakennukset
 - Toimistorakennukset
 - Julkiset rakennukset
 - Teatterit, kongressi- & konserttitalot
 - Liike- ja ravintolarakennukset
 - Hotelli- ja majoitusrakennukset
 - Teollisuusrakennukset
 - Varastorakennukset
 - Kokoontumis- ja liikuntarakennukset
 - Voimalaitosrakennukset
 - Muut rakennukset
 - Ei tietoa

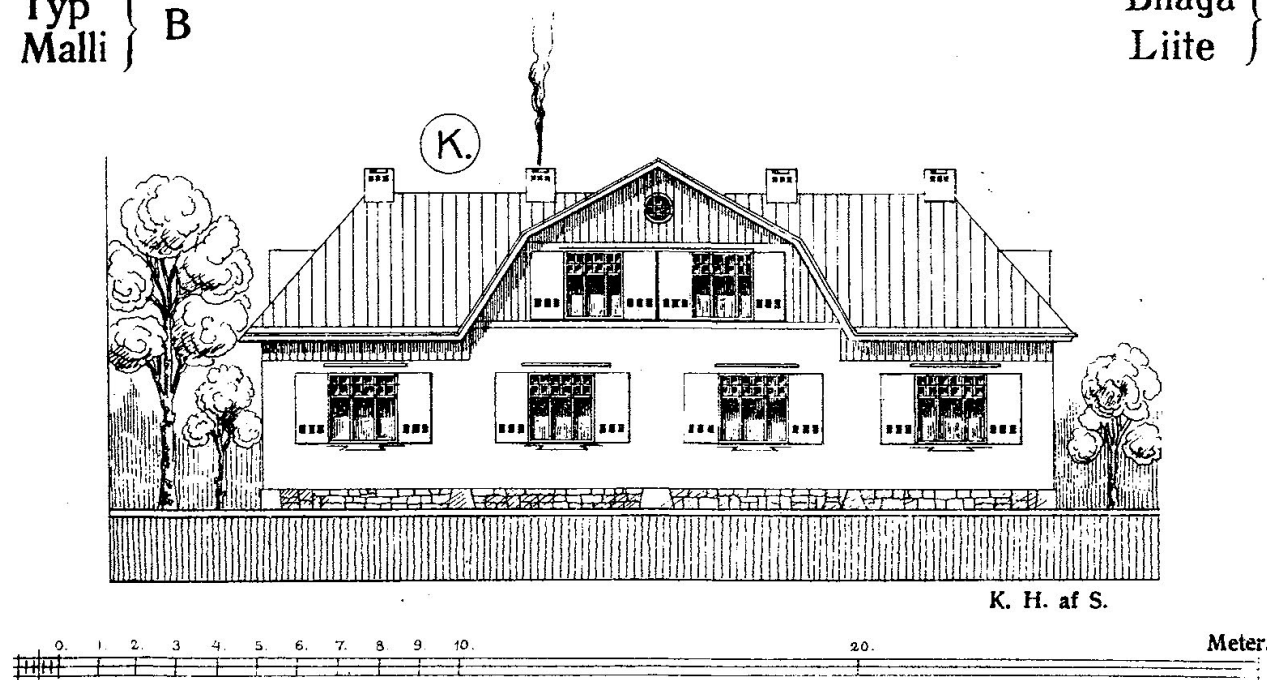
© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
12.10.2017

2.1 ASUNTORAKENTAMISEN AIKAKERROSTUMAT

Typ
Malli } B

Bilaga
Liite } X

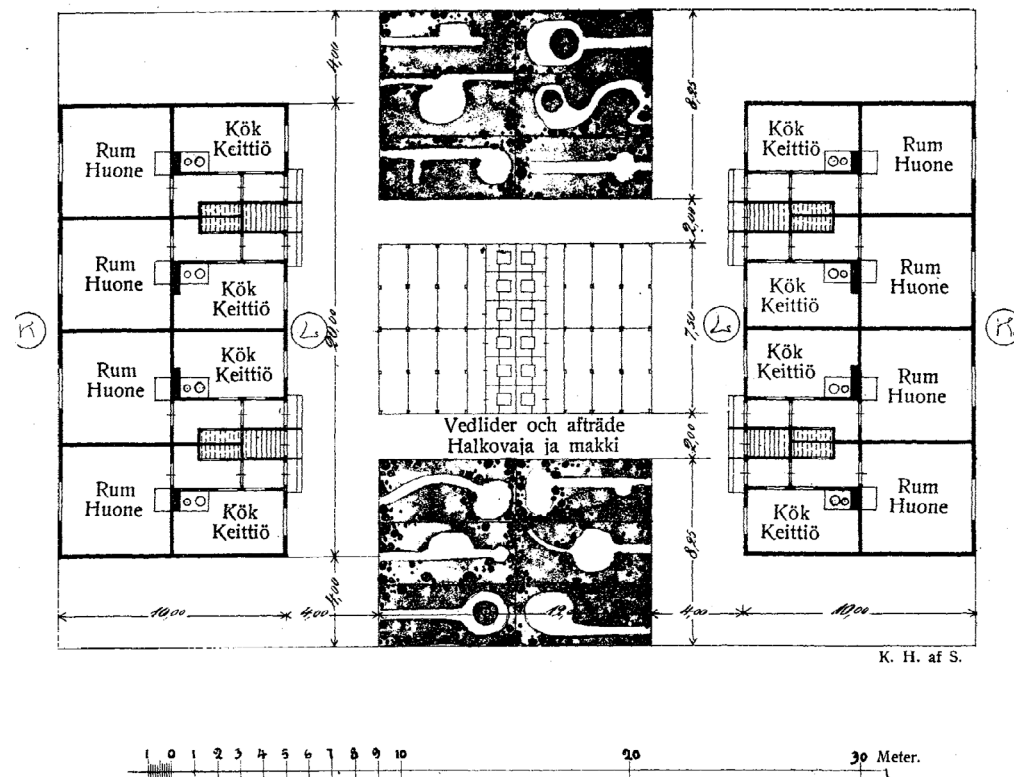
Julkisivu kadulle, talotyyppi B, Karl
Hård af Segerstad. HKPA 14/1908
liite X.

Plan af 1:sta våningen

1:sen kerroksen pohjapiirros

Pohjapiirustus ja pihasuunnitelma,
talotyyppi B, Karl Hård af
Segerstad. HKPA 14/1908 liite

1908 Rakennusten tyyppipiirustuksia, Vanha Vallila

Vuoden 1908 komiteamietinnössä esiteltiin jakokaa-
van lisäksi Karl Hård af Segerstadin laatimat tyyppipiir-
rustukset huviloiksi Valillaan. Tyyppipiirustukset käsit-
tivät neljä erilaista ratkaisua; A, B, C ja D. Kaikki olivat
kellarillisia kaksikerroksisia talotyyppejä, joista kuhun-
kin oli sovitettu neljästä kahdeksaan asuntoa. Mitään
tyypeistä ei sellaisenaan käytetty toteutettujen raken-
nusten piirustuksina, mutta keskeiset suunnitteluperi-
aatteet ovat jo näkyvissä: taitekatto, päällekkäin sijoit-
etut asunnot, pari-rivitalomainen ulkomuoto ja puu
rakennusaineena.

Yhteiset pesutuvat kivirakenteisissa kellareissa, yh-
teispihat yhteisine halkovajoihin ja makkeineen ovat
myös tyyppipiirustuksissa esiintyneitä toteutuneita
ominaisuuksia.

Rakentamisessa ei käytännössä päästy tyyppin A väl-
jyyteen. Tyyppi B sen sijaan muistuttaa toteutunutta
rakennusten sijoittumista tonteilleen. Rivitalotyyppiä
C muistuttavia taloja ei rakennettu. Myöskään mallia
D, jossa oli neljä kaksikerroksista asuntoa omin sisään-
käynnein, ei toteutettu. (Lindh 1997)

Puurakentamisen I vaihe 1910-1918

Vallilan jakokaavan mukainen rakentaminen alkoi nykyisen Puu-Vallilan alueella 1900-luvun toisen vuosikymmenen alussa. Vuosina 1909-1910 luovutettiin rakentamiselle 35 tonttia. Työväestölle tarkoitettuja pienehköjä, taitekattoisia puutaloja rakennettiin tiiviiksi rivistöiksi melko kapeiden katujen varsille.

Hård af Segerstadin mallipiirustuksia sovellettiin niitä tehokkaampaan rakentamiseen. Kaikki talot olivat kaksikerroksisia niin, että toinen kerros oli saman kokoinen kuin ensimmäinen ja talojen väliset kujat kavennettiin minimiin. Tyyppiä B sovellettiin niin, että yhden kahdeksan asunnon talon sijaan rakennettiin kaksi neljän tai kahdeksan asunnon taloa kiinni toisiinsa. Molempiin rakennettiin taitekattoiset frontonit. Tyyppi B toteutui osittain plaaniteknisesti, mutta julkisivut puristettiin ikään kuin kasaan. Nämä yhteen liitetyt talot rakennettiin eri projekteina.

Puu-Vallila rakennettiin yksityisten keinottelijoiden toimesta. Suunnittelijat saivat yksittäisiä toimeksiantoja, mutta kokonaisuus oli silti varsin yhtenäinen. Ullakko-kerroksen käyttöönotto kokonaisena asuinkerroksena johti alempien katonlappeiden erittäin jyrkkään kulmaan - jopa lähes pystysuoria lappeita esiintyi. (Lindh 1997)

Rakennusten suunnittelijat

Rakennusmestarit Toivo ja Leuto A. Pajunen suunnittelivat eniten rakennuksia alueelle (12 rakennusta Inarintielle, Keuruuntielle, Vallilantielle ja Virtaintielle vuosina 1911-1913).

Muita suunnittelijoita (rakennusten lukumäärät):

T. Ahrenberg (6, 1910- 1914)

Albert Nyberg (6, 1912-1914)

Kaarlo F. Ek (4, 1911-1913)

Heikki Saari (4, 1912-1913)

Jalo Wesanen (4, 1912-1913).

Rakennuksia suunnittelivat myös Alfred Ahlström, Hjalmar Kaipainen, Hannes Kuittinen, Helmer Nisén, Kaarlo Wirtanen ja Otto Wuorio.(Lindh 1997)

Vasemmalla Vallilantie 15 (kortteli 539) oikealla Vallilantie 20 ja 22 (kortteli 531), taustalla nrot 1, 3, 5, 7 ja 9. Kuvan keskellä nyk. Mäkelänkatu. Taustalla häämöttää Vallilan kansakoulu. Kuva Eric Sundström 1913, HKM.

Näkymä Keuruuntietä pitkin luoteeseen kohti Vallilan ruotsinkielistä kansakoulua.

Näkymä Keuruunpuistosta Virtaintietä pitkin luoteeseen. Taustalla Sturenkatu.

Puurakentamisen II vaihe ja kivirakentamisen I vaihe 1919- 1929

Puurakentaminen jatkui vuoden 1918 tapahtumien jälkeen Vallilassa hieman eri periaatteita noudattaen kuin ennen sotaa. Rakennukset olivat kooltaan suurempia ja muodostivat laajempia rakennettuja kokonaisuuksia. Jo vuonna 1917 oli rakennettu 10 kaksikerroksista lankkutaloa Hattulantien ja Somerontien väliin Runar Eklundin piirustusten mukaan. Ne olivat ensimmäisiä kunnallisia työväenasuntaloja Vallilassa.

Muuta kunnallista asuntotuotantoa edustivat Kangasalan tie 13 (1920), Karstulantie 2-10 (1923- 1924), Sammatintie 7 (1924-1925) sekä Mäkelänkatu 37-43 (Gunnar Taucher 1924- 1926), jotka viimeistä lukuun ottamatta on kaikki purettu.

Kokonaan kunnallisen asuntotuotannon lisäksi Vallilaan muodostettiin myös nk. puolikunnallisia yhtiöitä, jotka saivat rahoitusta paitsi kaupungilta myös lainaa Työväen Säästöpankilta. Näitä puolikunnallisia rakennusyhtiöitä oli Vallilassa neljä kappaletta, nimeltään Helsingin kaupungin rakennusyhtiöt n:o 1, 2, 3 ja 4. Numerot 1 ja 2 vuosilta 1920-1926 sijaitsivat ja sijaitsivat edelleen Vanajantien varressa nykyisen Puu-Vallilan puolella. Numero 3 oli kortteli 555 ja numero 4 Mäkelänkatu 45.

1920-luvun yleishyödyllistä asuntotuotantoa edustivat As. Oy Hauho (1924), As. Oy Sture (1926), Asunto-osuuskunta Vallila (1924-1926) ja As. Oy Sturenkatu 32-34.

Suunnittelijoina Puu-Vallilassa toimivat osittain samat nimet kuin Uuden Vallilan kivipuolellakin - arkkitehdit Jussi Paatela (8 rakennusta Vanajantielle ja Keuruuntielle vuosina 1920-1926), Armas Lindgren (3, 1923-1925) ja Uno Moberg (2, 1925) näistä merkittävimmät. Myös Martti Välikangas suunnitteli puutalon Vanajantie 16-18:aan vuonna 1920. Pitkiä rivitalomaisia puukerrostaloja rakennettiin yleensä yksi kahdelle tontille samaan tapaan kuin 1910-luvun rakennuksissa, mutta tällä kertaa talot olivat kokonaisuuksia, eivät kiinni toisissaan olevia erillisiä rakennuksia. Jopa mansardikatoista oli luovuttu ja tilalle otettu joko loiva auma- tai harjakatto.

Jo kymmenluvulla muutamalla yksittäisellä rakennushankkeella alkanut kivirakentaminen pääsi 1920-luvulla varsinaisesti käyntiin nk. Uuden Vallilan puolella. Armas Lindgrenin ja Bertel Liljequistin tärkein työ Vallilassa on Kone- ja Siltarakennusosakeyhtiön rakennuttama työväenasuntokortteli nro 555, jonka ensimmäinen omistaja oli Helsingin kaupungin rakennusyhtiö n:o 3 eli ns. puolikunnallinen yhtiö. Myöhemmin kortteli on tunnettu nimellä As. Oy Sammatti.

Uno Mobergilla oli merkittävä panos Mäkelänkadun koillispuolen suunnittelijana aina Päijänteentielle Perajantielle. Peräti viisi rakennusta (nrot 13, 19, 21, 23 ja 25) ovat hänen vuosina 1924-1926 suunnittelemaansa. Rivistön täydensivät Ole Gripenbergin (Mäkelänkatu 17, 1924) ja Toivo Paatelan (Mäkelänkatu 15,

1938) suunnittelemat asuinkerrostalot. Mäkelänkadun ja Sturenkadun risteyksessä - Mäkelänkadun molemmin puolin - sijaitsivat Väinö Vähäkallion 1925 ja 1927 suunnittelemat liike- ja asuinkerrostalot. Kokonaisuuden täydentävät Albert Nybergin Mäkelänkatu 29 ja 31. Kaariteema saatiin valmiiksi 1938 Aulis E. Hämäläisen suunnittelemana rakennuksella. Mäkelänkadun koillislaita Hollolantieltä Mäkelänrinteeseen on Gunnar Taucherin (HKR) 1924-1929 suunnittelema. Kuuden suuren talon rivistä on tärkeä maamerkki Vallilaa pohjoisesta lähestyittäessä: paikka, josta kaupunki varsinaisesti alkoi.

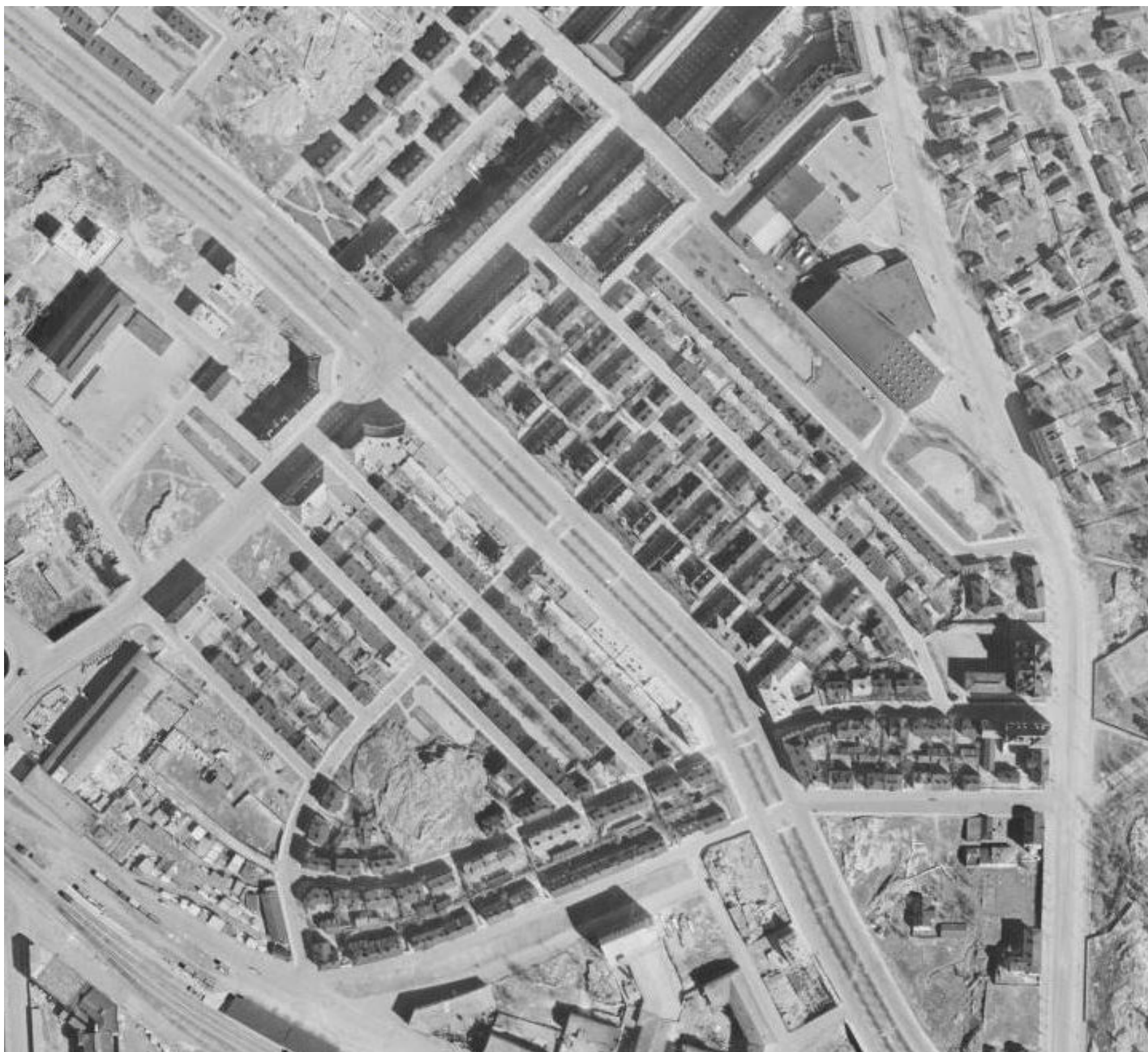
Martti Välikangas suunnitteli yhdessä Akseli Toivosen kanssa As. Oy Hauhon (1924) ja yksin As. Oy Sturen (1926). Hauho muodostaa pitkän Puu-Vallilan koillisosaa ikään kuin suojaavan rakennusrivistön ja Sture taas on pienikokoinen nk. suurkortteli. Sturenkadun toisella puolella on kaksi suurkorttelia lisää: Jussi ja Toivo Paatelan kortteli nro 533 (Sturenkatu 37-41) sekä kortteli nro 582 (Sturenkatu 43-49), jossa on useita asunto-osakeyhtiöitä ja suunnittelijoita. Lars Sonck ja Matti Finell suunnittelivat kaksikymmentäluvulla kaksi ensimmäistä osaa: As. Oy Euran (1927) ja As. Oy Euranlinnan (1928). Kortteli täydentyi seuraavalla vuosikymmenellä Väinö Vähäkallion As. Oy Eura II:lla (1936) ja Artur Kullmanin As. Oy Eura III:lla (1936). (Lindh 1997)

Pihanäkymä.

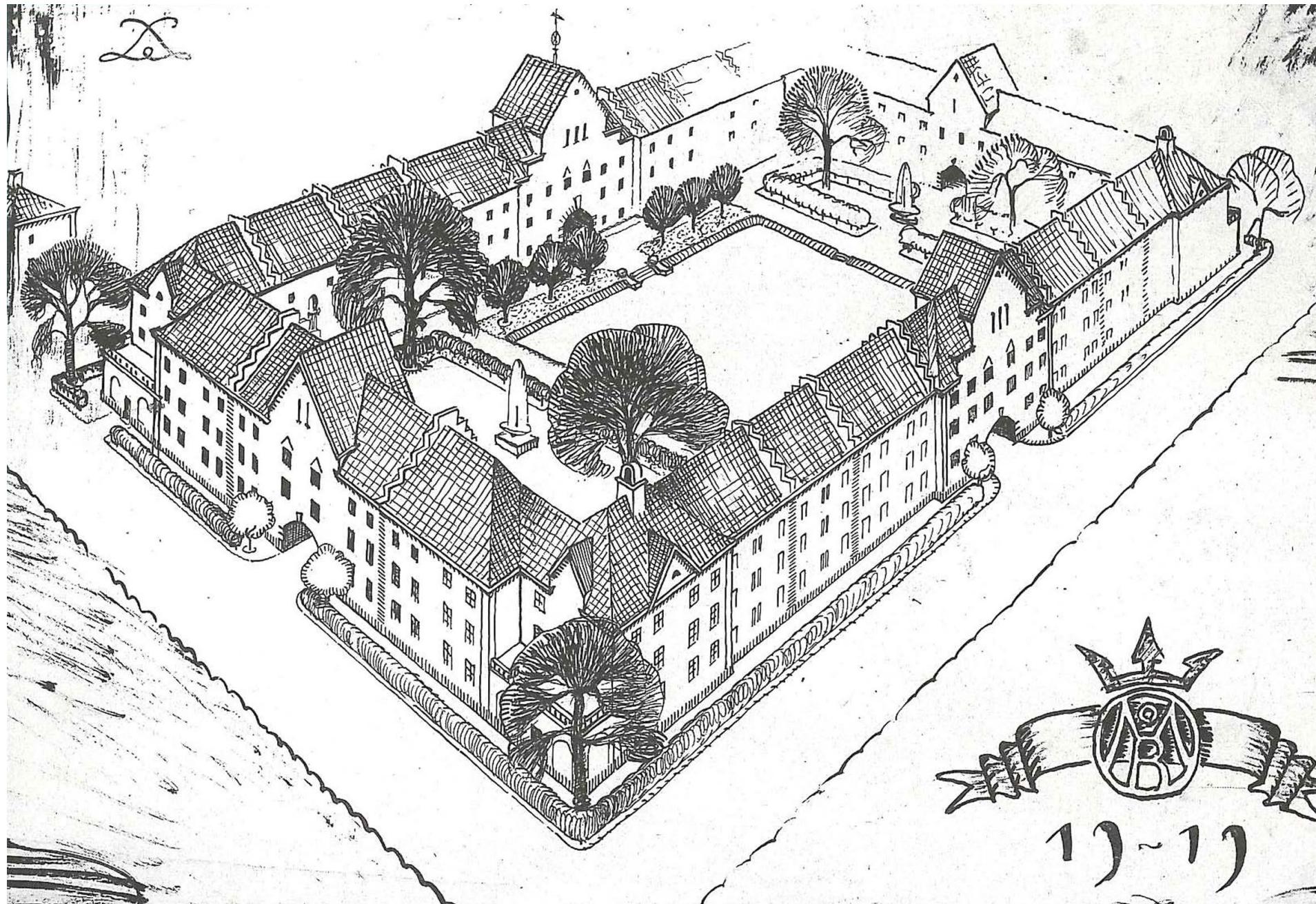

Vanajantie.

Ortoilmakuva 1943, Helsingin karttapalvelu, ilmakuvat

Kivirakentamisen I vaihe vuoteen 1929

Kortteli 555. Kokonaissuunnitelman luonnos 1919, SRM-KA, Nikula 1988. Armas Lindgrenin ja Bertel Liljequistin allekirjoittama perspektiivipiirros vuodelta 1919 esittää korttelin etupuutarhoja ja pihaa valmiiksi istutettuna. Pihan talousrakennus on korvattu suihkualtaalla. Nikula arvelee että piirros, joka julkaistiin näkyvästi Hufvudstadsbladetissa 17.0.1919, on tehty julkaisutarkoituksiin ja ehkä laina-anomuksen liitteeksi.

Suurpihakortteli, 1916- Kortteli 555 (Kone ja Silta)

Kone ja Silta, yksi kaupungin suurimmista työnantajista, jonka tuotantolaitokset sijoittuivat Sörnäisten Rantatien varrelle, oli saanut Venäjän hallitukselta huomattavia sotatarviketilauksia. Vakinaisen ammattitaitoisen työväen kasvava tarve sai yhtiön kiinnostumaan Uuden Vallilan kaava-alueesta, jonne yhtiö alkoi kaavailla asuntojen rakentamista yli 250 perheelle. Yhtiö päätti rakennuttaa työntekijöitä varten kivirakennuskorttelin, joissa olisi huoneen ja keittiön kokoisia vuokra-asuntoja. Arkkitehdiksi valittiin Armas Lindgren. (Nikula 1988)

Korttelin 555 rakennussuunnitelmat ja sen ensimmäisen vaiheen toteutus puuhuviloille tarkoitetulle alueelle oli sysäys lisääntyvälle kivirakentamiselle Vallilan pohjoisosissa. Rakentamisen myötä Uusi Vallila muuttui vähitellen pientaloalueesta kerrostalojen ja umpikortteleiden kaupunginosaksi. Kaavoitus-työ seurasi rakentamista. Kortteli on kirjallisuudessa Mäkelänkatu 37-43:n kunnallisen asuintalon rinnalla koko Uuden Vallilan useimmin mainittuja arkkitehtuurikohteita. Suunnitelmat ja ensimmäinen rakennusvaihetta saivat osakseen niin paljon julkista huomiota, että koko kortteli monella tavoin tuli jatkossa esikuvan asemaan. Riitta Nikula kirjoittaa: "yhtenäisen pihamaan ympäri rakennettu kerrostalo havaittiin käyttökelpoiseksi rakennusmuodoksi ja se vaikutti ympäristössään myös välittömästi myöhempien rakennusten ulkonäköön". (Nikula 1981, Lindh 1997)

Suurpihakortteli

Kortteli 555 oli lokakuussa 1916 vahvistetussa jakosuunnitelmassa merkitty rakennettavaksi siten, että korttelia kiersi kaksi pientaloriviä joiden keskelelle jäi kapea pihavyöhyke. Riitta Nikula toteaa, että valtuusto oli tuskin saanut uuden kaavan vahvistetuksi, kun sen periaatteita vastaan jo alettiin rakentajien taholta kehittää uudenlaisia suunnitelmia.

Kone ja Siltayhtiö alkoi kaavailla asuntojen rakentamista yli 250 perheelle joko kortteliin 555 tai 558. Kortteliin 558 kaupunki rakensi kuitenkin itse kaksikerroksisia puurakenteisia työväenasuinrakennuksia vuosina 1916-1917.

Arkkitehti Armas Lindgren, joka 1914 oli perustanut yhteisen toimiston Bertel Liljequistin kanssa, oli jo suunnitellut Kone ja Siltayhtiölle useita hankkeita, kun

asuinkorttelin luonnostyö tilattiin toimistolta. Luonnosvaiheessa tarkasteltiin rinnakkain useampikerroksisten puu- ja kivitalojen rakentamista, joissa perheasuntojen koko oli huone ja keittiö. Yhtiö esitti kaupungille että paras vaihtoehto olisi rakentaa kolmikerroksinen kivitalojono kiertämään korttelia, jonka keskustaani jäisi leikki- ja urheilukenttä sekä tilaa yhteisille sauna- ja pesutuparakennuksille, kirjastolle ja lastentarhalle.

Valtuusto päätti marraskuussa 1916, että kortteli 555 erotetaan Vallilan vahvistetun rakennusjärjestyksen (8.2.1916) alaisuudesta ja että alue saadaan vuokrata yhtiölle viideksi vuodeksi. Kerrostalohankkeen takia korttelin ulkolaidoista oli erotettava 4 metrin levyinen vyöhyke. Päätökseen sisältyi myös velvoite rakentaa kortteli valmiiksi vuokrakauden kuluessa. Kun alue olisi valmiiksi rakennettu ja liitetty kaupunginasemakaavaan, yhtiöllä olisi oikeus lunastaa tontit omakseen.

Valtuusto päätti samassa kokouksessa että oli ryhdyttävä Vallilan alueen jaoitussuunnitelman järjestämiseksi, jotta kortteli 555 voitaisiin ottaa vahvistettuun asemakaavaan. Nikulan mukaan tällä valtuustopäätöksellä alkoi Vallilan uuden osan muuttuminen pien-

taloalueesta kerrostalojen ja umpikortteleiden kaupunginosaksi. Yleisten töiden hallitus antoi tehtävän apulaisasemakaava-arkkitehti Birger Brunilan ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstadin hoidettavaksi.

Marraskuussa 1916 käsitellyt piirustukset esittävät kolmikerroksista kivitlokorttelia. Lindgrenin suunnitelmissa on esitetty korttelia kiertävä, pensasaidan reunustama etuistutus, mikä vastasi kaupungin esittämiä, rakennusrajaa koskevia vaatimuksia. Pihalle on sisäänkäynti jokaisen sivun keskeltä. Pihan keskelle on suunniteltu neljä porrasaskelmaa pihan tasoa alempana sijaitseva suorakaiteen muotoinen leikkikenttä, talvella luistinrata. Pihan toiseen päähän on sijoitettu sauna- ja pesutuparakennus, toiseen pää-

hän kirjasto, lukusali ja lastentarha. Julkisivupiirustuksissa on korostettu pitkien sivujen porttikäytävien sijaintia räystäslinjan yli kohoavilla poikkipäätyaiheilla.

Pääpiirustukset hyväksyttiin kesäkuussa 1917. Asuntotyyppejä oli lopulta kolme, joista suurin oli kahden huoneen ja keittokomeron asunto. Pihalle suunniteltiin rakennettavaksi talousrakennus. Julkisivujen muotokieli yksinkertaistui ja ikkunamuotojen runsautta karsittiin. Nikula toteaa, että suunnitelmiin jäi edelleen runsaasti erilaisia ovia ja ikkunamuotoja. Koristepäätyjä on porrastettu ja ikkuna-akseleiden sijoittelua rytmitetty. Ikkunoiden ylle on sijoitettu puolikaaren ja kolmion muotoiset frontonaiheet ja kulmien myymäläikkunoita on varustettu segmenttiholvilla. 2. ker-

roksen tasolla olevat parvekkeet ja balusterikaiteet korostavat rakennuslinjasta ulkonevia kulmamyymlöitä.

Rakennustyön toteuttamista varten yhtiö anoi ja sai 1922 pidennystä vuokra-aikaan vuoteen 1934. Vuonna 1925 valtuusto oikeutti kuitenkin yhtiön lunastamaan vuoteen 1929 mennessä valmiiksi rakennetut tontit itselleen ilman huutokauppaa siinä vaiheessa kun alue olisi otettu vahvistettuun kaupunkiasemakaavaan.

Kun asuntotuotanto vilkastui 1920-luvun jälkipuoliskolla Kone ja Silta ei enää ollut halukas jatkamaan rakentamista, vaan korttelin rakentaminen jäi yhtiön osalta kesken. Rakentamista jatkettiin Helsingin kaupungin puolikunnallisen rakennusosakeyhtiön toimesta. Helsingin kaupunki oli perustanut ensimmäisen puolikunnallisen rakennusosakeyhtiön 1924. Rakennusosakeyhtiö n:o 3 solmi 1927 vuokrasopimuksen korttelin 555 pohjoisosaan rakennettavaa asunto-osakeyhtiötä varten ja 1928 vastaavan sopimuksen jatkaakseen korttelin rakentamista. Suunnittelijana oli edelleen Armas Lindegren, mutta ei enää Liljequist.

Vaiheittain rakennettavien asuinrakennusten pääpiirustukset hyväksyttiin 1927 ja 1928. Kangasalan tien puoleiseen julkisivuun ei tehty muutoksia vuoden 1918 suunnitelmaan nähden. Anjalantien puoleista julkisivua varustettiin uudella, joka kolmannan ikkuna-akselin ikkunoita yhdistävällä aiheella. Sammatintien puoleisesta julkisivusta tehtiin muita eleettömämpi, ainoat koristeaiheet olivat tyhjät medaljongit ja ikkunoiden levyiset draperia-aiheet. Sammatintien luonnossuun-

nittelusta Nikula arvioi, että Lindgren etsi erityisen komeaa ilmettä, jossa julkisivun keskiosaa jäsensivät pilasterit ja julkisivuun liitettiin mm. maljakkoaiheita. Taustalla oli ilmeisesti se, että Sammatintien toiselle puolelle oli suunnitteilla kirkko seurakuntatiloineen, jonka arkkitehtikilpailun oli voittanut Bertel Liljequistin.

Kortteliin 555 päätettiin 1929 perustaa lastenseimi- ja lastentarha ja pihamaa päätettiin yhdistää vapauttaen yhtiöt rakennusjärjestykseen kuuluvasta aitausvelvollisuudesta. Pihamaa istutettiin heti 1929 korttelin valmistuttua puutarhaneuvoja Elisabeth Kochin ja Armas Lindgrenin laatiman yhtenäisen suunnitelman mukaisesti.

Pihamaasta Nikula toteaa, että kuuluisimpien tanskalaisen esimerkkien mukaan monipuoliset istutukset rajaavat alueet eri tarkoituksiin (Nikula 261-262). Klassisin ihanteiden mukaisesti pallon muotoon leikatut vaahterarivit reunustivat piha. Pensasaitojen rajaama nurmipintainen keskiosa oli toiminnallinen ydin. Lapsille oli hiekkalaatikot ja aikuisille lehtimajatyypiset oleskelutilat, joita koristivat ruusu- ja perennaistutukset. (Karisto 2015, 86-87, Toivonen 1930, 65-66)

Kone- ja Silta Oy:n suurkorttelipiha. Kari Hakli 1969, HKM. Kuvassa näkyvät vielä keskialuetta reunustavat leikatut puut. Nykyään puut on jätetty leikkaamatta.

Korttelit 584 ja 585

Mäkeläkadun työväenasuitalot

Mäkeläkatu 37-43 ja Mäkeläkatu 45

Kaupunginarkkitehti Gunnar Taucherin suunnittelema kivrakenteinen työväen asuintalo Mäkeläkatu 37-43 valmistui 1926. Siinä oli 87 huoneen ja keittiön käsittävää asuntoa kaupungin omalle työväelle ja neljä myymälähuoneistoa. Asunnot olivat läpituuletettavia ja asuinhuoneet oli suunnattu länteen. Mäkeläkatu 45:n puolikunnalliset, nelikerroksiset asuintalot 200 metriä pitkälle tontille valmistuivat 1930. Ne täydensivät komeasti aikaisemmin rakennettua asuintalojen rivistöä.

Rakennuksen keskiosa oli nelikerroksinen ja sivusiivet kolmikerroksisia. Keskiosa oli vedetty katulinjasta sisäänpäin ja keskiakselia oli korostettu porttiholvilla. Julkisivut oli rapattu ohutrappauksella, jonka läpi kuului alustan tiilimuuraus. Julkisivut oli maalattu kalkkimaalilla vaalean harmaiksi. Listat olivat vaaleammaksi. Kuusiruutuiset ikkunat oli sijoitettu aivan julkisivun pintaan, mikä oli tyypillinen piirre 1920-luvun klassis-

Taustalla Mäkeläkatu 37-43 (Gunnar Taucher 1924- 1926), kunnallista asuntotuotantoa edustava komea talorivi. Kivirakennusten takana näkyvien kortteleiden puurakennuksista ei ole säilynyt yhtään. Etualalla 1920-luvulla valmistunut Vallilan ruotsinkielinen kansakoulu, arkkitehti Gunnar Taucher. Kuva HKM.

Mäkelänkatu 45 ja 37-43, Gunnar Taucher 1930 ja 1924- 1926.

missa.

Mäkelänkadun asuintalojen julkisivun koristeaiheiden käytön esikuvat löytyvät pohjoismaisesta klassismista, esimerkiksi ruotsalaisen Gunnar Asplundin arkkitehtuurista.

Asuintalojen yhteydessä Gunnar Taucher mainitsi leh-tihaastattelussa, että Vallilasta on tulossa kaupungin yhtenäisin ja parhaiten rakennettu kaupunginosa. Tut-kija Anne Mäkinen on korostanut, että Mäkelänkadun asuintalot kuuluvat 1920-luvun klassismin kärkitöihin Suomessa. Helsingin kunnallisen asuntotuotannon joukossa niillä on erityinen asema ensimmäisinä kivi-

rakenteisina, kunnallisina työväen asuintaloina.

Rakennukset on suojeltu asemakaavamerkinnällä sr-1 rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvok-kaina. (Mäkinen 2017, 26-29)

Oikealla Mäkelänkatu (17), 19, 21, 23 ja 25
 Arkkitehti Uno Moberg, sosiaalilautakunnan rakennustoimisto, rak. 1925-1926
 Kunnallista asuntotuotantoa.

Mäkelänkadun varrelle Uuden Vallilan puolelle rakennettiin 1920-luvulla kivirakenteisten kerrostalojen rivi. Suvannontien pohjoisreunalla on kaavan mukaisen etupuutarhan muistuma (katunäkymässä vasemmalla).

Keiteleentien ja Ähtärintien rajaamaan kortteliin 543 on pommituksessa tuhotuneiden puurakennusten kohdalle perustettu Hartolanpuisto.

Lohjantiellä on säilynyt tilanne, jossa Mäkelänskadun puoleisen kolmikerroksisen kivitalon suojassa on Vallilan ensimmäisen rakennusvaiheen puutaloja. Kivitalo on vedetty sisään katulinjasta ja sen edessä on etupuutarha. Muotoon leikatut puut ovat 1920-luvun ja 1930-luvun klassistiselle kaupunkikuvalle ominainen piirre.

1924 Hauhontie 4-8, Asunto Oy Hauho

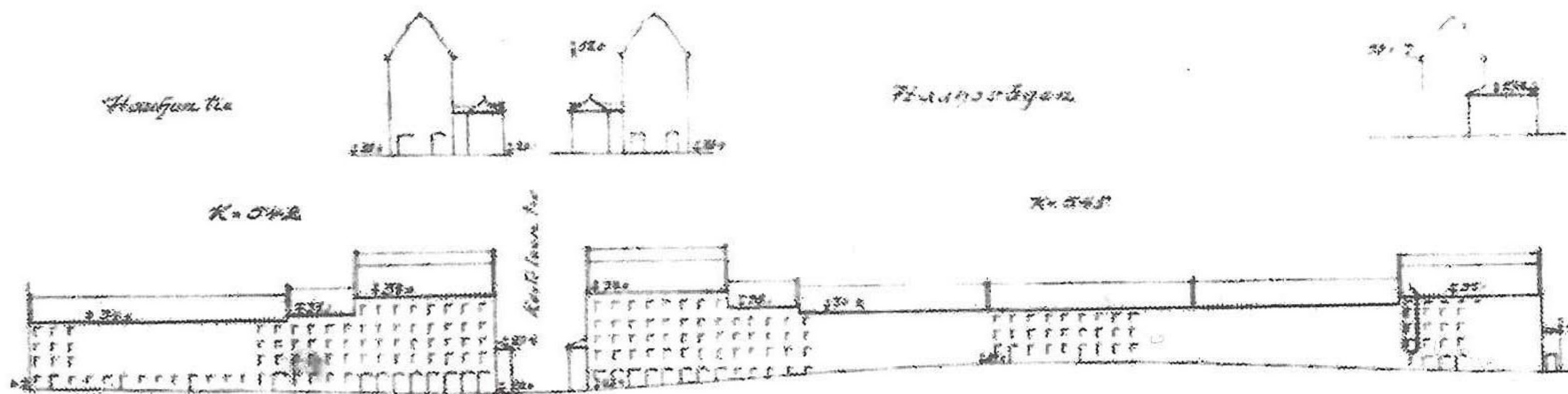
Asunto Oy Hauho

Arkkitehti Martti Välikangas, valm. 1924

Kokonaisuus koostuu kahdesta massasta, joiden korkeat, korotetut päädyt korostavat rakennusten välissä kulkevaa Keiteleentietä ja liikehuoneistoja. Suunnittelu pohjautui Birger Brunilan laatimiin ja julkisivupii-
rustusten tarkastustoimikunnan hyväksymiin julkisivukaavioihin. (Tuominen 1993, 108-110)

Viistokuva 2010. Kirjasta Heikkilä-Kauppinen 2012

Birger Brunilan julkisivukaavio Asunto Oy Hauhoa varten. 11.7.1924. (Heikkilä-kauppinen 2012, 203)

Eurantien puoleinen pääty, pohjakerroksessa liiketilaa.

Ulkoseinät on rapattu sileiksi ja ikkunat sijoittuvat aivan muuripintaan. Eri tavoin sommitellut ovenkehykset ja sirot yksityiskohdat lisäävät hienostunutta ja arvokasta vaikutelmaa. Vaasa-renessanssin muuriankkureita muistuttavat, siroasti tyylitellyt koristenumerot ja -kirjaimet viittaavat ruotsalaisiin esikuviin. Äppelvikenin

alueella Tukholmassa, joka tunnetaan ennen kaikkea omakotiarkkitehtuuristaan, on muutamia 1910-luvulla valmistuneita kaksi- ja kolmikerroksisia kivitaloja, jotka ovat olleet Hauhontien rakennusten esikuvia. (Nikula 1981, 62-64)

1920-1923 Sturenkatu 37-41, Eurantie 2-6

Suurpihakortteli As Oy Eura Arkkitehdit Jussi ja Toivo Paatela

Kone ja Silta Osakeyhtiön asuinrakennusten jälkeen Vallilan seuraavan suurpihakorttelin suunnittelivat Jussi ja Toivo Paatela kortteliin 533, Eurantie 2-6, vuonna 1920. Rakennuttajana oli Helsingin vuokralaisyhdistyksen perustama osuuskunta. Maaston korkeussuhteiden mukaan neli-, osin viisikerroksinen rakennus kiertää pihaa, jolle on pääsy kahdelta sivulta porttiholvien kautta. Kaikki katujulkisivut on sommi-

teltu symmetriaa korostaen. Seinät on rapattu sileiksi ja maalattu alkuaan vaalean harmaiksi, lukuun ottamatta julkisivun leveitä pilasteriaiheita, jotka on maalattu valkoisiksi (Nikula 1981, 64-65).

1927 Sturenkatu 40, Sammatintie 2-4,
Asunto Oy Sture

Suurpihakortteli
Arkkitehti Martti Välikangas

Martti Välikankaan suunnittelema As. Oy. Sturen koko volyymi on jäsennetty nurkittain naapurina sijaitsevaan As. Oy. Euraan verrattuna hyvin dynaamisesti. Kulmatorniaihe, katutason myymälärivi ja varsinaisen klassistisen ornamentiikan puuttuminen tekevät rakennuksesta poikkeuksellisen modernin aikalaisiinsa verrattuna, toteaa Riitta Nikula väitöskirjassaan. (Nikula 1981, 65-67).

”Sturen uusiasiallisen askeettiset ja samalla kunnioitusta herättävän levolliset julkisivut sekä muhkea tiilikatto edustavat sitä arvokkuuteen tähtäävää yhtenäistä rakennustapaa, jonka avulla Uudesta Vallilasta luotiin ’rakennustaiteellisessa mielessä rauhallisinta ja kauneinta kaupunginosaa’. Tämä oli mahdollista rakennettaessa kaupungin omistamalla maalle, jonka vuokraehdoissa saneltiin tavanomaista tiukempia määräyksiä julkisivun eheydestä, rakennusaineista ja -tavoista. Koko korttelin 554 käsittävä rakennus toteutettiin nelikerroksisena, Sturenkadun pääväylän

puoleinen rakennusosa kohoaa kuitenkin klassismin suurkaupunki-ihanteen mukaisesti korkeampana, viisi-kerroksisena. Sturenkadun paraatipuolta alleviivaavat myös liitoskohdan artikulointi, katutason myymälärivit sekä juhlat portit.” (Tuominen 1993, 103-105).

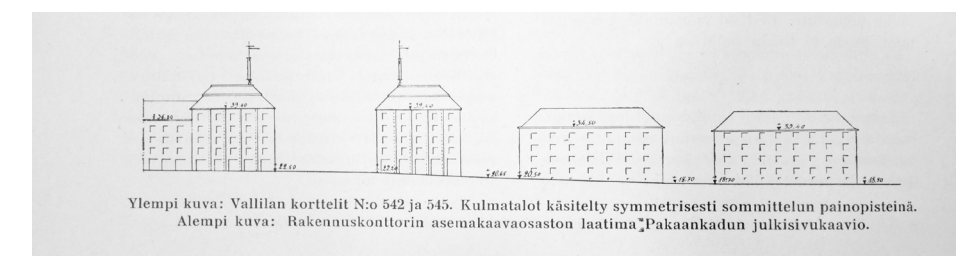
Korttelin valmistuessa siinä oli 156 huoneistoa, 430 huonetta ja 700-800 asukasta. Pohjakerrokseen sijoitettiin ulkoiluvälinevarastot, autovajat, pesutuvat, kauppahalli, Elannon elintarvikemyymälät ja Hermanin sivukirjasto lukusaleineen. (Tuominen 1993, 105; Nikula 1981, 65-67).

1925 Mäkelänkatu 27, Asunto Oy Säästö

Sturenkadun ja Mäkelänkadun kulma
Asunto Oy Säästö, Liike- ja asuinkerrostalo
Mäkelänkatu 27
Arkkitehti Väinö Vähäkallio 1925

Vallilassa sovellettiin julkisivukaavioita, jotka määrittivät rakennusten räystäskorkeuden, kattokulman, julkisivun perusjaon ja aukkojen sijoituksen. Mäkelänkadun julkisivukaavion oli laatinut Birger Brunila. Asunto Oy Säästö reunustaa nelikerroksisena Sturen- ja Mäkelänkatuja, nousten katujen kulmassa kerroksella pyramidikattoiseksi torniksi. Mäkelänkadun fasadia rytmittävät venytetyt pilasterit, Sturenkadun julkisivua pohjakerroksen kaarien ja suorien aukkojen vuorottelu. Porrashuone ulkonee tornista erkkerinä. Pohjakerroksessa on liiketiloja. (Niskanen 2005, 107)

Birger Brunilan laatima julkisivukaavio Mäkelänkatua varten Sturenkadun risteyksen kohdalla. Valok. ARK 1927, s. 75. Nikula 1981, 161.

1926 Mäkelänkatu 29, Asunto Oy Aito

Sturenkadun ja Mäkelänkadun kulma
As Oy Aito Ab, Liike- ja asuinkerrostalo
Arkkitehti Albert Nyberg, 1926

1927-1928 Mäkelänkatu 28

Sturenkadun ja Mäkelänkadun kulma
Liike- ja asuinkerrostalo Mäkelänkatu 28
Arkkitehti Väinö Vähäkallio 1927-1928

Viisikerroksinen Mäkelänkatu 28 muodostaa Sturenkadun vastakkaisella puolella olevan talon kanssa pääkatujen risteystä korostavan kaariaiheen. Jyrkkä säterikatto korostaa rakennuksen pelkistynyttä hahmoa. Rapattujen seinien ainoana koristeena ovat sisäänkäynnin pylväät ja Sturenkadun puolella olevat seinäkomerot ja medaljongit. Rakennus asettuu kaltevaan maastokohtaan, jossa Sturenkatu nousee ja Mäkelänkatu laskee. Pohjakerroksessa on liiketiloja. (Niskanen 2005, 109)

1938 Mäkelänkatu 30

Sturenkadun ja Mäkelänkadun kulma
Liike- ja asuinkerrostalo As Oy Mäkelänkatu 30
Arkkitehti Aulis E. Hämäläinen

Kivirakentamisen II vaihe 1930-1939

Mäkelänkatu 36, suunn. Helge Lundström, oikealla Vesannontie 9.

Funktionalismin kausi Vallilassa oli täydennysrakentamista vanhaan kaavaan ja vanhojen talojen väliin. Yhtään varsinaista funkiskaavaa ei Vallilaan 1930-luvulla tehty. Ainoa ajalleen tyypillinen kohta on kortteleiden 705 ja 706 muodostama korttelipari Vesannontien ja Ensi-Kodin tien sekä Mäkelänkadun välissä. Päistään avatut korttelit ja pääasiassa 1930-luvulla syntynyt rakennuskanta (mm. suorakaide-erkkereineen) antavat

alueelle sen tunnusomaiset piirteet. Suunnittelijoina Aulis E. Hämäläinen (Mäkelänkatu 30, 32 ja 34, 1938-1939), V. R. Rytöhonka (Ensi Kodin tie 3 ja Vesannontie 5 vuodelta 1938), K. J. Ahlskog (Sturenkatu 26, 1938) ja Helge Lundström (Mäkelänkatu 36, 1938).

Yksittäisten rakennusten suunnittelijoina kunnostautui mm. nuori Antero Pernaja kahdella kerrostalolla Mäke-

Asunto Oy Eura II, liike- ja asuinkerrostalo Sturenkatu 49/Hämeentie 94, Väinö Vähäkallio (Pernaja, Saijonmaa) 1937; korotus 1946.

länkatu 8:aan ja 10:een (1938). Lisäksi hän avusti Väinö Vähäkalliota As. Oy Eura II:n suunnittelussa. Jo mainittu Artur Kullman suunnitteli 6 rakennusta ja Elias Paalanen kaksi. Kaikkiaan 1930-luvun asuntotuotanto käsitti 21 kerrostaloa Vallilaan. (Lindh 1997)

Arkkitehti Elna Kiljanderin suunnittelema Ensi-Koti valmistui 1942.

Vuonna 1936 perustettu Työläisäitien ja Lasten Kotiyhdistys, jonka puheenjohtajana oli Miina Sillanpää, valmisteli ja järjesti Ensi-Kodin rakennushankkeen rahoituksen. Kaupunki järjesti tontin ja lainatakuun. Suunnittelijaksi pyydettiin 1939 arkkitehti Elna Kiljander. Rakennus, jonka toteutus- ja sisustustyöt ajoittuivat sotavuosiin, sai korostetun modernistisen ilmeen leveine ulokeparvekkeineen, sileäksi rapattuine julkisivuineen ja siron putkikaiteen rajaamine kattoterasseineen. (Lagus-Waller 2006,1 57-175)

Vallila, ilmakuva v. 1936. Vasemmalla Inarintie, Hauhontie 6,8, Kangasalandie 1, Eurantie 2-12. Oikealla Hämeentie. Keskellä Paavalin kirkko ja sen takana Vallilan siirtolapuutarha. Veljekset Karhumäki Oy, HKM

Kivirakentamisen III vaihe 1940-1959

HAKA:n kilpailu vuonna 1940 oli tärkeä suunnannäyttäjä seuraavien kahden vuosikymmenen asuntosuunnittelussa. Sirkkaliisa Jetsonen ja Pekka Pakkala kirjoittivat Rakennustaiteen seuran jäsentiedotteessa 2:1995 artikkelissa Woldemar Baeckman HAKA:n korttelista mm. seuraavaa: Asunto-osuuskunta HAKA sai tämän kokonaisen korttelin Helsingin Hämeentien ja Mäkeläkadun kulmauksessa rakennettavakseen; Se järjesti suunnittelusta arkkitehtuurikilpailun tavoitteena kortteli rakentaminen 'yksinkertaisiksi ja terveydellisiksi asuintaloiksi keski- ja vähempivaraista väestöluokkaa varten'. Suunnittelun pohjana oli Birger Brunilan johdolla laadittu asemakaava, jonka mukaan rakennusoikeus määräytyi. Kilpailussa menestyivät monet maamme eturivin arkkitehdit, mm. Alvar Aallon ja Aarne Ervin ehdotukset lunastettiin. Harmia ja Baeckman saivat ehdotuksellaan 'Lebensraum' ensimmäisen palkinnon. Palkintolautakunta piti massojen jakoa ja asemakaavaa onnistuneena; hyvin maastoon, ilmansuuntiin ja ympäristöön liittyvänä. Luontevalla ja yksinkertaisella ratkaisulla katsottiin saadun aikaan hyvin asuttavia huoneistoja. Arvostelussa ihmetyttää se, että kokoavasta pihatilasta, joka sentään oli - nimimerkin mukaisesti - ehdotuksen varsinainen korttelirakenteellinen idea, ei erikseen puhuttu mitään.

HAKA:n kortteli rakennettiin jokseenkin tarkasti kilpailuehdotuksen mukaan. Tänään se muodostaa selkeästi tunnistettavan paikan - suoranaisten maamerkin - Helsingin kaupunkirakenteessa.

Muu asuntotuotanto 1940- ja 1950-lukujen Vallilassa oli melko vähäistä täydennysrakentamista jo aloitetuihin kortteleihin pääasiassa Mäkeläkadun lounaan puoleiseen varteen. (Lindh 1997)

Täydennysrakentamisen vaihe 1960-1996

Asuntokortteleissa kuusi- ja seitsemänkymmentäluvun rakentaminen oli lähinnä puutalokortteleiden saneeraamista, toisin sanoen purkua ja kokonaan uuden konseptin luomista. Neljä puutalokorttelia tuhottiin kokonaan; kaikki Helsingin kaupungin kunnallisia työväenasuntoja. Purkukortteleiden uudesta rakennuskannasta vastasi pitkälti Matti Hakuri, joka vuosina 1959-1963 suunnitteli kolme korttelisaneerausta numeroihin 553, 556 ja 558.

1945-1964 HAKAn kortteli 583

Helsingin Asuntokeskuskunnan (HAKA) rakennuttama asuntokortteli

Arkkitehdit Hugo Harmia ja Woldemar Baeckman.

Hugo Harmia ja Woldemar Baeckman olivat molemmat työskennelleet Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa. He perustivat yhteisen arkkitehtuuritoimiston vuonna 1940 ja nousivat tunnetuiksi lukuisten kilpailumenestystensä kautta. Harmian ja Baeckmanin yhteistyössään syntyi mm. Asuntotuotantokomitean hankkeena toteutettu Raisiontien asuintaloryhmä Ruskeasuolle (1946-1951), Helsingin kauppakorkeakoulu (1950, ks. Hugo Harmia) ja Hakan asuntokortteli (1945-1964) Hämeentielle.

Helsingin Asuntokeskuskunnan (HAKA) rakennuttama asuntokortteli rakennettiin kilpailuvoiton pohjalta keskeiselle, mutta ongelmalliselle tontille Vallilaan. Sen suunnittelussa arkkitehdit onnistuivat kääntämään

maaston asettaman haasteellisuuden rakennuksen eduksi. He loivat eriluonteisista osista koostuvan monumentaalisen kokonaisuuden, jonka tunnusmerkkinä toimi Hämeentien ja Mäkelänskadun risteykseen sijoitettu korkea tornimainen osa. HAKA:n asuntokortteli tunnetaan myös nimellä ”Allotria” rakennuksessa toimineen elokuvateatterin mukaan. Alunperin rakennuskompleksiin oli sijoitettu asuntojen lisäksi Hakan toimisto, johon liittyi mm. pääjohtajan työhuone sekä Hakan pankkisali. (<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16656067>)

Eteläinen asuinrakennus on suojeltu kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaana. sr-2, asemakaava 10427 (1997).

Hakan korttelin etelään avautuva, kampamainen rakenne Mäkeläkadun suunnalta.

Hakan korttelin eteläkärjen maamerkinä kohoava kerrostalo, kylkiäisenä entinen Allotria elokuvateatteri.

Rinnemaastoon porrastuva lamellitalo.

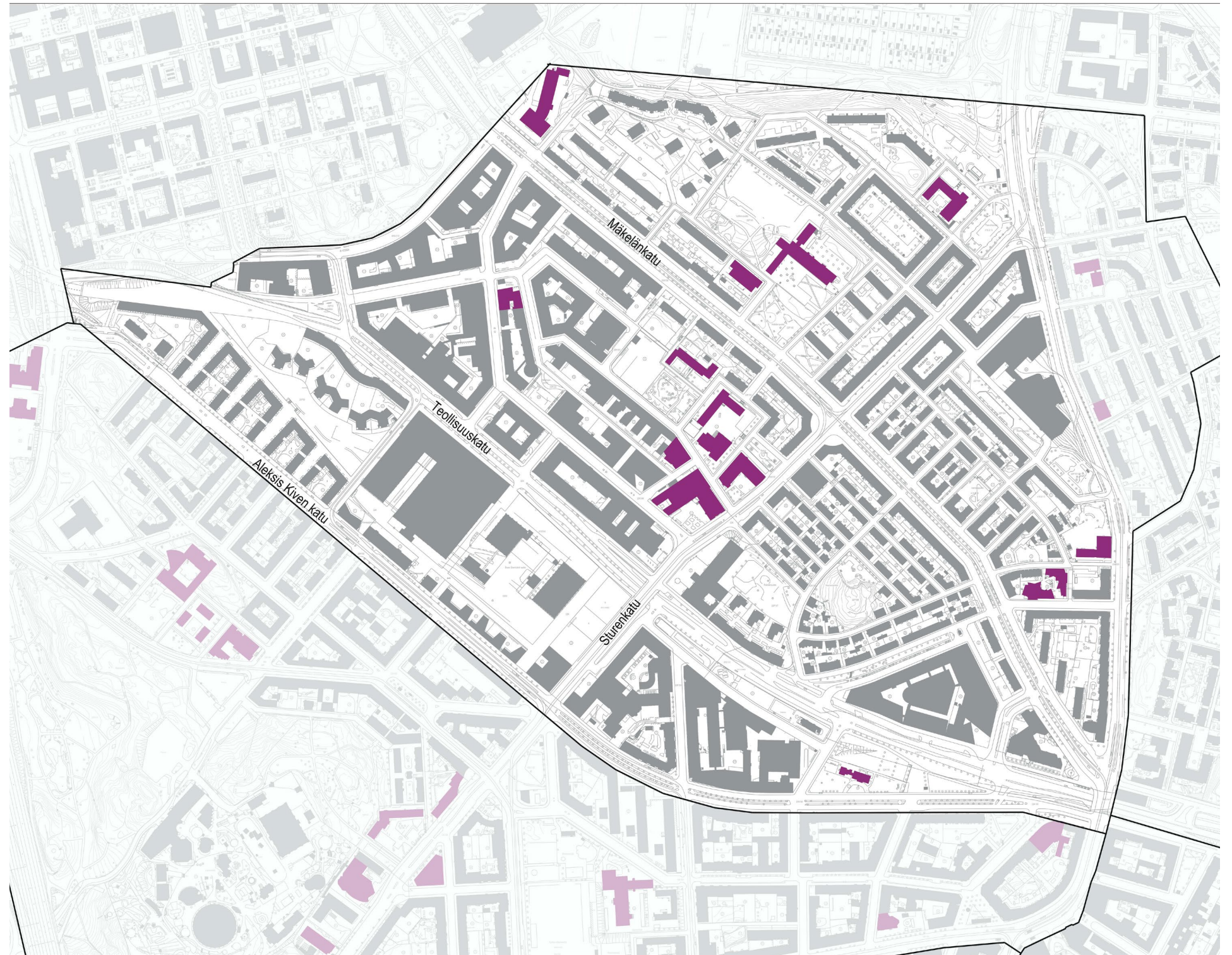
Korttelin viistetyssä pohjoiskärjessä on elintarvikemyymälä, edessä säilynyttä kalliota.

2.2 JULKINEN RAKENTAMINEN

Vallilan ainoa kirkko on Bertel Liljequistin 1929 suunnittelema Paavalin kirkko. Muut julkiset rakennukset ovat nykyinen Vallilan ala-aste (ent. Vallilan kansakoulu Theodor Höijer 1901), Harjun nuorisotalo (ent. ruumishuone Albert Nyberg 1919). Stadin ammattiopisto (ent. Helsingin Lastentarhanopettajaopisto / ent. Vallgårds Svenska Folkskola, Gunnar Taucher 1931), Stadin ammattiopisto (ent. Poikien ammattikoulu, Hilding Ekelund 1952-1956), Helsingin Kauppaoppilaitos (ent. Mäkelän kansakoulu, Hilding Ekelund 1941-1954), Mäkelänrinteen lukio (Tauno Niemioja 1960), Vallilan terveystalo (Tero Aaltonen 1981) ja Päiväkotijärven kirjasto (Juha Leiviskä 1989).

Harjun nuorisotalo on Albert Nybergin suunnittelema, 1919 valmistunut entinen ruumishuone, jonka ympäristön vihreä Dallapén-puisto on paikallisten asukkaiden suuressa suosiossa. Valokuva Juho Nurmi 2017, HKM

Vallilan ala-asteen koulu, Hämeentie 80

Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi Vallilan kansakoulun suunnitelmat kesällä 1899. Arkkitehti Theodor Höijerin laatimista vaihtoehtoista valittiin ensin kaksikerroksinen ratkaisu, jossa oli yhdeksän luokkahuonetta ja voimistelusalusi. Rahatoimikamarin tavoitteena oli rakentaa kolmikerroksinen rakennus ja lopulta päädyttiin viittätoista luokkaa käsittävään keskikäytävämalliin, jonka piirustukset valmistuivat toukokuussa 1901. Koulurakennukseen sijoitettiin kansakoulun lisäksi käsityökoulu, jonka piirustussali oli sijoitettu poikittain ylimpään kerrokseen ja sai päivänvaloa sekä kattoikkunasta

nasta että ullakkokerroksen poikkipäätyjen ikkunoista.

Eeva Maija Viljo on todennut, että rakennuksen ulkoasu noudattaa aikakauden eurooppalaisten suurkaupunkien vastaavien uusien koulujen ratkaisua: puhtaaksi muuratut punatiilijulkisivut ja segmenttikaari-ikkunat. Rakennusvolyymi on selkeän kuutiomainen ja julkisivuja jäsentävät liseenit ja vaakalistat. Julkisivuja koristavat tummaksi poltetuista tiilistä muuratut kuviot. Leveän kattolistan alla on tiilestä muurattu kaari-aihe. Rakennuksen siluettia elävöittävät monimuotoiset, rä-

Julkisivupiirustus, Th. Höijer. HKA

ystään yläpuolelle kohoavat päätyaiheet.

Helsingin kaupunginmuseon Opintielä-julkaisussa Vallilan ala-asteen koulu on luokiteltu arkkitehtonisesti, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittäväksi. Sisätilojen ominaispiirteet ovat Makkosen mukaan säilyneet (2004). (Viljo 1985, 123-124; Makkonen 2004, 89)

Paavalinkirkko

Vallilan asuinkortteleiden ja Hämeentien väliselle kais-taleelle rakennettu Paavalin kirkko korkeine tornei-neen on kaupunginosan maamerkki.

Paavalin kirkon suunnittelusta järjestettiin arkkiteh-tikilpailu 1929. Palkintolautakuntaan kutsuttiin mm. professori Armas Lindgren, arkkitehti Erik Bryggman ja arkkitehti Gunnar Taucher. Bertel Liljequist sai vuo-denvaihteessa 1928 – 1929 ensimmäisen palkinnon ehdotuksellaan ”Lucia”. Kirkko vihittiin vuonna 1931.

Arkkitehti Bertel Liljequist (1885 – 1954) valmistui ark-kitehdiksi toukokuussa 1908. Vuosina 1914 – 1926 hä-nellä oli yhteinen toimisto arkkitehti Armas Lindgrenin kanssa. Lindgrenin ja Liljequistin varhaisimpiin yhtei-siin suunnittelutehtäviin kuului Kone ja Siltaosakeyhti-ön hankkeena suunniteltu työväenasuntokortteli Val-lillaan 1916 – 1917. Yhteistyön päättyessä Liljequist perusti oman toimiston vuonna 1926. Hän suunnitte-li 1920-luvulla muun muassa Helsingin krematorion, työväenasuinalueita ja teollisuusrakennuksia Kuusan-koskelle sekä huviloita Helsinkiin. (Wager 2009)

Paavalin kirkon runkokuone on sijoitettu Somerontien suuntaisena siten, että pääsisäänkäynti on lounaispää-dyssä ja alttari koillispäässä. Runkokuoneen luoteissi-vulla on kahden kolmikerroksisen rakennussiiven rajaa-ma sisäpiha, joka avautuu Sammatintien suuntaan ja runkokuoneen kyljessä kohoaa korkea kirkontorni kuin italialaisten kirkkojen campanile. Yhtenäinen punatii-limateriaali ja historiaan viittaava muotokieli antavat

Paavalin kirkko, valokuva P.O.Welin, HKM

vahvan leimansa kokonaisuudelle. Kirkko muodostaa taustaseinän Paavalin kirkon muotopuutarhatyyliselle puistolle, joka tyyllillisesti kuuluu samaan aikakauteen kuin kirkko.

Kirkkorakennus on suojeltu asemakaavassa 9441 raken-nustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaana merkinnällä sr-1. Kirkko kuuluu valtakunnallisesti mer-kittävään kulttuuriympäristöön Vallilan asuinalueet (RKY 2009).

Entinen Vallgårds Svenska Folkskola, Nilsiäntu 3

Stadin ammattiopisto

Nilsiäntu 3

Ent. Vallgårds Svenska Folkskola, ent. Helsingin
lastentarhanopettajaopisto

Suunnittelija: arkkitehti Gunnar Taucher

Suunnitteluvuosi: 1931

Valmistumisvuosi: 1932

Kortteli: 701

Pysyvä rakennustunnus: 4969

Arkkitehti Gunnar Taucherin suunnittelema 5-kerroksinen tiilirunkoinen kansakoulurakennus, nykyinen ammatillinen oppilaitosrakennus.

Korttelin ja ympäristön jäsentely on saanut hahmonsaa Birger Brunilan asemakaavan ehdotuksessa 1919: siinä on jo esitetty julkisen rakennuksen sijoittamista korttelin luoteisreunalla, kehystävät istutukset, poikittainen siipirakennus ja nykyinen Puijonpuistikko.

Arkkitehdin omin sanoin rakennuksen perushahmo on selkeä. Se jakaantuu kahteen osaan: 5-kerroksiseen luokkahuonesiipeen ja sitä vastaan kohtisuorassa olevaan erikoistilasiipeen johon on sijoitettu voimistelusalili näyttämöineen, ruokasali ja keittiöosa, laulusali sekä kaksi asuntoa. Luokkasiipi koostuu väljästä käytävästä ja sen kaakkoispuolella olevista luokista. Toispuolinen luokkahuoneiden pohjaratkaisu tekee käytävätiloista hyvin valoisia.

Vallilan ruotsinkielinen kansakoulu. Kuva 1930-luvulta, A. Pietinen. HKM. 13798 Neg. 2752:11

Julkisivut on muurattu Paloheimon Santamäen tehtaan tummanpunaisista, paikoin lähes sintraantuneista julkisivutiilistä. Viisikerroksisen siiven luoteisseinällä on kaksi Gunnar Finnen pronssimedaljonkia ja pääportaiden yhteydessä kaksi kullattua hahmoa.

Riitta Nikula kirjoittaa, että kesällä 1932 valmistunut Vallilan kansakoulu oli näyttävästi esillä ruotsinkielisissä sanomalehdissä. ”Vallilan punatiilipintaista, palatsimaista ja Gunnar Finnen veistosten koristamaa viisikerroksista koulutaloa juhlittiin lehdistössä uudenajan ihmeenä, jossa oli elokuvateatteri ja hammasklinikka. Neljäntoista tavallisen luokkahuoneen lisäksi siellä oli myös piirustussali ja kaksi veistoluokkaa. Voimistelusalin yhteydessä olevat suihkuhuoneet herättivät myös ihastusta.” Nikulan siteeraaman Svenska Pressenin toimittajan mukaan kaikki oli ”yksinkertaista, asiallista ja tarkoituksenmukaista (parhaassa mielessä funktionalistista)”. (Nikula 1980, 115; Nikula 1976, 69).

Helsingin kansakoululaitos lopetettiin 31.7.1977, minkä jälkeen Vallgårds folkskola jatkoi Åshöjdens lågstadie-nimisenä peruskoulun ala-asteena Sturenkatu 6:ssa. Kansakoulun lopetettua rakennukseen muutti Helsingin lastentarhanopettajaopisto. Rakennuksen mittava peruskorjaus tehtiin 1993-94. Nykyisin rakennuksessa toimii Stadin ammattiopisto.

Gunnar Taucherin suunnittelema Vallilan ruotsalainen kansakoulu on arkkitehdin Helsingin kaupungin palveluksessa 1920-luvulta vuoteen 1940 toteuttamien rakennusten joukossa merkittävä kohde. Rakennus on sekä arkkitehtonisesti että kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä. Kaupunkikuvallisesti koulu sijaitsee lähes monumentaalisesti pienen Puijonpuistikon, ja toiselta suunnalta katsottuna Ensi-Kodin kadun päätteenä kukulan laella. Parin korttelin päässä sijaitsevat Taucherin suunnittelemaat Mäkelänkadun arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä vuokra-asuintaloryhmää 1920-luvulta. Vähän kauempana on Vallilan kansakoulun jälkeen valmistunut, monumentaalinen Aleksis Kiven koulu.

Rakennus on kokenut 2-3 suurta käyttötarkoituksen muutosta. Siitä huolimatta se on yhä selvästi sekä arkkitehtonisesti että rakennusteknisesti sama rakennus kuin runsas 80 vuotta sitten. Tämä on seurausta perussuunnitelman selkeydestä ja suurpiirteisyydestä ja toisaalta juuri materiaalien solidiudesta.

Rakennus on suojeltu asemakaavassa 10116 (vahvistettu 16.6.1993) merkinnällä sr-1, historiallisesti, arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaana rakennuksena. (Nikula 1980, 115; Nikula 1976, 69; Mäkinen 2016, 51-52; Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2015)

Mäkelän entinen kansakoulu, Hattulantie 2

Kiinteistötunnus: 091-022-0559-0002

Pysyvä rakennustunnus: 4870

Osoite: Hattulantie 2

Suunnitteluvuosi: 1941

Suunnittelija: Hilding Ekelund

Rakennusvuosi: 1954

Suunnittelija: Vuonna 1954 valmistunut Mäkelän kansakoulu oli aikoinaan Pohjoismaiden suurin kansakoulu. Vuoden 1977 peruskoulu-uudistuksen jälkeen rakennuksessa toimivat ala- ja yläasteen koulut. Nykyään rakennuksen käyttäjä on Helsinki Business College.

Entinen kansakoulu on alun perin suunniteltu ja saanut rakennusluvan 1941-42. Alkuperäiset pääpiirustukset ovat vuodelta 1941 ja Taucherin seuraajaksi tuolloin nimitetyn kaupunginarkkitehdin, Hilding Ekelundin allekirjoittamat. Rakennustyöt alkoivat heti mutta jäivät sodan takia kesken, mikä hyvin näkyy vuoden 1943 ortokuvassa. Tilanne oli lähes samanlainen vuonna 1950.

Rakennus sijoitettiin Hattulantien ja Kangasalan tien rajaamalle, nykyiseen Vallilanpuistoon kuuluneelle puistoalueelle, joka oli saanut hahmonsä Bertel Jungin ja Birger Brunilan kaavasuunnitelmissa 1910-luvulla. Koulusuunnitelmalle haettiin uudelleen rakennuslupaa 1951 muutamien vähäisten muutoksien. Myös vuonna 1951 päivätyt pääpiirustukset on laadittu Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa.

Hilding Ekelundin muita 1940-50-luvulla suunnitte-

lemia kouluja ovat mm. Västra Nylands yrkesskola (1942-45) ja Karis-Billnäs samskola (1942-43), Karjaa, Lärkkulla folkhögskola (1948-50), Karjaa, Kila svenska folkskola (1947-1953), Karjaa, Käpylän ala-asteen koulu (1950), Untamontie 2, Maunulan ala-asteen koulu (1951), Haavikkopolku 5, ja Nya Svenska Samskolan (1951-53), Topeliuksenkatu 2, Helsinki.

Mäkelän koulun nelikerroksisen päävolyymin pohjakerroksessa on lähes koko rakennuksen pituinen, sisään

vedetty arkadi. Etupihaa rajaa päävolyymin pohjoispään liittyvä poikittainen yksikerroksinen siipi. Kahdelta sivulta valaistu voimistelusalali on sijoitettu omaan siipeen. Kokonaisuutta voidaan luonnehtia funktionalistiseksi, selkeäksi ja rationaaliseksi. Modernistinen julkisivu on vaaleasävyinen, rapattu ja pelkistetty toistuvine ikkuna-aukkoineen.

Rakennus on muutettu kauppa-alan oppilaitokseksi ja peruskorjattu vuonna 1995

Entinen poikien ammattikoulu, Sturenkatu 18

Stadin ammattiopisto

Sturenkatu 18

Ent. Poikien ammattikoulu

Kiinteistö 091-022-0698-0001

Pysyvä rakennustunnus 4949

Suunnittelija: arkkitehti Hilding Ekelund

Suunnitteluvuosi: 1952

Arkkitehti Hilding Ekelund (1893-1984) tunnetaan mm. Helsingin Taidehallin, Töölön kirkon ja Olympiaky-
län arkkitehtina. Ekelund kuuluu sukupolvensa merkit-
tävimpiin arkkitehteihin. Rakennussuunnittelun lisäksi
hän osallistui aktiivisesti arkkitehtuurikeskusteluun ja
toimi pitkään opettajana Teknisessä korkeakoulussa.

1950-luvulla arkkitehti Hilding Ekelund paneutui suun-
nittelijana erityisesti koulurakennusten kehittämiseen.
Tasoerojen hyväksikäyttö leikkausmuodoissa, viistot
katonlappeet ja korostetut päätyaiheet ovat Ekelun-
din arkkitehtuurille tunnusomaisia piirteitä. Punatiili
oli usein päämateriaalina, tiilipintojen rinnalla käy-
tetyt vaaleat rappauspinnat kevensivät vaikutelmaa.
Suunnitellessaan Poikien ammattikoulua Vallilaan
Ekelund toteutti oman muunnelmansa Skandinavian ja
aikaisemmin Saksan kouluarkkitehtuurissa suositusta,
kokoavasta keskushallista.

B-siiven pääty Elimäenkadun suuntaan. Vasemmalla Mäntsäläntien julkisivu. Kuva 1950-luvulta. Arkkitehtuurimuseo 41-678

Betonirunkoisen, 4-kerroksisen ammattikoulurakennuksen rakennuslupa on vahvistettu keväällä 1953 ja rakennus on valmistunut 1955. Rakennus on pohjamuodoltaan L-kirjaimen muotoinen. Molempien siipien runkosyvyys on hyvin suuri. A-siipi sisältää molemmin puolin suurta, 3-kerroksista keskushallia sijaitsevia luokkahuoneita, opettajien tiloja, kirjaston ja vastaavia tiloja. Hallin katossa on lanterniinityyppinen pitkä kattovalorakenne. Läntinen B-siipi on muodoltaan H-kirjaimen muotoinen, siiven molemmat pitkittäiset rungot sisältävät suuria eri ammattialojen työopetuksen opetus-, työ- ja konesaleja, jotka ulottuvat rakennuksen perus-L-muodon risteyskohtaan. Auto-

halli sivutiloineen on rakennettu L-sisäkulmaan tontin nurkkaan, pihan alle.

A-siiven julkisivut ja B-siiven päädyt on muurattu vaaleahkosta punatiilestä. Ulkoseinän suurissa tiilipinnoissa on noin puolen kerroksen välein vaakanauhat, jotka on muurattu tiilen pääty syrjällään ja noin 20 astetta vinossa. Saumaus on tehty värilaastilla. B-siiven muilla julkisivuilla on sileäksi rapattu, valkoharmaa ruudukko. Terassin tukimuurit on tehty kiilatusta graniitista.

Se että rakennus tuntuu säilyttäneen alkuperäistä luonnettaan, johtune siitä että pääkäyttö on yhä sama

kuin alussa. Rakennuksessa on tehty jonkin verran väliseinämuutoksia, varsinkin 1990-luvulla. Julkisivut ovat säilyneet pääosin alkuperäisinä. Rakennus on hyvin säilynyt keskushalleineen. Se on arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus ja myös hyvä 1950-luvun koulurakennustyyppin ja Hilding Ekelundin arkkitehtisuunnittelun edustaja.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan arvokkaine sisätiloineen suojeltava rakennus (HKM 2000). Rakennuksesta on laadittu rakennushistorian selvitys 2015 (Kati Salonen ja Mona Schallin Arkkitehdit Oy).

Entinen poikien ammattikoulu, Sturenkatu 22

Stadin ammattiopisto

Sturenkatu 22

Ent. Poikien ammattikoulu

Kiinteistö 091-022-0701-0002

Pysyvä rakennustunnus 4969

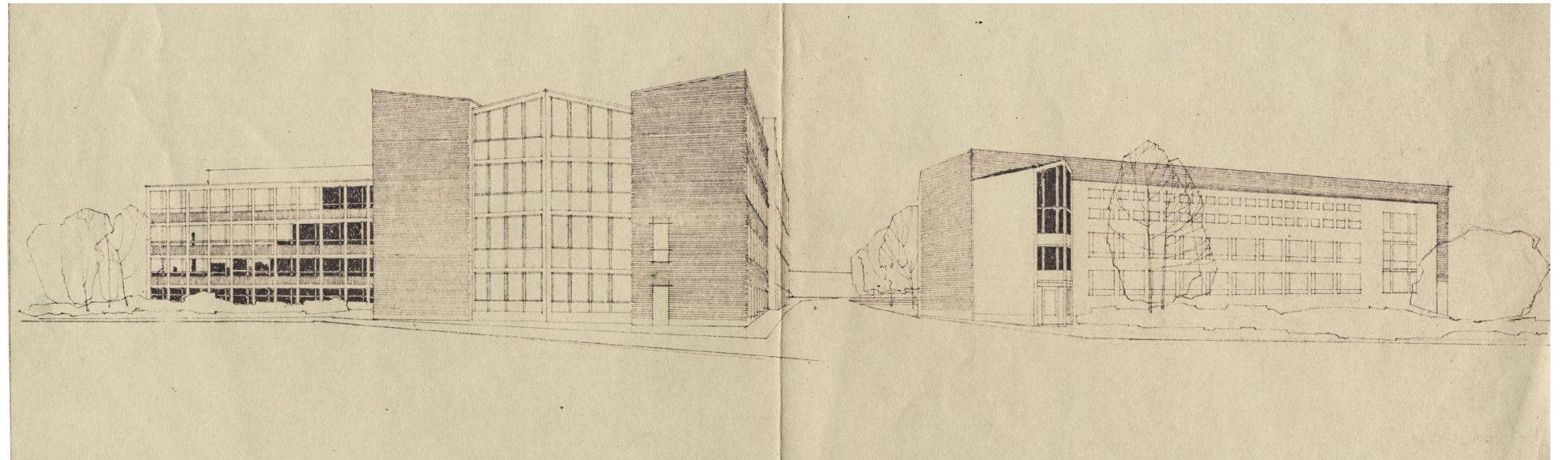
Suunnittelija: arkkitehti Hilding Ekelund

Suunnitteluvuosi: 1956

Hilding Ekelundin Vallilaan suunnittelemissa ammattikoulurakennuksista Sturenkatu 22 / Vesannontie 1 on valmistunut muutamaa vuotta myöhemmin kuin viereinen Sturenkatu 18. C-rakennuksen tilaohjelma käsitti oppisaleja ja työpajoja, kerhohuoneen, voimistelusaleja, muutamia asuntoja ym. Molempia kortteleita yhdistämään suunniteltiin Nilsiänkadun alitse johtava tunneli. Jo Ekelundin varhaisissa luonnoksissa v. 1950 ammattikoulun A-, B- ja C-osat muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Myöhemmin toteutettavaan C-rakennukseen suunniteltiin sijoitettavaksi voimistelusali ja iso auditorio.

Betonirunkoinen, 4-kerroksinen ammattikoulurakennus on saanut rakennusluvan 1956 ja valmistunut 1958.

Rakennus on pohjamuodoltaan L-kirjaimen muotoinen. Molempien siipien runkosyvyys on suuri. Vaikka kerrosluku on neljä, vaihtelee kerrosten määrä välikerroksen ja korkean voimistelusaliolosuhteiden vuoksi. Lisäksi ra-

Perspektiivipiirros Sturenkadun suunnalta, Hilding Ekelund 12.2.1954. Vasemmalla Sturenkatu 18, oikealla Sturenkatu 22, josta on esitetty ainoastaan Sturenkadun suuntainen siipi. Rakennuksen molempiin päihin on suunniteltu porrashuoneet, keskellä kaksi normaalikerrosta ja ylhäällä mahd. pukuhuoneet tms. JF kokoelma.

kennukseen kuuluu kellarikerros, joka on suurelta osalta maanpäällinen ja jossa on myös pääsisäänkäynti.

Julkisivujen pääosa on puhtaaksimuurattua punatiiltä, jonka saumaus on tehty värjätyllä laastilla. Vaaleat pinnat on rapattu kalkkilaastilla sileiksi. Ikkunat ovat valkoiseksi maalattuja puuikkunoita.

Muutoksia on tehty mm. 1980-luvulla koskien joitakin uusia ovia ja ikkunoita sekä ajoporttia. Huomattavin tilallinen muutos on aulatilaksi muutettu piha-arkadi. Muutokset on tehty alkuperäistä rakennusta kunnioittaen. Sekä sisältä että ulkoa talo on pääosin sama kuin valmistuessaan.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan sisätiloineen, mm. juhlasaleineen suojeltava rakennus (HKM 2000). Rakennuksesta on laadittu rakennushistorian selvitys 2015 (Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy).

Vallilan kirjasto

Vallilan korttelitalo, sivukirjasto ja lasten päiväkot
1984-;1990-91

Suunnittelija: arkkitehti Juha Leiviskä

Juha Leiviskän monografiassa arkkitehti kuvailee uudisrakennuksen sovittamista herkkään ympäristöön: ”Kortteli kuuluu vanhaan ”Puu-Vallilaan”. Asuinkortteleita reunustavat yleensä kaksikerroksiset puutalot; kortteleiden sisäosat ovat vehreitä puutarhoja; usein täynnä suuria puita. Juuri tässä osassa Vallilaa on vanhoja rakennuksia purettu paljon, ja uudet rakennukset yrittävät osaltaan palauttaa alueelle sen alkuperäisen luonteen. Katujen puolella rakennukset suorine seinineen ovat moderni vastine entisille puutaloille. Tilajärjestely, tilojen suuntaaminen pihalle, on tuonut mukanaan sisäosien poikkeavan, vapaan hahmon.” Tilat avautuvat ”pienimittakaavaisina ja vapaina sisäpihalle, tärkeimpään ’sisätilaan’: ulkopuolisen hahmon ja mitatakaan on sanellut ympäristö.”

Norri, Paatero toim. 1999, 100-109

Vallilan kirjasto, arkkitehti Juha Leiviskä ja Asta Björklund.

2.3 TEOLLISUUS- JA LIIKERAKENTAMINEN

Vallilan nykyisen kaupunginosan vanhimmat asemakaavat vahvistettiin kortteleille 366, 367, 368 ja 390 jo vuonna 1901. Aleksis Kiven ja Teollisuuskadun välissä olevaa teollisuuskorttelit erottuvat nykyisinkin omaksi ryhmäkseen, jonka vanhimmat teollisuusrakennukset ovat 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alkuvuosilta. Vallilan vanhin säilynyt teollisuusrakennus on entinen siirappitehdas, Satamaradankatu 3 (1898), jonka Juho Merivaara osti 1916 kalustetuotantoon varten. Arkkitehti Väinö Vähäkallio sai tehtäväksi suunnitella vanhan tehtaan laajennuksen, ja uusi kolmikerroksinen, betonirunkoinen siipi valmistui 1917. 1900-luvun vaihteessa rakennettiin VR:n konepajan alueen ensimmäiset tuotantorakennukset (mm. Bruno Granholm 1899-1900).

Sturenkadun, Teollisuuskadun, Kumpulantien ja Mäkelänselän välisen ns. Mäkelän alueen ensimmäisen jakokaava valmistui jo 1914. Sitä ennen alueelle oli jo rakennettu muutamia pieniä teollisuuslaitoksia. Aluetta laajennettiin Brunilan vuoden 1920 jakokaavalla, jonka jälkeen kaavaa vielä täydennettiin ja muutettiin ennen Vallilan asemakaavan valmistumista 1940. Kolmekymmenluvulla teollisuusrakentaminen oli vilkasta. Tärkeimmät uudisrakennukset olivat Kaarlo Borgin Orionin lääketehdas sekä Erkki Huttusen SOK:n elintarviketehdas Sturenkadun kaakkoispuolelle. Teppo Jokinen mainitsee Erkki Huttusen arkkitehtintyötä käsittelevässä kirjassaan, että Vallilan SOK:n tehtaaseen sijoitettiin neulomo, kahvinpaahtimo ja keskusvarasto pakkaamoihin. Sturenkadun ja Aleksis Kiven kadun kulmaan Huttunen suunnitteli vielä autohuoltamon

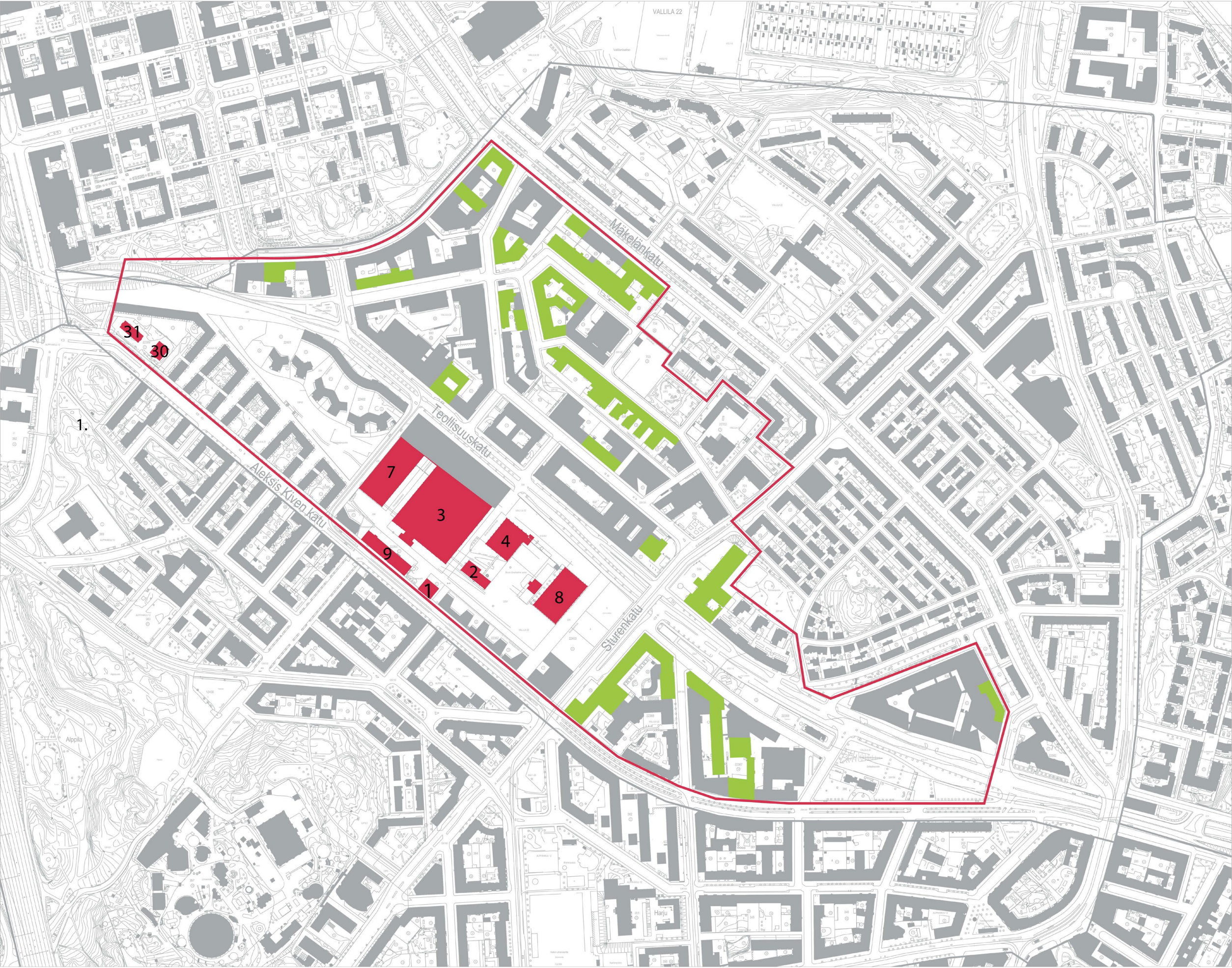
Näkymä Teollisuuskadulta VR:n entisen konepajan alueelle.

1935. Se jouduttiin kuitenkin purkamaan, kun tehdasta laajennettiin 1937-38. Tämä yli 150 metriä pitkä tehdaskokonaisuus on yksi suomalaisen funktionalismin merkittävimmistä teollisuusrakennuksista.

Myöhempi teollisuusrakentaminen on ollut luonteeltaan täydennysrakentamista. Vallilan teollisuusalueella on asemakaavan vahvistamisen jälkeen tehty lukemattomia kaavamuutoksia, jotka ovat myös radikaalisti

muuttaneet alueen ilmettä. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet Teollisuuskadun ja Kumpulantien varren kortteleissa. Esimerkiksi korttelien 368 ja 532 sisäpihat on rakennettu lähes kokonaan umpeen.

Vallilan teollisuusrakennusten suojelutavoitteita on laajemmin käsitelty Kaupunginmuseon kahdessa selvityksessä 1995 ja 2000. (Hakkarainen-Putkonen 1995 s. 182-205; Ahokanto 2000)

VALLILA

INVENTOIDUT JA
ARVOTETUT
TEOLLISUUSKOHTEET
JA LIIKERAKENNUKSET

VALLILAN TEOLLISUUSALUEEN
SUOJELUTAVOITESELVITYS
HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO 2000

SUOJELTAVAKSI ESITETTY
KOHDE

VR:N PASILAN KONEPAJAN ALUE
HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON
JULKAISUJA 2002:16

SÄILYNYT VANHA
KONEPAJA-ALUEEN RAKENNUS

ALUEAJAUS

Kartalla ei ole em. inventointien jälkeen
purettuja kohteita.

PASILAN KONEPAJA

Valtionrautateiden Pasilan konepaja. Näkymä Sturenkadulta luoteeseen v. 1976. Kuva TKK, HKM

Pasilan konepaja kuuluu osana 1800-1900-luvun vaihteen tienoilla rakentuneeseen Harjun ja Vallilan teollisuusalueeseen. Noin 15 ha kokoinen alue rajautuu pitkiltä sivuiltaan Aleksis Kiven katuun ja Teollisuuskatuun, kaakkoisreunastaan Sturenkatuun. Korttelin luoteiskärki jatkuu kapenevana kiilana aina Itä-Pasilan Ratapihantielle asti. Keski-Pasilan ratapiha- ja veturitallialueeseen alue on liittynyt kapean raidekaistaleen välityksellä.

Kun Suomen ensimmäinen rataosuus valmistui Helsingin ja Hämeenlinnan välille 1862, oli vaunujen valmistus aloitettu jo muutamia vuosia aikaisemmin Helsingin konepajalla, joka sijaitsi keskustan ratapiha-alueella. Keskustan tontin käytyä ahtaaksi päätettiin vuonna 1898 perustaa konepaja Pasilaan (Fredrikbergiin). Pasilan konepaja suunniteltiin rautateiden suurimmaksi konepajaksi. Rakentaminen alkoi vuonna 1899, vuonna 1903 rautatievaunujen valmistus ja korjaus siirrettiin Pasilaan valmistuneisiin tiloihin. Keskustassa jatkettiin vielä veturinkorjausta. Konepajan alkuperäinen kortteli 390, jonka rajat on merkitty 10., 11. ja 12. kaupunginosan asemakaavaan (vahv. 1901), rakentui vaiheittain 1900-luvun kuluessa. Jo vuosisadan ensimmäisinä vuosikymmeninä konepajan versta- ja varastorakennukset levittäytyivät koko lähes kilometrin pituisen korttelin alueelle.

VR:n Pasilan konepaja nousi nopeasti yhdeksi Helsingin suurimmista teollisuuslaitoksista ja vuonna 1913 kaupungissa toimi Pasilan konepajan lisäksi vain kolme muuta yli 500 työntekijän teollisuuslaitosta. Suurimmillaan Pasilan konepajaa henkilökunta oli 1950-luvulla, jolloin alueella työskenteli puolitoistatuhatta ihmistä.

Vanhinta rakennusvaihetta edustavat ennen vuotta 1920 valmistuneet rakennukset: konttorirakennus (1899), pannu- ja konehuone (1900), vaunuverstaas ja viilaustyöpaja (1899-1900), paja- ja aluskehysosasto (1899-1900 ja 1908), maalaamo ja penkkiverhoomo (1909), aluskehysosasto (1916-19) sekä ruokala (1919). Konttorin, pannu- ja konehuoneen, vaunuverstaan, pajan, maalaamon ja penkkiverhoomon rakennuksen sekä ruokalan suunnittelija oli arkkitehti Bruno Ferdinand Granholm, joka oli työskennellyt rautatiehallituksessa arkkitehdin virassa vuodesta 1892. Vuosina 1906-1926 hän oli esimiehenä rautatiehallituksen huonerakennustoimistossa. Konepaja-alueen suunnitteluun osallistuivat tuolloin toimiston arkkitehteina toimivat Thure Hellström, K. F. Andersson (rakennusmestari), Axel Åberg ja Johan Stolpe.

1920-luvun puolivälistä 1960-luvulle jatkuneesta, vähittäisen täydennysrakentamisen ajanjaksoa edustavasta rakennuskannasta on säilynyt ainoastaan joitakin jäänteitä ja kaksi asuinrakennusta. Tuotantoon liittyvien rakennelmien ja puurakenteisten varastojen lisäksi alueen luoteispäässä on säilynyt 1950-luvulle tyypillinen asuinkerrostalo.

Korttelin ilmettä on voimakkaasti leimannut 1970-1980-luvulla tapahtunut huomattava lisärakentaminen, jolloin uudisrakennukset, mm. suuret hallit, sijoittuivat muurimaisena rintamana sekä Teollisuuskadun että Aleksis Kiven kadun reunustoille. Teollisuuskadun varrella sijaitsevat, Ilkka Uusitalo Bertel Gripenberg & Co arkkitehtitoimiston suunnittelemat tiilielementtipintaiset hallit 1 ja 2, joissa on korjattu sähköjunia, ovat valmistuneet 1971 ja 1979.

VR päätti 1992 lakkauttaa Pasilan konepajan. Korttelin viimeinenkin teollinen toiminta loppui vuosien 2002–2003 vaihteessa. Kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi 6.3.2003 Pasilan konepaja-alueen asemakaavan muutosluonnoksen asemakaavan muutosehdotuksen laatimisen pohjaksi ja 14.3.2005 kaupunginhallitus hyväksyi asemakaavan muutosluonnokseen pohjautuvan maankäyttösopimuksen. Sopimus allekirjoitettiin toukokuussa 2005.

Alueen luoteisosaan on vuosina 2005–2008 laadittujen asemakaavojen mukaan rakennettu uusia asuinkortteleita, alueen kaakkoisosaan on Aleksis Kivenkadun varrelle rakennettu asuinrakennuksia ja toimistotalo. Eteläosan säilyneissä, asemakaavalla suojelluissa konepajarakennuksissa on muun muassa elokuva-, media- ja ravintola-alaan liittyviä vuokralaisia.

Pasilan konepajan historiaa, rakennuskantaa ja arvoja on käsitelty lukuisissa julkaisuissa. Uusin rakennus- ja aluehistoriallinen selvitys on VR:n tilaama ja Livady Osakeyhtiön laatima raporttisarja 2011-2013.

Konepaja-alueen ominaispiirteet ja arvot

Historiallinen merkittävyys

Valtionrautateiden konepajarakentamisen ja yleensäkin valtiollisen rakennustoiminnan merkittävänä esimerkinä sekä 1800-1900-luvun vaihteen tienoilla rakentuneen Harjun ja Vallilan teollisuusalueen osana Pasilan konepaja-alueella on huomattavia kulttuurihistoriallisia arvoja. Pasilan konepaja nousi 1900-luvun alussa yhdeksi Helsingin suurimmista teollisuuslaitoksista. Säilynyt kokonaisuus on Hietalahden telakan rinnalla aikansa konepajarakentamisen parhaiten säilyneitä esimerkkejä Helsingissä. Säilyneet rakennukset muistuttavat ja välittävät tietoa konepajan toiminnasta ja alueen merkittävydestä työpaikkojen keskittymänä.

Alueen ominaispiirteet ja liittyminen ympäristöön

Entisen Sörnäisten järven vesijättömaana ympäröivää maastoa alempana sijaitseva konepaja-alue muodostaa selvästi ympäröivästä korttelirakenteesta erottuvan, laaksomaisen tilan Alppiharjun ja Vallilan väliin. Konepajan rakennuspaikaksi valittiin 1800-luvun lopulla soinen alue, joka kuului teurastaja Salomon Janssonin plantaasiin. Paikalla sijainneen järven kuivattaminen oli aloitettu 1820-luvun lopulla. Alkuperäinen topografia on rakentamisesta huolimatta edelleen koettavissa.

Alueeseen rajautuva kaupunkirakenne vahvistaa mielikuvaa laaksosta, jota voidaan parhaiten tarkastella Sturenkadun sillan suunnalta. Erityisesti Teollisuuskadun koillissivun toimistotalojen korkea, muurimainen

rintama muodostaa voimakkaan kontrastin konepajan säilyneelle ydinalueelle, jonka matalahkot ja syvärunkoiset tuotantorakennukset muodostavat väljähkön, suorakulmaisen asetelman. Rakennusten lomassa sijaitsevilla piha-alueilla on teollisen toiminnan jäänteitä ja jonkin verran tunnusomaista kasvillisuutta: betonilaiturit, ruostuneet kiskot ja nosturit, vanhat suuret koivut, julkisivuilla kiemurteleva villiviini ja jäänteet puutarhaistutuksista.

1900-luvun jälkipuoliskolla rakennetut, lähes aukottomat sähköjunahallit muodostavat massiivisen muurin, joka Teollisuuskadulta katsoen peittää näkyvistä 1900-luvun vaihteen eloisaa tiiliarkkitehtuuria edustavat konepajahallit.

Rakennushistorialliset ja arkkitehtuuriin liittyvät ominaispiirteet ja arvot

Pasilan konepajan vanhimmat rakennukset muodostavat huolella punnitun ja koristeiltaan rikkaan kokonaisuuden, joka on syntynyt kokeneen rakennuttajan ja taitavien suunnittelijoiden yhteistyön tuloksena. Arkkitehtuuri ilmentää hyvin niitä yleisiä pyrkimyksiä, jotka leimasivat teollisuuslaitosten suunnittelua 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa: laitosten edustavuuteen oli alettu kiinnittää huomiota, varsinkin jos ne sijaitsivat kaupunkiympäristössä, ja siksi tehdasrakennusten suunnittelu annettiin usein nimekkäiden arkkitehtien tehtäväksi. Arkkitehtien lisäksi teollisuudessa työskentelevillä insinööreillä oli merkittävä osuus rakennusten mitoituksessa ja jäsentelyssä. Kansainväliset vaikutteet

ja rakennustekniset uudistukset välittyivät alan julkaisujen ja opintomatkojen välityksellä.

Valtionrautateiden koko rakennustoiminnassa ilmenee voimakkaan keskusjohtoisen ja organisoidun suunnitteluotteen vaikutus. Pasilan konepaja-alueen ensimmäisen rakennusvaiheen yhdenmukaisuus selittyy keskusjohtoisen suunnittelutoimen lisäksi myös yhden keskeisen arkkitehdin, Bruno F. Granholmin, voimakkaalla panoksella. Granholm tunnetaan parhaiten 1900-luvun vaihteessa toteutetuista jugendvaikutteisten asemarakennusten arkkitehtina. Ennen Pasilaa Granholm oli suunnitellut konepajat Vaasaan ja Ouluun ja hänen suunnittelemansa Turun konepajan uudistus oli ajallisesti Pasilan rinnakkaistyö. Pasilan ehjän rakennuskokonaisuuden tunnusomaisia piirteitä ovat rautarakenteet, kattoikkunat ja lanterniinit, rikas tiiliornamentiikka ja suurten verstashallien useiden rinnakkaisten päätyjen muodostamat julkisivut.

Yhtenäisyyttä varsin monimuotoiselle teollisuusmiljöölle luo julkisivujen yhdenmukainen pintamateriaali. Ruskeanpunainen tiili antaa koko alueelle leimallisen värisävyn ja tunnelman. Julkisivujen muotojen runsautta on mahdollistanut pitkälti käsityövaltainen rakentamistapa.

1970-luvulla rakennettuja syvärunkoisia, tasakattoisia halleja on pyritty sopeuttamaan kokonaisuuteen käyttämällä tiililaattapintaisia julkisivuelementtejä.

Kerroksellisuus

Pasilan konepaja-alueelle tyypillinen, yli sadan vuoden aikana muodostunut kerroksellisuus, eri aikaisien rakennusten ja rakennelmien lomittuminen, on 2000-luvun purku- ja rakennustöiden takia jonkin verran pelkistynyt. Ajan kulumisesta ja käyttötarkoitusten muutoksista muistuttavat vanhimmassa rakennuskannassa suoritettut muutokset.

Suojelustatus

Pasilan konepajan alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävien asema-alueiden suojelusta tehdyn sopimuksen piiriin (ympäristöministeriön päätös 9.12.1998).

Konepajan alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY 2009, Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit).

Maakuntavaltuuston 20.3.2013 hyväksymässä Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa suunnittelualue on merkitty Kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi, valtakunnallisesti merkittävä (RKY 2009).

Helsingin yleiskaava 2002:ssa (kaupunginvaltuusto 26.11.2003, tullut kaava-alueella voimaan 23.12.2004) alue on merkitty kerrostalovaltaiseksi asuin- ja toimitala-alueeksi sekä kulttuurihistoriallisesti, rakennustaitteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi.

Asemakaavallinen suojelutilanne

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 6.3.2003 hyväksyä Pasilan alueen asemakaavan muutosluonnoksen jatkotyön pohjaksi seuraavin jatkotyöohjein: *Kaupunkisuunnittelulautakunta kehottaa virastoa jatkamaan Sturenkatua vasten olevan pään uudisrakentamisen suunnittelua niin, että uudisrakentaminen on volyymeiltaan ja arkkitehtuuriltaan luonnosta paremmin konepajarakennuksiin ja ympäristöön sopeutuva. Uudisrakentamisen mittakaavaa tulisi hakea ensisi-*

jaisesti konepaja-alueelta. Uudisrakentamisen rakennusoikeuksia on tässä kohdin syytä arvioida uudelleen esitettyä pienemmiksi ja paremmin alueen mittasuhteisiin sopivaksi. Uudisrakennuksen soveltuvuutta asumiseen tai toimisto/asumiseen tulisi myös selvittää. Samalla kaupunkisuunnittelulautakunta edellyttää, että uudisrakennusten suunnittelussa käytetään korkeatasoisia arkkitehtikilpailuja. Lisäksi suunnittelussa tulisi jatkossa selvittää myös miten voidaan saada mahdollisimman ehyt katulinja ja turvata näkymät konepaja-alueelle. Lautakunta toivoo, että alueella on monimuotoinen asuntotyyli.

Asemakaavan muutoksella 12211 muodostetuissa kortteleissa 22390 ja 22391 sijaitsevat entiset tuotantorakennukset (5 rakennusta) on suojeltu sr-1 merkinnällä.

Asemakaavan muutoksella 12087 muodostetussa korttelissa 22392 ja 22393 sijaitsevat rakennukset (kaksi rakennusta) on suojeltu sr-1 merkinnällä

Säilyvien konepajarakennusten pohjoispuolisen alueen asemakaavat on hyväksytty osa-alueittain vuosina 2005–2008. Asemakaavan muutoksella 11360 v. 2005 muodostetussa korttelissa 22399 säilyneet kaksi asuinrakennusta, joista toinen Thure Hellströmin suunnittelema vuodelta 1924, toinen J. Ungernin alikirjoittama suunnittelema vuodelta 1948, on jätetty ilman suojelumerkintää.

3. Vaunuverstas ja viilaustyöpaja

Pysyvä rakennustunnus: 35861

Valmistumisvuosi: 1901

Suunnittelija: arkkitehti Bruno F. Granholm

Konepajan keskeisiin tuotantorakennuksiin kuulunut suuri kokoonpanohalli, vaunuverstas ja viilaustyöpaja on rakennettu konepajan perustamisvaiheessa. Ulkomitoiltaan se on n. 107 metriä pitkä ja 100 metriä leveä. Rakennus sisältää sekä korkeita avoimia halleja että tiloja, joissa on välipohjalla muodostettu parvikerros. Sisätilat jakautuivat alun perin konepaja-, puuseppä- sekä vaunujen kokoonpano-, korjaus- ja tarkastusosastoihin.

Rakennuksessa oli 18 raidetta, joilla tehtiin vaununrakennustöitä. Ne katkaisi poikkisuunnassa kulkeva, sähkövoimalla toimiva 8 metrin levyinen siirtolava, eli traverssi. Jyrkkäkattoisen, muuta rakennusta korkeamman traverssivyöhykkeen päätteinä olivat koristeelliset frontonit. Vaunujen sisäänajojärjestelyjen vuoksi traverssivyöhykkeen päädyt työntyivät muun julkisivulinjan ulkopuolelle. Toinen pääty on purettu 1970-luvulla uuden sähköjunahallin rakentamisen yhteydessä.

Hallitilat on valaistu vaunulinjojen suuntaisilla pitkillä kattovalolaterniineilla, jotka on sijoitettu 12 metrin välein siten, että yksi lanterniini on aina kahden kiskoparin välissä. Pilarirunkoisen hallin katto on kannatettu muototeräksestä niittaamalla tehdyillä rakenteilla.

Traverssivyöhykkeen vesikattoa kannattavat kaarevat ristikkoansaat.

Leveissä sivuosissa on sahakatto; työtilat saavat ylävaloa kattoikkunoista. Vesikatto tehtiin lämpöhäviöitten välttämiseksi kolmikerroksisesta ilmastavälein varustetusta laudoituksesta.

Rakennuksen punatiilijulkisivut ovat rikkaasti jäsennöidyt. Runsailla ikkunoilla varustettuja, puhtaaksimuurattuja ulkoseiniä tukevat kontreforit. Näyttävän kaakkoisjulkisivun jäsentely perustuu komeroaiheisiin sekä

segmenttikaarien kattamiin, kolmen ikkunan muodostamiin aukkoryhmiin.

Luoteis- ja kakkoisjulkisivun räystään yläpuolelle kohoaa koristeellisten päätyjen rivistö, jotka muodostaa kattovaloratkaisun peittävän kulissin.

Vuonna 1925 rakennettiin matala kuivauslaitos rakennuksen lounaispäätyyn ja 1979 valmistui koillispäätyyn uusi sähköjunahalli. (Salonen 2002, Livady 2012)

7. Maalaamo ja penkkiverhoomo (varusteluosasto)

Pysyvä rakennustunnus: 35862

Rakennusvuosi: 1909

Suunnittelija: arkkitehti Bruno F. Granholm,
Valtionrautateiden rakennuskonttorissa

Traverssikujan varrella sijaitseva VR:n konepajan maalausverstas, myöhemmin varusteluosasto, sijaitsee rinnakkain suuren kokoonpanohallin kanssa. Maalaamo rakennettiin vastaamaan konepajan kasvaneisiin tuotannollisiin tarpeisiin ja uuteen rakennukseen siirtyvät vaunujen maalaus- ja verhoilutyöt, jotka oli aiemmin tehty kokoonpanohallissa.

Rakennuksen läpi kulki 14 raidetta, jotka oli varustettu lattiasyvennyksillä. Maalaustyöpajan lattia tehtiin alun kaltevaksi, jota pitkin vaunujen pesussa käytetyt vedet valuivat viemäreihin. Aleksis Kiven kadun puoleinen osa on kaksikerroksinen. Rakennuksessa on sahakatto; työtilat saavat ylävaloa kattoikkunoista, jotka ovat suuremman hallin tavoin vaunulinjojen suuntaiset.

Kuten kokoonpanohallissa, kattotuolit ja pilarit on tehty muototeräksestä niittaamalla. Rakennuksessa on sahakatto ja työtilat saavat ylävaloa kattoikkunoista, jotka ovat suuremman hallin tavoin vaunulinjojen

suuntaiset. Raideporttien välissä sijaitsevat kontreforit tukevat punatiilestä muurattuja ulkoseiniä. Luoteissivulla kohoaa räystään yläpuolelle sirojen kulissipäätyjen rivistö. Rakennuksen yhdistää suureen kokoonpanohalliin traverssivyöhyke, joka oli alkuperäisten suunnitelmien mukaan tarkoitus kattaa, minkä takia kaakkoispuolen julkisivu on pelkistetympi.

Rakennuksen koillispäähän on 1969-70 rakennettu ensimmäinen sähköjunahalli. (Salonen 2002, Livady 2012)

4. Paja- ja aluskehysosasto (osarakenneosasto)

Pysyvä rakennustunnus: 35870

Valmistumisvuosi: a. 1902; b. 1908

Suunnittelija: a. ? b. 1908 arkkitehti Bruno F Granholm

VR:n Pasilan konepajan osarakenneosaston muodostavat kaksi satulakattoista rakennusosaa, joiden katoilla on lanterniinit.

Alun perin pajana toiminut puolisko rakennettiin 1899-1902 lähelle kokoonpanohallia, sen eteläpuolelle. Pajarakennukseen oli alun perin sijoitettu metallipaja ja messinkivalimo. Konepajatoiminnan alkuvuosina myös vaunujen aluskehystöitä tehtiin pajan suuressa avoimessa tilassa. Rakennuksen läpi oli johdettu kaksi vierekkäistä raidetta. Pajaa laajennettiin 1908 toisella sen kanssa yhtenäisellä rakennuspuoliskolla. Uuteen osaan sijoitettiin konepajan aluskehysosasto, kunnes sille valmistui oma rakennus 1916.

Alkuperäisen pajan ulkomitat olivat piirustuksen mukaan n. 40 m x 24 m. Pitkien seinien vierelle oli alun perin sijoitettu kaikkiaan 17 ahjoa kymmenen savupiipun yhteyteen. Pajan katon kantavat rakenteet tehtiin käytetyistä ratakiskoista taivuttamalla ja niittaamalla. Kattorakenteet tukeutuvat ulkoseiniin ja käytetyistä rautatiekiskoista tehtyihin pilareihin. Muurattuja ulkoseiniä vahvistavat kontreforit. Pilaririvien väli oli ra-

kennuksen pituussuunnassa 4 metriä. Pilareista vapaa keskialue oli sekä vanhalla että uudella puolella katettu 12 metrin jännevälillä. Pajan vanhan puolen ja laajennuksen katon harjalla on lähes päästä päähän ulottuva pohjois-eteläsuuntainen suuri lanterniini, jonka kautta hallit ovat saaneet ylävaloa.

Vierekkäisten, samankokoisten hallien yhdistelmää kattaa kaksiharjainen sahakatto. Julkisivujen puhtaaksi muuratut, kontreforien jäsentämät tiilipinnat kehystävät isoja, segmenttikaaripäätteisiä ikkuna- ja oviaukkoja. (Salonen 2002, Livady 2011)

2. Pannu- ja konehuone

Pysyvä rakennustunnus: 35879

Rakennusvuosi: 1901

Suunnittelija: arkkitehti Bruno F. Granholm

Pannu- ja konehuoneen eli höyryvoima-aseman rakennuksessa oli alun perin vierekkäin höyrykone- ja kattilahuone. Kattiloista johdettiin höyryä suoraan voimakoneisiin, pajan höyryvasaroihin ja konepajan lämpöjohtoverkkoon. Pasilan konepaja liitettiin 1921 Helsingin kaupungin sähkölaitokseen. Rakennusta laajennettiin 1933 ja siihen sijoitettiin muuntoasema. Myöhemmistä muutoksista huolimatta sisätiloissa on alkuperäisen vaiheen arvokkaita jäänteitä.

Harjakattoinen, pitkänomainen rakennus jakautuu kahteen peräkkäiseen, harjakattoiseen osaan. Hallitilojen kattoa kannattavat ulkoseiniin tukeutuvat teräsristikot. Ulkohahmon kolmas, tärkeä elementti on tiilestä muurattu savupiippu, joka nousee matalien konepajarakennusten ylle maamerkiksi 50 metrin korkeuteen.

Rakennuksessa on segmenttikaaripäätteiset ikkunat tai ikkunaryhmät. Puhtaaksi muurattuja punatiilijulkisivuja jäsentävät kontreforit, syvennykset ja yläosan kaariaihe. Päätyjulkisivujen keskiakselia on korostettu porrastuvalla aiheella. (Salonen 2002, Livady 2012)

1. Konttorirakennus (poliklinikka ja toimistotiloja)

Pysyvä rakennustunnus: 35882

Valmistumisvuosi: 1900-1901

Suunnittelija: arkkitehti Bruno F Granholm (1857-1930)

Konttori on osa konepajan julkisivua Aleksis Kiven kadulle (ent. Fredriksberginkatu) ja aidatun konepaja-alueen pääportti on sijainnut välittömästi konttorin pohjoispuolella. Konttori on alkuaan ollut erillinen, eri suunnilta näkyvä itsenäinen rakennus, jonka suipot päädyt ovat olleet arkkitehtuurin ja valonsaannin kannalta tärkeässä asemassa.

Konttorirakennukseen oli alun perin kaksi sisäänkäyntiä, joista toinen nykyiseltä Aleksis Kiven kadulta suoraan rakennuksen luoteispäässä sijaitsevaan porrashuoneeseen ja toinen konepaja-alueelta. Alemmassa kerroksessa sijaitsivat konttorit ja lukusali, ylemmässä piirustussali. Ullakkokerroksessa oli piirustusten jäljennöshuone parvekkeineen. Eri kokoiset konttorihuoneet on sijoitettu päädyistä päätyyn ulottuvan keskikäytävän varrelle.

Puhtaaksi muuratun tiilirakennuksen kadun suuntainen edustusjulkisivu oli varustettu jugendiin viittaavilla aiheilla ja porraspäädyllä.

Rakennusta korotettiin laajentamalla ullakkokerrosta 1949. Alkuperäiset puuvälipohjat korvattiin tuolloin betonirakenteilla. (Salonen 2000, Livady 2012)

9. Ruokala ja oppilaskoulu (ruokala ja toimistotiloja, juhlasali)

Pysyvä rakennustunnus: 35878

Rakennusvuosi: (1919) 1921

Suunnittelijat: Bruno F. Granholm, Axel Åberg, Thure Hellström, Valtionrautateiden rakennuskonttori

Konepajan henkilökunnan ruokasaleja oli kaksi, toista niistä käytettiin juhlasalina. Ruokasalit olivat punatiilisen rakennuksen kahdessa alimmassa kerroksessa. Ylimmässä kerroksessa toimi konepajan oppilaskoulu. Rakennuksen matalampi pohjoisosa käsitti muun muassa keittiön ja palvelijahuoneita.

Pitkänomainen rakennusmassa on jaettu korkeampaan, aumakattoiseen osaan, jonka julkisivu on symmetrinen ja jonka toinen salikerros on muita kerroksia korkeampi ja varustettu korkeilla ikkunoilla. Päävolyymin toiseen pätyyn kiinnittyy matalampi volyymi, jonka kolmannen kerroksen ikkunat kohoavat katto-lyhtyinä räystäslistan yli. Kolmikerroksisessa tiilirakennuksessa on koruttomat punatiilijulkisivut, joiden sivuvyöhykkeet on erotettu toisen kerroksen korkeudelle ulottuviin liseenein.

Bertel Gripenberg & Co -arkkitehtitoimiston suunnittelema uusi toimistorakennus rakennettiin vuosina 1979–1981 kiinni ruokalarakennuksen pohjoispätyyn. (Salonen 2000, Livady 2012)

8. Aluskehysosasto (alkurakenneosasto)

Pysyvä rakennustunnus: 35875

Rakennusvuosi: 1919, uudelleen 1932

Suunnittelijat: John Stolpe, Axel Åberg, Valtionrautateiden rakennuskonttori

Rakennus suunniteltiin aluskehysten, siltojen ja muiden rautarakenteiden valmistusta varten. Hallirakennuksessa oli pilaririvin jakama, noin 8 m korkea kaksilaivainen sisätila, jonka rinnakkaisten, pilarittomien hallien kattorakenteen jänneväli oli konepajan alueella poikkeuksellisen suuri, noin 20 metriä. Kaksilaivainen tila oli alkujaan katettu kaarimuotoisella puu-teräsrakenteisella katolla.

Rakennus tuhoutui tulipalossa, mutta pystytettiin uudelleen vuonna 1932, ilmeisesti samoja piirustuksia soveltaen. Uusi kattorakenne tehtiin teräsristikoista, jotka kannattavat katon betonilaattaa. Samalla rakennettiin kattolantorniini ja päätyjulkisivut korotettiin nykymuotoonsa.

Syvärunkoisessa hallirakennuksessa on kontreforien jäsentämät, puhtaaksi muuratut tiilijulkisivut ja isokoiset, segmenttikaaren kattamat ikkuna- ja porttiaukot. (Salonen 2002, Livady 2012)

30. Rautatieasunnot Oy, Aleksis Kiven katu 17, asuinrakennus A

Pysyvä rakennustunnus: 35868

Rakennusvuosi: (1922) 1924

Suunnittelija: Thure Hellström, VR:n konstruktiiivinen rataosasto

Konepajan korttelin luoteisosassa, Aleksis Kiven kadun puolella sijaitseva asuinrakennus, lisänimeltään Betlehem, on valmistunut 1924. Pohja-alaltaan lähes neliömäisen, aumakattoisen rakennuksen julkisivut ovat puhtaaksi muurattua tiiltä. Kiinteän rakennusvolyymin vaikutelmaa korostavat kulmaharkotukset. Rakennusta korotettiin sotien jälkeen kahdella kerroksella viisikerroksiseksi. Ympäristöstään poikkeavan, massiivisen, linnaimaisen asuinrakennuksen sijainti korttelin korkeimmalla kohdalla, Sahanmäellä vahvistaa sen aseman pitkälle näkyvänä maamerkinä. (Salonen 2002)

31. Rautatieasunnot Oy, Aleksis Kiven katu 17, asuinrakennus B

Pysyvä rakennustunnus: 35866

Rakennusvuosi: 1948

Suunnittelija: J. Ungern, VR:n ratateknillisen toimiston huonerakennusjaosto

Konepajan korttelin luoteisosassa Aleksis Kiven kadun varrella sijaitseva asuinrakennus, lisänimeltään Itkulinna, on rakennettu 1948 työntekijöiden asuntolaksi. Harjakattoinen, rapattu, kahdesta porraslamellista koostuva viisikerroksinen asuinrakennus on ulkoasultaan rakennusaikansa tyyppillisen kerrostaloarkkitehtuurin edustaja. (Salonen 2002)

TEOLLISUUSALUE

Vallila, teollisuusaluetta, ilmapäät. Keskeellä VR:n Pasilan konepaja, aivan etualalla Viipurinkatu, konepajarakennusten edessä Aleksis Kiven katu, 1954, Ilmavoimat, HKM

VALLILA

INVENTOIDUT JA ARVOTETUT TEOLLISUUSKOHTEET JA LIIKERAKENNUKSET

VALLILAN TEOLLISUUSALUEEN
SUOJELUTAVOITESELVITYS
HELSINGIN KAUPUNKIMUSEO 2000

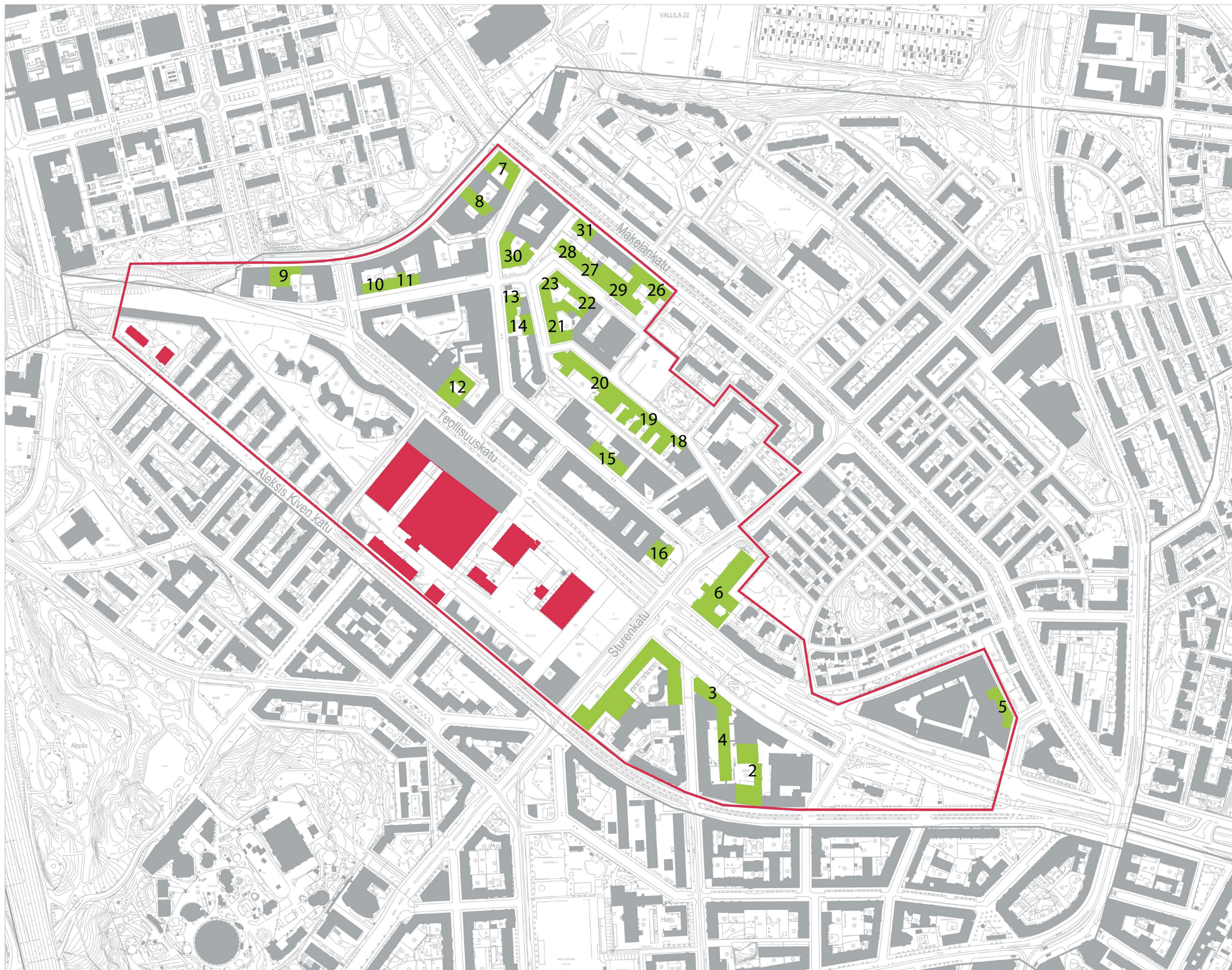
■ SUOJELTAVAKSI ESITETTY
KOHDE

VR:N PASILAN KONEPAJAN ALUE
HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON
JULKAISUJA 2002:16

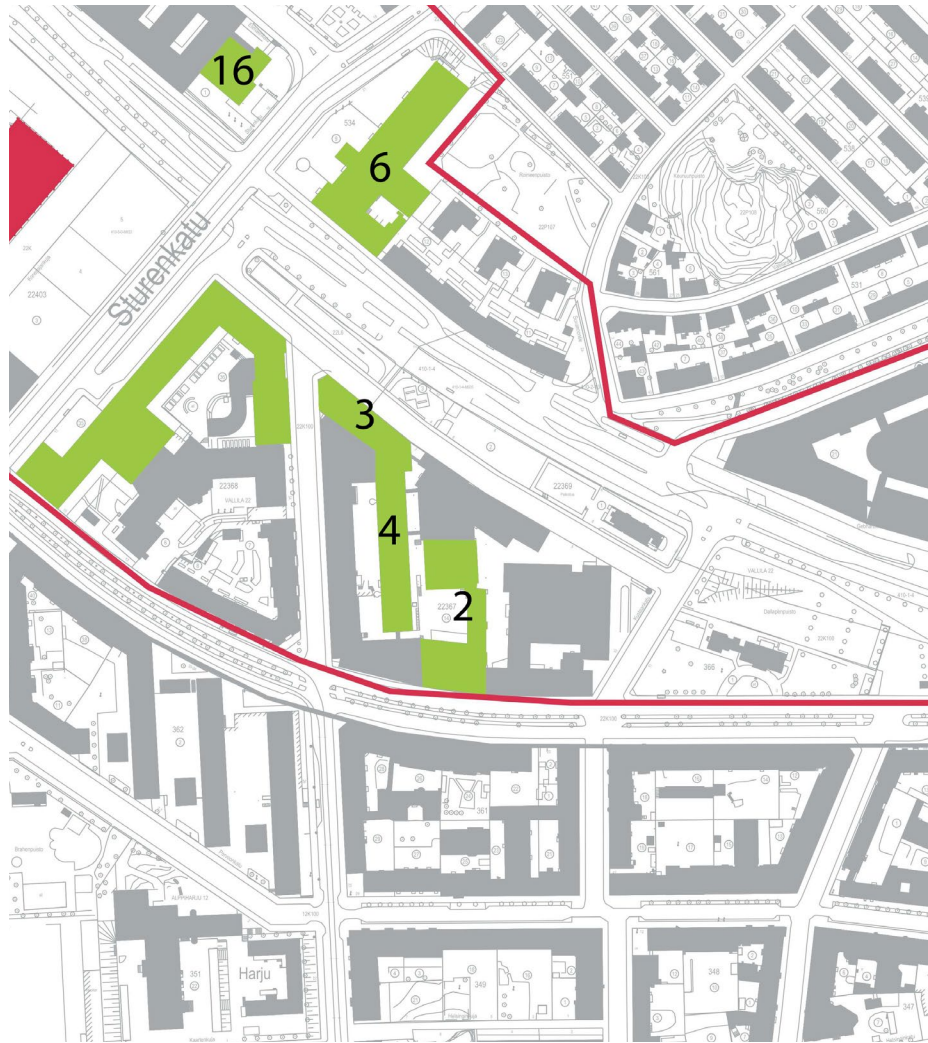
■ SÄILYNYT VANHA
KONEPAJA-ALUEEN RAKENNUS

— ALUERAJAUS

*Kartalla ei ole em. inventointien jälkeen
purettuja kohteita.*

Kortteli 367

Ilmo Valjakan suunnittelema KOPin ATK-talo on valmistunut 1970-luvun alussa.

Kortteli 367 on muodostettu vuoden 1901 asemakaavassa ja kuuluu ensimmäisiin Vallilan teollisuusalueen kortteleista. KOPin rakennuttamaa tietokonekeskusta lukuun ottamatta kortteli edustaa Vallilan vanhinta teollisuutta. Varhaisimmista teollisuuslaitoksista Pasilan konepajan ohella ainoa säilynyt on G.A. Strömbergin sokeri- ja siirappitehdas (1898). Saman tontin itäosalla sijaitseva rakennus on arkkitehti Väinö Vähäkallion piirtämä, entinen Helsingin Rautasänkytehtaan

punatiilinen tuotantorakennus, joka valmistui 1917. Arkkitehti Erkki Huttusen suunnittelema Helsingin Osuuskaupan leipomorakennus (1937) kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin teollisuusympäristöihin (ympäristöministeriö 1989). Korttelin itäosassa sijaitseva Nordean, ent. KOPin ja Meritan, ent. ATK-toimitalo on valmistunut 1970-luvun alkupuolella tontille 4., Aleks Kiven kadun puoleinen osa 1960-luvulla.

HOK:n leipomo, entinen siirappitehdas ja entinen rautasänkytehdas sisältyivät valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen luetteloon 1993 (RKY 1993). Kortteli 367 asemakaavan muutos 10789 on astunut voimaan vuonna 2000.

Kartan ja raikennusten numerot viittaavat Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen karttaan (HKM Ahokanto 2000).

2. Aleksis Kiven katu 7, 091-022-0367-0014

Toimistorakennus, ent. HOK:n leipomo & varasto, korjaamo, pesula

Kiinteistötunnus 091-022-0367-0014

Pysyvä rak.tunnus: 4664

Helsingin Osuuskaupan leipomon, pesula- ja korjaamosiiven sekä varastosiiven käsittävä rakennus Aleksis Kiven kadun varrella rakennettiin 1937. Sen on suunnitellut arkkitehti Erkki Huttunen SOK:n rakennusosastolla. Julkisivulle antavat leimansa kääntyvät terässäleiköt. Korjaamosiipeä korotettiin 1944 (Erkki Huttunen), jolloin leipomo sai lisätilaa ja ylimpään kerrokseen sijoitettiin einestehdas. Varasto-osa korotettiin 1964 (Tapani Nironen). Samana vuonna rakennettiin koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä, mikä aiheutti myös julkisivun muutoksia.

Rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut pääasiasa toimistokäyttöön. Vuosina 1981-82 tehtiin melko suuria sisäisiä muutoksia ja julkisivumuutoksia.

Leipomorakennus edustaa korkeatasoista 30-luvun teollisuusarkkitehtuuria, ei vähiten teknisiltä ratkaisuiltaan.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinven-

toinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995; HKM Ahokanto 2000)

Kadunpuoleinen leipomo-osa ja sekä siihen liittyvä toimisto-osa on suojeltu kaupunkikuvallisesti merkittävänä rakennuksena sr-2-merkinnällä korttelin 367 asemakaavan muutoksessa 10789, joka on astunut voimaan vuonna 2000.

3. Fleminginkatu 27, 091-022-0367-0014

Ent. Oy Sisu-Auto Ab, akselistotehdas, tehtaan tuotanto-osastoja, toimisto ja ruokala

Alkujaan sokeri- ja siirappitehdas/rautasänkytehdas

Pysyvä rak.tunnus: 4665 (rakennus lisärakennuksi-neen)

Kauppias G. A. Strömberg rakennutti 1898 sokeri- ja siirappitehtaan Harjun huvila-alueelta vuokraamalleen tontille. Kaksikerroksisen tiilirakennuksen suunnitteli rakennusmestari K. F. Andersson. Siirappi-, myöhemmin sokeritehdas oli toiminnassa ensimmäiseen maailmansotaan saakka. 1916 kiinteistön osti J. Merivaara, Helsingin Uuden Rautasänkytehtaan omistaja. Uudisrakentamisen yhteydessä 1916-17 tehdasrakennusta jatkettiin ja se liitettiin uuteen tehdassiipeen.

1928 rakennuksessa aloitti tuotantonsa Oy Autoteollisuus Ab Bilindustri. Vuonna 1931 syntyi fuusion kautta Oy Suomen Autoteollisuus Ab, vuodesta 1981 Oy Sisu-Auto Ab, jonka tuotanto jatkui kiinteistössä vuoden 1985 loppuun.

Rakennusta on korotettu 1936 (Gösta Juslén) ja siihen on tehty useita muitakin muutoksia. Rakennusratkaisultaan rakennus edustaa tyypillistä 1890-luvun teollisuusarkkitehtuuria. Rautakiskoin vahvistettuja puuvälipohjia kannattavat pohjakerroksessa valurautapilarit. Pannuhuoneessa on kappaholvit. Punatiilestä puhtaaksi muurattuja katujulkisivuja jäsentävät kontreforit. Tiilimuurausta elävöittävät keltaisista tiilistä sommitellut friisit.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselityksen mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty rakennushistoriallisesti ja teollisuushistoriallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995; HKM Ahokanto 2000)

Rakennus on suojeltu kaupunkikuvallisesti merkittävänä rakennuksena sr-2-merkinnällä korttelin 367 asemakaavan muutoksessa 10789, joka on astunut voimaan vuonna 2000.

4. Fleminginkatu 27, 091-022-0367-0014 (nyk.
kiinteistöjärjestelmä)

Helsingin Uuden Rautasänkytehtaan

tuotantorakennus

1928-1985 Sisu-Auto Ab:n akselistotehtaan tuotanto-
osastoja, suunnitteluosasto

Juho Merivaara oli ostanut kumppaniltaan heidän yhdessä perustamansa Helsingin Rautasänkytehtaan 1908. Tuotantoa laajennettiin käsittämään mm. sairaalakalusteita ja muita huonekaluja. Tuotemerkistä tuli varsin tunnettu. Kaikukadulta muutettiin 1917 siirappitehtaan tontille Vallilaan, jonka Merivaara oli ostanut 1916. Arkkitehti Väinö Vähäkallio sai tehtäväkseen suunnitella siirappitehtaan laajennukseen ja siihen liittyvät uudet siivet. Tontin itäisivulla oleva kolmikerroksinen, teräsbetonirakenteinen rakennus valmistui 1917. Muut osat jäivät toteuttamatta. Fleminginkadun pitkää muuripilarijulkisivua koristivat vähäeleinen rappauksen ja punatiilen vaihtelu ja pilarien listoitus.

Merivaara joutui myymään tontin rakennuksineen ja siirtämään tehtaansa vuokramaalle.

Vallilan tehdasrakennuksessa toimi 1931-1985 Oy Suomen Autoteollisuus Ab:n (vuodesta 1981 Oy Sisu-Auto Ab) tuotanto-osastoja. Rakennuksen kattorakenne

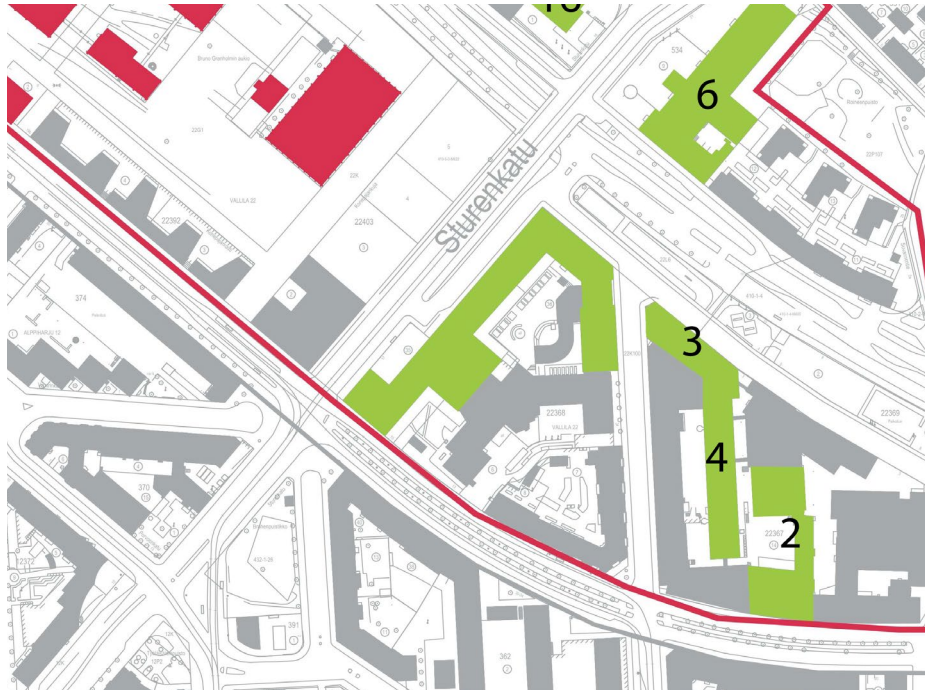
ja ylimmän kerroksen ikkunat on muutettu 1946 (Kaj Englund). Ylimmässä kerroksessa toimi 1977-1985 Sisu-Auton suunnitteluosasto.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti arvokkaaksi kanta-

kaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995; HKM Ahokanto 2000; Niskanen 2005, 216-217)

Rakennus on suojeltu kaupunkikuvallisesti merkittävänä rakennuksena sr-2-merkinnällä korttelin 367 asemakaavan muutoksessa 10789, joka on astunut voimaan vuonna 2000.

Kortteli 368

Sturenkadun, Satamaradankadun, Fleminginkadun ja Aleksi Kiven kadun rajaama SOK:n kortteli.

Aloittaessaan tuotantotoimintansa 1915 SOK osti Fleminginkadun ja Pääskyläntien kulmatontin, jossa 1800-1900-luvun taitteesta sijainneeseen Yhdistyneet Villatehtaat Oy:n lankakehräämön sijoitettiin neulomo, kahvinpaahtimo, hedelmien pakkaamo ja sikuritehdas. Maailmansotien välisellä kaudella tehtaiden tuotanto kasvoi voimakkaasti ja SOK hankki omistukseensa korttelin tontit yhtä lukuun ottamatta. Pääskyläntien rakennettiin 1920 kuusikerroksinen tehdasrakennus, jonka suunnitteli arkkitehti Valde Aulanko SOK:n vasta perustetussa rakennuskonttorissa. Rakennuksen laajennus valmistui 1929.

Vuosina 1934-38 toteutettiin SOK:n Helsingin tehtaiden suuri uudisrakennussuunnitelma. Sturenkadun ja Fleminginkadun varsille rakennettiin arkkitehti Erkki Huttusen piirustusten mukaan suuri tuotanto- ja varastorakennuskokonaisuus, johon sijoitettiin kahvinpaahtimo, keskusvarasto ja trikootehdas.

Kortteli tuli kokonaan SOK:n omistukseen 1960. Seuraavina vuosikymmeninä SOK: teollisuuden tuotantoa leimasi rationalisointi ja yhteistoiminta muiden teollisuusharjoittajien kanssa. Samalla Vallilan korttelin tuotantoalojen määrä vähennettiin. 1980-luvulla teollisista toiminnoista olivat jäljellä kahvipaahtimo ja maustetehdas.

Teollisuuskorttelissa on tapahtunut uudisrakentamista Aleksis Kiven kadun ja Fleminginkadun puolella sekä korttelin sisäosissa, vanhimpia rakennuksia on purettu ja tuotanto- ja varastotiloja on muutettu toimistoiksi. Kortteliin rakennettiin uusi pääkonttori 1987. (Hakkarainen-Putkonen 1995)

Kortteli kuuluu RKY-kohteeseen Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit (RKY 2009).

Satamaradankatu 1, Fleminginkatu 36, 22-368-0036

Pysyvä rakennustunnus: 4668

SOK:n toimistorakennus

Ent. tuotantorakennus

Valmistumisvuosi: 1920

Suunnittelija: Valde Aulanko

SOK rakennutti 1920 nykyisen Satamaradankadun varrelle kuusikerroksisen tehdasrakennuksen lähinnä trikootehdasta varten. Suunnitelman laati arkkitehti Valde Aulanko SOK:n rakennuskonttorissa. Rakennuksesta toteutettiin ensi vaiheessa vain puolet ja Sturenkadun puoleinen osa valmistui 1929.

Symmetrisen, rapatun julkisivun takana rakennuksen eri-ikäiset osat poikkeavat rakenneperiaatteeltaan toisistaan. 1920 rakennetussa puoliskossa on kantavat tiiliseinät ja välipohjia kannattamassa kolme riviä teräsbetonipilareita. 1929 valmistuneessa osassa rakennuksen rungon muodostavat teräsbetonipilarit ja välipohjat.

1930-luvulla rakennuksen yhteyteen rakennettiin laaja tuotanto- ja varastorakennuskompleksi. Tuotantotoiminnot ovat väistyneet toimistotilojen tieltä.

Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995 ja kuuluu RKY 2009-luetteloon. (Hakkarainen-Putkonen 1995; RKY 2009).

Rakennus on suojeltu merkinnällä sr-2, historiallisesti, arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaana rakennuksena asemakaavan muutoksessa 11877, joka on astunut voimaan 2011.

Fleminginkatu 36, 091-022-0368-0036

Pysyvä rakennustunnus: 4669

SOK:n toimistorakennus

Ent. tuotantorakennus

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Erkki Huttunen

SOK:n Helsingin tehtaiden laajin uudisrakennusohjelma toteutettiin kahdessa vaiheessa vuosina 1934-38.

Suunnittelija on arkkitehti Erkki Huttunen. Toisessa vaiheessa rakennettiin mm. tuotantorakennus Fleminginkadun varrelle.

Teräsbetonirakenne, pilarirunko ja avoin pohjaratkaisu ovat mahdollistaneet tilojen joustavan käytön. Kantavat pilarit sijoitettiin ulkoseinäpinnasta noin puolitoista metriä rakennuksen sisään. Ulkoseinän umpiosat valettiin betonista. Rapatun nauhaikkunajulkisivun alkuperäiset pieniruutuiset, sirot teräsprofiili-ikkunat ovat säilyneet.

Tuotanto- ja varastotiloja on 1970-luvun lopulta lähtien muutettu toimistokäyttöön.

Kokonaisuus, johon Fleminginkadun varren rakennus kuuluu, on Suomen modernistisen teollisuusarkkitehtuurin parhaita esimerkkejä. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995 ja kuuluu RKY 2009-luetteloon. (Hakkarainen-Putkonen 1995; RKY 2009). Rakennus on suojeltu merkinnällä sr-2, historiallisesti, arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaana rakennuksena asemakaavan muutoksessa 11877, joka on astunut voimaan 2011.

Sturenkatu 17, 091-022-0368-0035

Pysyvä rakennustunnus: 4666

Valmistumisvuosi: 1935

Ent. tuotantorakennus

Suunnittelija: Erkki Huttunen

Aleksis Kivenkatu 15

Pysyvä rakennustunnus: 4667

Valmistumisvuosi: 1937

Ent. keskusvarastorakennus

Suunnittelija: Erkki Huttunen

SOK:n toimistorakennus

SOK:n Helsingin tehtaiden laajin uudisrakennusohjelma toteutettiin kahdessa vaiheessa vuosina 1934-38.

Suunnittelija on arkkitehti Erkki Huttunen. Ensimmäinen rakennusvaihe käsitti Sturenkadun varren tuotanto- ja varastorakennuksen.

Kuusikerroksisen rakennuksen valkea, rapattu nauhaikkunajulkisivu on tunnusomainen piirre Sturenkadun katukuvassa. Sturenkadun katulinjasta sisään vedetyn rakennuksen edestä on Satamaradankadulle ja Teollisuuskadulle johtava ajoluiska. Aleksis Kivenkadun päässä rakennuksen päätteenä on katulinjaan

kiinni sijoitettu rakennusvolyymi, joka valmistui 1937 keskusvarastoksi.

Rakennuksessa ovat säilyneet alkuperäiset pieniruutuiset, sirot teräsprofiili-ikkunat.

Teräsbetonirakenne, pilarirunko ja avoin pohjaratkaisu ovat mahdollistaneet tilojen joustavan käytön. Kantaavat pilarit sijoitettiin ulkoseinäpinnasta noin puolitoista metriä rakennuksen sisään. Ulkoseinän umpiosat valettiin betonista. Rapatun nauhaikkunajulkisivun alkuperäiset pieniruutuiset, sirot teräsprofiili-ikkunat ovat säilyneet.

Tuotanto- ja varastotiloja on 1970-luvun lopulta lähtien muutettu toimistokäyttöön.

Kokonaisuus, johon Fleminginkadun varren rakennus kuuluu, on Suomen modernistisen teollisuusarkkitehtuurin parhaita esimerkkejä. Rakennukset on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaiksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995 ja sisältyvät RKY 2009-luetteloon. (Hakkarainen-Putkonen 1995; RKY 2009). Rakennukset on suojeltu merkinnällä sr -2, historiallisesti, arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaina rakennuksina asemakaavan muutoksessa 11877, joka on astunut voimaan 2011,

Aleksis Kivenkatu 11 a, 091-022-0368-0008

Pysyvä rakennustunnus: 4672

Valmistumisvuosi: 1928

Ent. tuotantorakennus

Suunnittelija: Runar Finnilä

Autokoritehdas Oy:n kuusikerroksinen tuotantorakennus on valmistunut 1928. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Runar Finnilä. Kaikki kerrokset olivat alun perin tuotantotiloina, joissa oli avoin, pilarirunkoon perustuva pohjaratkaisu. Porrashuoneen ja muut palvelevat toiminnot oli sijoitettu päätyihin. 1920-luvun klassismia edustavat puhtaaksi muuratut punatiilit katujulkisivut on jäsennetty edustavasti venytettyine arkadiaiheineen. Pohjakerros on rapattu ja varustettu isokokoisilla segmenttikaari-ikkunoilla.

Tuotantotoiminta siirtyi Fleminginkadulle 1930-luvun alussa. SOK osti rakennuksen 1937 ja on käyttänyt sitä tuotanto- ja henkilökuntatiloina. Entinen tuotantora-

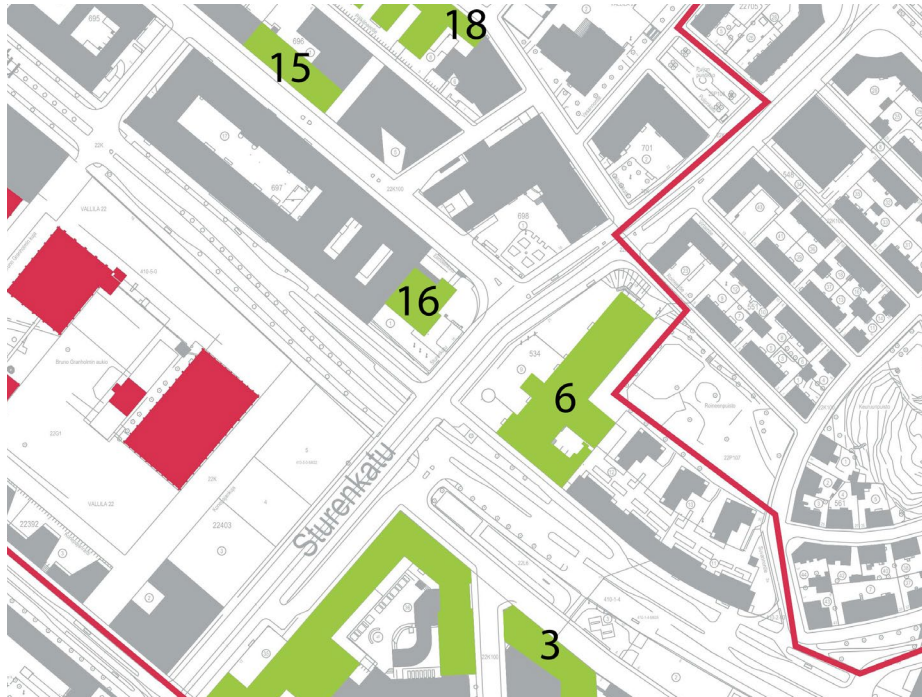

kennus on muutettu asuinrakennukseksi 1990-luvulla. Vesikaton satulakattomuoto on muutettu kaarevaksi.

Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaiksi kantakaupungin teollisuusym-

päristöinventoinnissa 1995 ja sisältyy RKY 2009-alueeseen. (Hakkarainen-Putkonen 1995; RKY 2009). Rakennus on suojeltu merkinnällä sr-2, kaupunkikuvalisestisesti arvokkaana rakennuksena asemakaavan muutoksessa 10334, joka on astunut voimaan 1996.

Kortteli 534 ja 697

6. Liikerakennus, Sturenkatu 21, 22-534-5-4

Arkkitehti Ole Gripenbergin 1939-41 suunnittelema, Oy Volvo Auto Ab:n autoliikkeen entinen myymälä-, autokorjaamo- ja konttorirakennus.

Ensimmäinen osa, jossa oli mm. uusien autojen näytelytila, valmistui Teollisuuskadun ja Sturenkadun kulmaan vuonna 1940. Muutamaa vuotta myöhemmin valmistui Roineentielle ulottuva pitkä kaarihalli. Siellä toimivat monipuolinen korjaamo, huolto ja käytettyjen autojen myynti vuoden 1989 loppuun asti. Etupihalla oli alun perin bensiinikioski.

Rakennuskokonaisuus on arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä. Rakennuksena se edustaa funktionalismia sanan varsinaisessa merkityksessä. Erityisen hieno on rakennuksen pilariton kaarihalli, joka on toiminut autojen korjaustilana. Hallin edessä on korkeat, vaikuttavat pengermuurirakennelmat Sturenkadun varrella. Rakennus on merkittävällä paikalla saavuttaessa Sturenkatua pitkin. Se yhdistää komean sillan kanssa Teollisuuskadun eri puolet toisiinsa ja jatkaa Sturenkadun varrella olevia SOK:n korttelin valkeita tuotantorakennuksia. Yhdessä ne muodostavat eräänlaisen porttirakennelman sillan kummallekin puolelle Teollisuuskadun yli.

Rakennuskompleksin katseenvangitsija on sen pyöreä, yhden pilarin kannattama katos, joka on sijoitettu julkisivuun nähden epäsymmetrisesti pääoveen nähden. Katos on toiminut bensiinipumppukatoksena ja edustaa funktionalistisia bensiiniasemia, joista on säilynyt vain harvoja. Katoksen pohjoismaisia vertialukohteita ovat Arne Jacobsenin suunnittelema ”Paddehatten”, Kystvejens tankstation (1937), Tukholman Stureplanin ”Svampen” vuodelta 1937 (Holger Blom) ja Pärnun rantapaviljonki (1939, Olev Siinmaa).

Museovirasto on lausunnossaan 19.10.2000 todennut, että Volvo-Auton rakennuksella on valtakunnallinen merkitys käyttötarkoituksen ja rakennustyyppin edustajana sekä arvokkaaksi luokitellun teollisuusympäristön osana. Korttelin asemakaavan muutos 11903 on astunut voimaan 2010. Rakennus on suojeltu sr-1 merkinällä, sienipilarikatos ja Sturenkadun puoleinen tukimuuri ja aita on merkitty säilytettäväksi. (Lindh 2006, 39-45)

16. Elimäenkatu 2, 22-697-1

Toimistorakennus, ent. Marian konditorian leipomorakennus

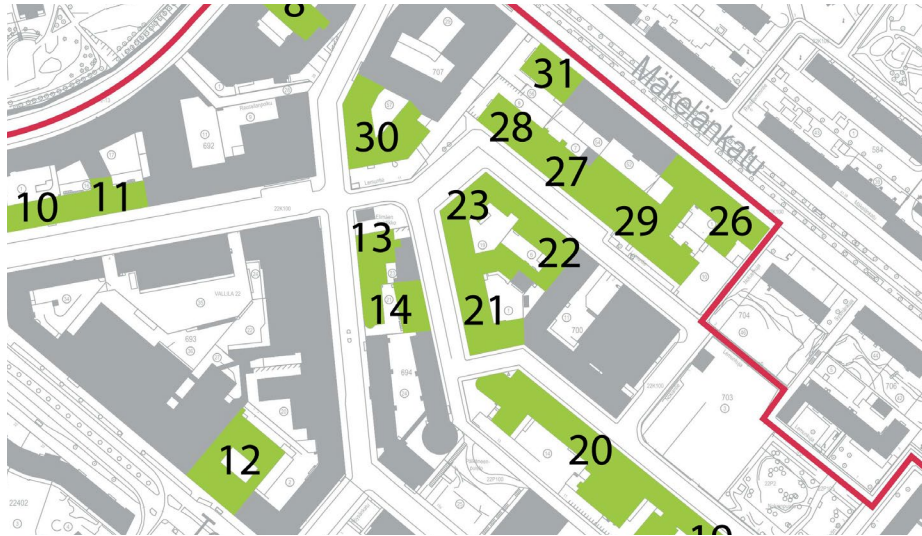
Marian konditorian leipomorakennus on rakennettu vuosina 1932 (A. Eriksson) ja 1936 (arkkitehtitoimisto Lappi-Seppälä ja Martas). Suurin osa rakennuksesta on purettu ja vain pieni osa säilynyt suuren uudisrakennuksen rakentamisen jälkeen (1986-88). Vanhan rakennusosan modernistinen jäsentely on vielä havaittavissa. Sturenkadun ja Teollisuuskadun puoleinen pengermuuri on myös säilynyt.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan rakennuksen vanha osa ja piippu on suojeltava, lisäksi Teollisuuskadun ja Sturenkadun muurit ja aidat on säilytettävä. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Sturenkadun puoleinen korkea tukimuuri.

Kortteli 694

13. Elimäenkatu 23 - Pälkäneentie 20, 22-694-23
Teollisuusrakennus

Tehdaskiinteistö Elimäenkatu 23 on rakennettu vaiheittain vuosina 1937-39 arkkitehti Arne Thulen laatimien suunnitelmien mukaan. 1940-luvulla rakennuksessa toimivat trikootehdas Kutoja Oy sekä Oy Tekstiilivärjäämö.

Nelikerroksissa tiilirakennuksessa on koruton muuri-aukko julkisivu, jossa on mittasuhteiltaan horisontaaliset ikkunat.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus ja säilytettävä muuntamo. Rakennus liittyy saumattomasti Elimäenkadun punatiilisiin teollisuusrakennuksiin ja sijaitsee kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla Elimäen ja Kuortaneenkadun risteyksen kohdalla. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

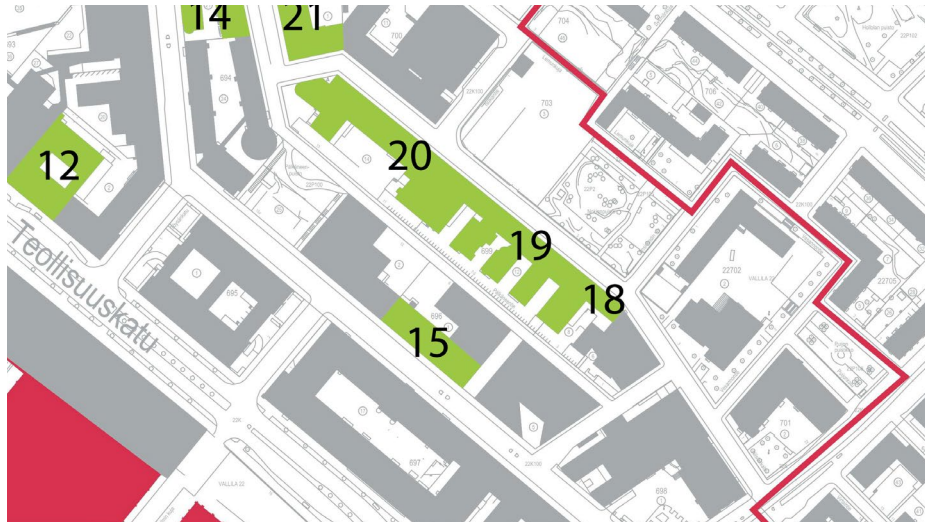

14. Elimäenkatu 21 - Pälkäneentie 18, 22-694-21
Teollisuusrakennus

Korttelin vanhin, säilynyt rakennus, tehdaskiinteistö Elimäenkatu 21, rakennettiin 1938-39 arkkitehti Kerttu Tammisen laatiman suunnitelman mukaan. Ensimmäinen valmistui Elimäenkadun varrella sijaitseva viisikerroksinen tuotantorakennus. Funktionalistisen arkkitehtuurin suosittu aihe, pyöristetty porrastorni vertikaali-ikkunoineen, muodostaa kontrastin koruttomalle muuri-aukko julkisivulle. Pälkäneentien varrelle rakennettiin nelikerroksinen tehdassiipi 1939.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltavat rakennukset. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 696 ja 699

15. Elimäenkatu 9, 22-696-1

Tuotanto- ja toimistorakennus

Helsingin Kutoma ja Kravatti Oy rakennutti vuonna 1929 suuren tehdasrakennuksen Elimäenkadun varrelle. Suunnittelusta vastasi arkkitehti Aarne Sarvela.

Rakennuksen julkisivulle antavat leimansa isot, horisontaalisesti ryhmitellyt ikkunat rapattuine kehyksi-neen sekä keskellä julkisivua räystään yläpuolelle ko-hoava vertikaali porras- ja hissitorni. Julkisivuun on tehty muutoksia 1976. Tuolloin mm. ikkunapuitteet saivat tumman värinsä, mikä muutti melkoisesti raken-

nuksen alkuperäistä, modernistista ilmettä. 2000-lu-vun vaihteessa kiinteistössä toimi tekstiilialan yrityk-siä, Posti- ja telelaitoksen yksiköitä sekä telenäyttely ja -museo.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarai-nen-Putkonen 1995, HKM 2000)

18. Nilsiäntäkatu 8, 091-022-0699-0008

Toimistorakennus, ent. Snickerfabrik
Suunnittelija: sisustusarkkitehti Åke Holmberg
Suunnitteluvuosi: 1936

Snickerfabrikin rakennuttaman pienen tehdasrakennuksen on suunnitellut sisustusarkkitehti Åke Holmberg vuonna 1936. Rakennus on arkkitehtuuriltaan vaatimaton ja viereisiä rakennuksia matalampi, mutta soveltuu hyvin paikkaansa. Matalampi rakennus toimii välittävänä nivelenä punatiilisen Vallilan ammattikoulun ja vaaleaksi rapatun Orionin tehdasrakennuksen välillä.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (HKM 2000)

19. Nilsiäntäkatu 091-022-0699-0012

Tuotanto- ja toimistorakennus

Ent. Lääketehdas Orion Oy:n tehdasrakennus Lääketehdas Orion perustettiin 1917. Vuonna 1934 valmistui moderni tehdaskiinteistö Valillaan, Nilsiäntäkatu 10:een arkkitehti Kaarlo Borgin laatiman suunnitelman mukaan. Tyyliinsä rakennus on modernistinen. Tehdasta laajennettiin tiheään, vuosina 1937, 1938, 1939, 1940 ja 1942 sekä sodanjälkeen 1945. Vuodesta 1939 suunnittelusta vastasi arkkitehti Aarne Ervi. Näissä laajennuksissa tehdasrakennus sai kampamaisen muotonsa. Vuonna 1962 Orion siirsi pääosan tuotannostaan Maukkaalle uuteen tehdasrakennukseen.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

20. Nilsinäkatu 16-20, 091-022-0699-0014

Toimisto- ja tuotantorakennus, ent. Heteka Oy:n tehdasrakennus

Suunnittelija: arkkitehti Erkki Huttunen

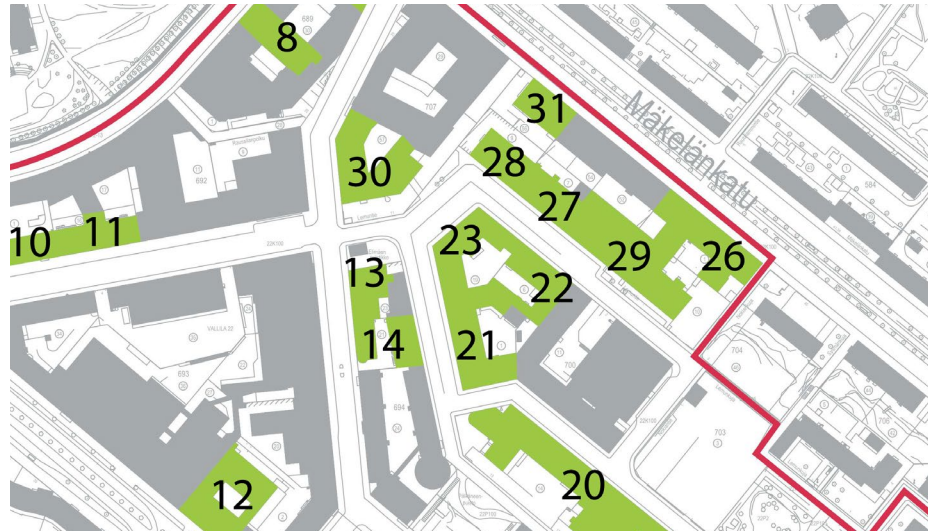
Suunnitteluvuosi: 1936

Heteka Oy on perustettu vuonna 1932 Helsingin Teräshuonekalutehdas-nimisenä, vuodesta 1934 Heteka Oy. Yrityksen oma tehdasrakennus valmistui vuonna 1937 arkkitehti Erkki Huttusen suunnitelmien mukaan. Rakennus on myöhemmistä muutoksista ja lisäyksistä huolimatta säilyttänyt hyvin alkuperäisen funktionalistisen asunsa. Rakennus kuuluu alueen merkittävimpiin punatiilifunktionalistisiin tehdasrakennuksiin. Tehdasrakennuksen pyöristetty kulma antaa leimansa katunäkymälle Nilsinäkadun ja Pälkäneentien risteyksessä. Yhdessä viereisen Vallilan Silkkitehdas Oy:n tehdasrakennuksen kanssa se muodostaa vaikuttavan katutilan, jossa voi aistia alueen tehdasmiljöön tunnelmaa. Ra-

kennuksen Pälkäneentien puoleinen viherkaistale on näkymän päätteenä kun nousta kiviportaita ylös Elimäenkadulta.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 700

21. Nilsiäntäkatu 15, 22-700-1-3

Teollisuusrakennus, ent. Vallilan Silkkitehdas Oy:n tuotantorakennus

Vallilan Silkkitehdas Oy on perustettu 1936. Yrityksen punatiilinen tehdasrakennus Nilsiäntäkadun varrella valmistui vuonna 1939 arkkitehti Matti Finellin laatiman suunnitelman mukaan. Arkkitehtuuriltaan se on modernistinen, joskin julkisivuissa on myös vähäeleisen klassisistisia aiheita. Rakennusta on laajennettu ja korotettu 1945 ja 1955 Finellin suunnitelmien mukaan. Yhdessä vastapäisen Heteka Oy:n vanhan tehdaskiinteistön kanssa rakennus muodostaa yhtenäisen katutilan ja kaupunkikuvallisen kokonaisuuden.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. Rakennus on merkitty arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kantakaupungin teollisuusympäristöinventoinnissa 1995. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

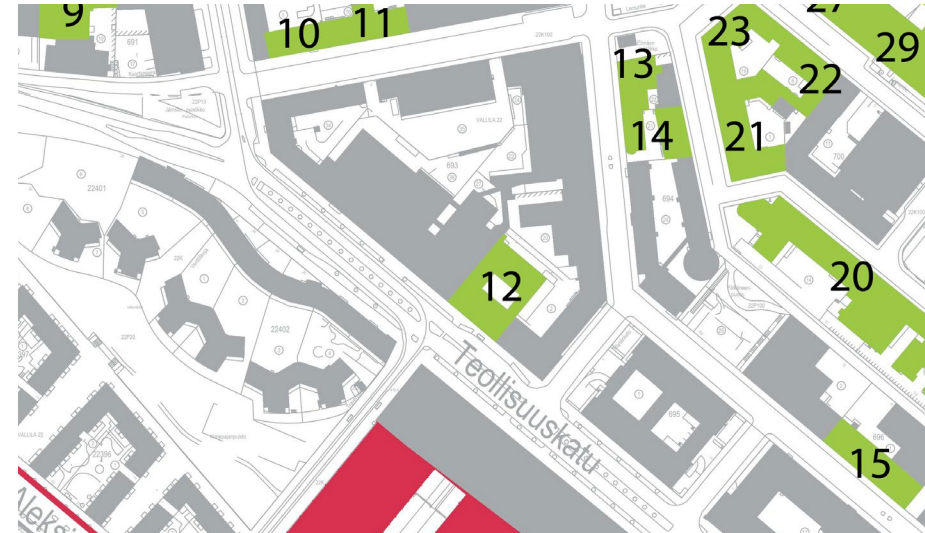
22. Lemuntie 6, 22-700-6

Pienteollisuustalo, ent. konepaja

Teollisuusrakennuksen Lemuntie 6 ensimmäinen vaihe on rakennettu 1942 arkkitehti Taimi Harikon piirustusten mukaan. Rakennusta on laajennettu kahdessa vaiheessa, 1949 ja 1954. Rakennuksessa on toiminut mm. konepaja.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus, joka edustaa hyvin aikansa teollisuusrakentamista ja jonka kokonaisuus hahmo on säilynyt. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 693

23. Pälkäneentie 19, 22-700-19-1
Teollisuusrakennus, ent. valimo, paja

Arkkitehti Antti Rantanen suunnitteli yksikerroksisen valimon ja pajan vuonna 1939. 1960-luvulla rakennusta laajennettiin ja korotettiin kahdella kerroksella arkkitehti Matti Liedon suunnitelmien mukaan. Rakennus on kaupunkikuvallisesti erittäin tärkeällä paikalla ja se kohoo ympäröivästä maastosta korkean pengermuurin avulla. Rakennus muodostaa vaikuttavan päätteen Kuortaneenkadun katunäkymälle.

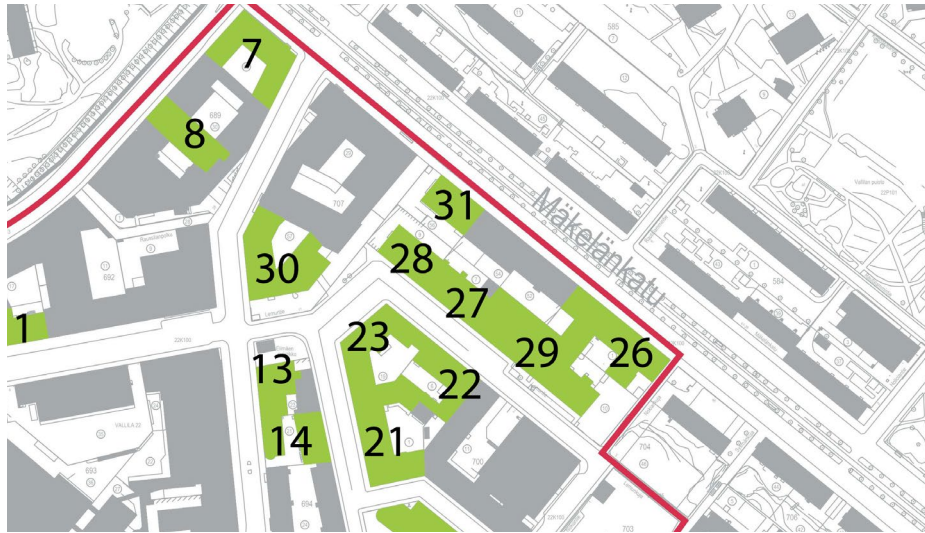
Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (HKM 2000)

12. Teollisuuskatu 23-25, 22-693-2
Oy Medica Ab:n tehdasrakennus

Oy Medica Ab rakennutti tehdasrakennuksen Teollisuuskadun varrelle vuosina 1941-44. Piirustukset laadittiin arkkitehtitoimistossa Bertel Liljequist & Arne Helander. Seitsemäkerroksisen teollisuusrakennuksen julkisivut olivat alunperin rapatut. Vaakasuuntaisten, nauhamaisten ikkunoiden vastakohtana porrashuoneen ikkuna muodostaa kerrosten läpi nousevan vertikaaliaiheen. Paitsi tuotantotiloja rakennuksessa sijaitsivat tehtaan toimisto ja laboratoriot. Samalle tontille rakennettiin vuosina 1961-63 uusi kuusikerroksinen tehdasrakennus.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 707

Elimäenkadun, Mäkelänkadun ja Lemuntien rajaama suuri korttelialue jakautuu kahtia Pälkäntien ja Lemuntien päätteen kohdalla. Mäkelänkadulle avautuvan näköyhteyden rinnalla korttelin läpi ei kuitenkaan ole kulkuyhteyttä. Korttelin ilmettä hallitsevat vaaleat rapatut tai tiilipintaiset teollisuusrakennukset.

26. Mäkelänkatu 48-50, 22-707-1

Ent. tehdasrakennus

Mäkelänkadun varrella sijaitsevarakennus on rakennettu kahdessa vaiheessa 1943-47. Piirustukset on laatinut rakennusmestari Emil Svensson. Rakennuksessa on puhtaaksimuuratut kahitiiljulkisivut.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

27. Lemuntie 7, 22-707-7-1

Tehdas

Tehdasrakennuksen on suunnitellut arkkitehti Rudolf Lanste vuonna 1950. Samalta ajalta on myös hänen suunnittelemansa viereinen rakennus Lemuntie 9. Yhdessä viereisten rakennusten (Lemuntie 1-5 ja Lemuntie 9) kanssa syntyy yhtenäinen katukuva.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

28. Lemuntie 9, 22-707-9-1

Tehdas

Arkkitehti Rudolf Lanste suunnitteli tehtaan (Lemuntie 9) vuonna 1950, samana vuonna kuin viereisen rakennuksen (Lemuntie 7). Rakennukset muodostavat yhtenäisen vaalean fasadin Leimuntien varrelle. Leimuntie 9 on kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla toimiessaan Teollisuuskadulta asti avautuvan Kuortaneenkadun katunäkymän päätteenä.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

29. Lemuntie 3-5, 22-707-10

Painotalo Miktor, ent. Autokorirakenne Oy:n autokoritehdas

Autokorirakenne Oy:n kaksikerroksinen tehdasrakennus valmistui 1939 rakennusmestari Walter Fyrqvistin suunnittelemana. Osoitteessa Lemuntie 3-5 sijaitsevan teollisuusrakennuksen julkisivu oli alkuperäisten pääpiirustusten mukaan puhtaaksimuuratua tiiltä. Rakennusta on laajennettu ja korotettu useassa vaiheessa, muutosten yhteydessä julkisivu on saanut rapauspinnan. Viimeiset lisärakennukset ja korotukset on tehty 1965 ja 1968. Nykyisin talossa toimii useita yrityksiä.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000, RVV)

30. Elimäenkatu 25-27, 22-707-25, 27

Toimisto- ja tuotantotiloja, ent. Rakennuskonepaja Oy:n tehdasrakennus

Rakennuskonepaja Oy:n kuusikerroksinen tehdasrakennus Elimäenkatu 25 valmistui 1939 ja yksikerroksinen tehdasrakennus viereiselle tontille nro 27 samana vuonna. Alkuperäistä julkisivujäsentelyä jatkava laajennusosa rakennettiin Lemuntien puolelle 1945. Rakennukset on suunnitellut arkkitehti Aulis E. Hämäläinen.

Elimäenkadun ja Kuortaneenkadun risteyksessä oleva rakennus on säilynyt. Sen takana on uudisrakennus 2000-luvun vaihteesta. Kiinteistö on ollut 1970-luvulta lähtien valtion hallinnassa ja muutettu pääasiassa toimistotiloiksi. Rakennuksessa on puhtaaksi muuratut tiilijulkisivut ja vaakasuuntaiset välipuitteilla jaetut ikkunat. Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

31. Mäkelänkatu 56, 22-707-56

Liikerakennus, ent. Colombia Kahvi Oy
 Suunnittelija: arkkitehti Lauri Silvennoinen
 Suunnitteluvuosi: 1949

Colombia Kahvi Oy:n toimitalon suunnitteli arkkitehti Lauri Silvennoinen vuonna 1949. Myöhemmin kiinteistön osti Fazer-konserni. Rakennuksessa sijaitsi leipomo ja Euroopan suurimpiin kuulunut konditoria.

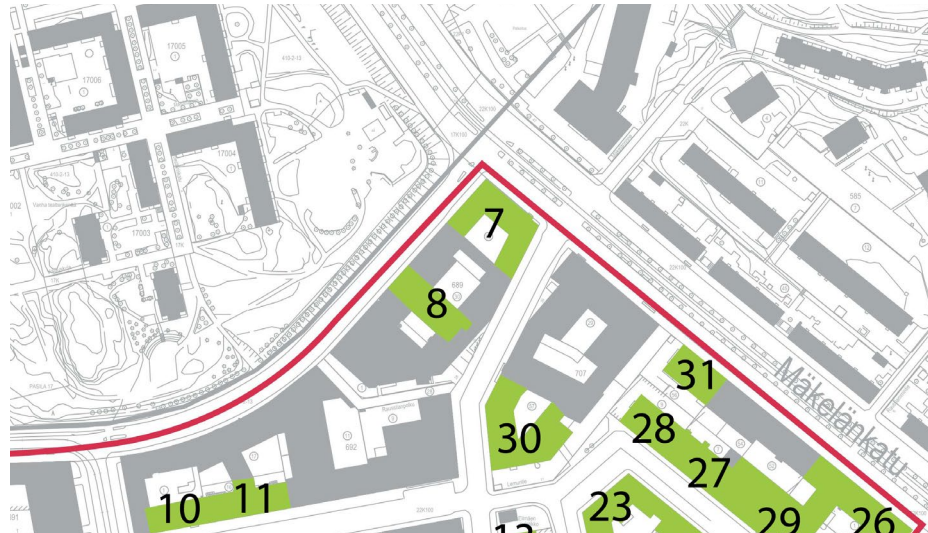
Rakennuksessa on betonipilarirunko ja nauhamaiset ikkunat. Kulman porrashuoneen ikkuna on pystysuuntainen, siihen rajautuva pohjoispääty näkyy katukuvassa umpinaisena, rapattuna pintana. Julkisivuissa on terastirapattu sokkeli ja sileä rappaus. Leipämyymälän tunnusomainen näyteikkunakehys on poistettu, mui-

takn näyteikkunoita on uusittu eri vaiheissa ja ullakko-kerrosta on korotettu kattokulmaa loiventamalla.

Muutoksista huolimatta modernistinen, vaaleaävyinen rakennus liittyy luontevasti korttelin muiden, vaaleasävyisten teollisuus- toimisto- ja liikerakennusten muodostamaan kokonaisuuteen.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (HKM 2000)

Kortteli 689

7. Mäkeläntie 62, 22-689-62

Toimisto- ja pienteollisuustiloja, ent. tehdasrakennus

Tehdasrakennuksen Mäkeläntie 62 rakennuttaja oli Pohjoismaiden Silkkitehdas Oy. Rakennuksen on suunnitellut 1941 arkkitehti Matti Finell. Jo 1940-luvulla rakennuksessa toimi useita metalli- ja sähköalan yrityksiä, mm. Idman Oy:n valaisintehdas, Puhelinteollisuus Oy, PLH:n radiotyöpaja. Myöhemmin rakennuksessa on ollut radio-, tele- ja elektroniikka-alan yrityksiä sekä graafista teollisuutta. Vanhan tehdasrakennuksen yhteyteen on rakennettu uudisrakennus 1975-76.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan vanha osa on suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

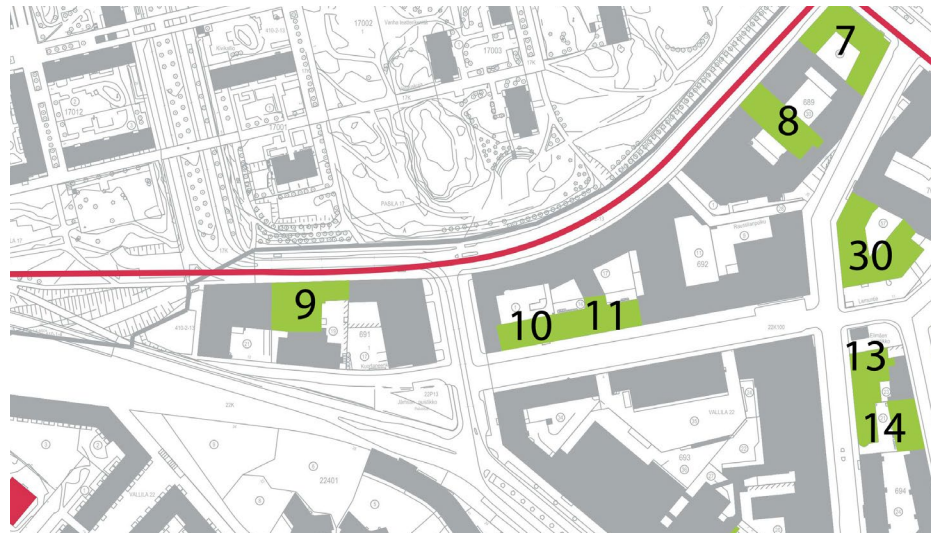
8. Elimäenkatu 30, 22-689-30

Suomen teollisuuden vartiointi Oy, ent. tehdasrakennus

Suomen teollisuuden vartiointi Oy:n 1985 valmistuneen pääkonttorin, hälytys- ja palvelukeskuksen kadunvarsisiipiä yhdistävä osa on entinen tekstiilitehdas, joka on rakennettu 1942 arkkitehti Olof Steniuksen piirustusten mukaan. Rakennusta on korotettu 1948 (Antero Pernaja). Vanhassa tehdasrakennuksessa on toiminut 1940-luvulla Oy Kutomotuote Ab ja Tekosilkki Oy sekä n. 1948-75 Toli Oy, joka myöhemmin kuului Orion-yhtymään.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan vanha osa on suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 691 ja 692

9. Kumpulantie 3, 22-691-19-1

Teollisuusrakennus, ent. tehdasrakennus, Oy Suomen Sandvik sahat Ab

Arkkitehti Bertel Liljequistin suunnittelema Oy Suomen Sandvik sahat Ab:n tehdasrakennus valmistui vuonna 1952. Alkuun talossa valmistettiin sahoja ja asuttiin. 1960-luvulla siellä oli mm. Hildenin leipomo, konditoria ja 16-paikkainen kahvila. Rakennus on tyypillinen 1950-luvun tehdasrakennus, mutta sen alkuperäistä ilmettä ovat muuttaneet mm. uudet ikkunat, ainoastaan porrashuoneissa ovat säilyneet alkuperäiset pieniruutuiset ikkunat. Muutoksistaan huolimatta rakennus on säilyttämisen arvoinen ja sijainnillaan rajaa teollisuusalueen läntisintä reunaa. (HKM 2000)

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (HKM 2000)

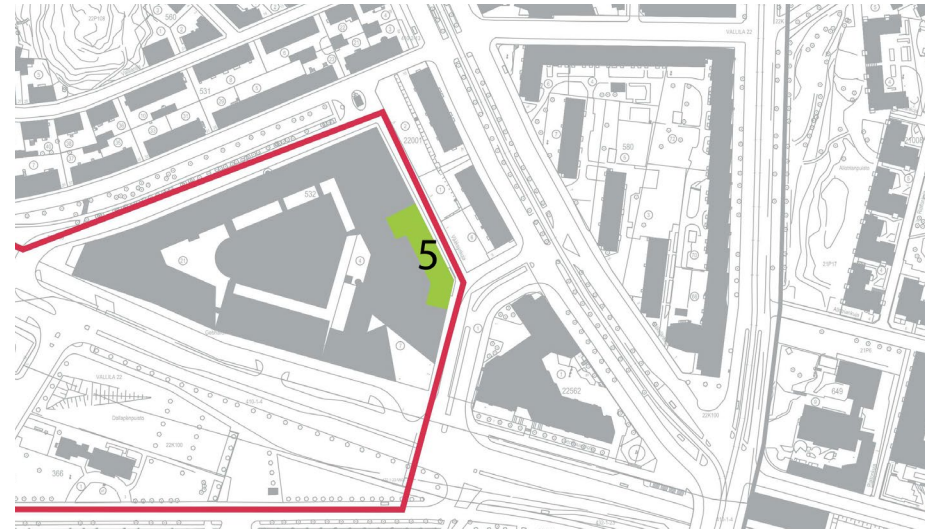
10. Kuortaneenkatu 7, 22-692-1

Pienteollisuus-, varasto- ja toimistotiloja, ent. puusepäntehtas

Tehdasrakennus on valmistunut 1941 Vallilan puusepän Oy:n tuotantotiloiksi. Piirustukset on laatinut Waldemar Buturlin. Alunperin kolmikerroksista rakennusta on laajennettu ja korotettu 1949-50 arkkitehti Matti Finellin suunnitelman mukaan. Kuusikerroksisen, punatiilisen tehdasrakennuksen katujulkisivu on pelkistetty muuri- ja aukkojulkisivu. Ajoportti ja sisäänkäynti on kehystetty harmaalla graniitilla. 1950-luvulla rakennuksessa toimi Sähkö Oy Siemens ja 1975-84 Taide-teollinen korkeakoulu. Tontille on valmistunut uudisrakennus 1987. Kuortaneenkadun varren vanhaan tehdasrakennukseen on tehty sisäisiä muutoksia.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Kortteli 532

11. Kuortaneenkatu 5, 22-692-13

Toimisto- ja liikerakennus, ent. tekstiilitehdas

Tekosilkkitutomo Kiiltokangas Oy rakennutti Bruno Östmanin suunnitteleman tehdasrakennuksen vuonna 1938. Rakennusta on korotettu 1949 arkkitehti Marius af Schultenin laatiman suunnitelman mukaan. Nelikerroksisen rakennuksen muuri-aukko julkisivut ovat pelkistettyä tiiliarkkitehtuuria. 1976-84 rakennus toimi yhdessä Kuortaneenkatu 7:n kanssa Taideteollisen korkeakoulun opetustiloina.

Kumpulantien varrelle samalle tontille on rakennettu uudisrakennus 1987. Osa vanhan tehdasrakennuksen pihasiivestä on purettu.

Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

5. Vääksyntie 4 - Vääksynkuja 2, 22-532-4

Toimistorakennus, ent. tehdasrakennus

Tehdasrakennus on rakennettu 1939 arkkitehti Helge Lundströmin piirustusten mukaan. Rakennus on korotettu 4-kerroksiseksi 1951. Tehdasrakennuksessa on toiminut useita yrityksiä, mm. Helta Oy:n konepaja ja Karjalan Sähkö Oy.

Muutoksista huolimatta rakennuksen alkuperäisiä piirteitä on säilynyt, kuten pieniruutuiset, sirot ikkunat. Rakennus sijoittii kaupunkikuvallisesti näkyvälle paikalle korttelin kulmaukseen.

Asemakaavan muutoksessa 2013 rakennus on suojeltu merkinnällä merkitty sr-2, kaupunkikuvallisesti, rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokas rakennus. Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvityksen (2000) mukaan suojeltava rakennus. (Hakkarainen-Putkonen 1995, HKM 2000)

Sörnäisten satamaraiteen vanhaa linjaa noudattava Teollisuuskatu on Pasilaan suuntaavan liikenteen tärkeä, leveä valtaväylä, jonka pohjoisreunalle on rakentunut massiivinen, lähes tasakorkuinen teollisuus- ja toimistorakennusten rintama, jonka taakse jää 1900-luvun alkupuolella rakentunut Vallilan teollisuusalue.

Kuten Teollisuuskadun puolella, tarkastelualueen pohjoisrajan, Kumpulankadun varren Vallilan puoleiset teollisuuskorttelit muodostavat melko yhtenäisen, tiili- tai klinkkeripintaisen rakennusrintaman.

Vallilan raitiovaunuvarikko

Kortteli 581

Kiinteistötunnus 091-022-0581-0084

Hämeentie 84-90

Kangasalantien, Eurantien ja Hämeentien rajaama kortteli

Tekstissä käytetyt kirjaimet viittaavat Jaakko Pertilän laatimaan pohjakaavioon (2016, <http://www.raitio.org/ratikat/helsinki/varikot/vallila/vallila2.htm>)

Vallilan raitiovaunuhallit on rakennettu useassa vaiheessa. Vanhin osa on vuodelta 1914 ja laajennusosat vuosilta 1925 ja 1927, arkkitehtina Selim A. Lindqvist. Arkkitehtitoimisto Jung & Jung suunnitteli vuonna 1938 Kangasalantien ja Eurantien kulmaan autokorjaamon ja Eurantien ja Hämeentien kulmaan ison korjaamohallin maalaamoiheen, rakennukset valmistuivat vuonna 1939. Vuonna 1949 valmistui vielä Kangasalantien puolelle vanhojen hallien jatkeeksi moottorikorjaamo ja toimistotiloja. Rakennuksen oli suunnitellut arkkitehti Valter Jung/Arkkitehtitoimisto Jung & Jung jo vuonna 1939.

Bertil Jungin laatimassa Vallilan laajennusehdotuksessa Hämeentien varrella sijaitsevaan kolmion muotoiseen kortteliin oli ehdotettu rakennettavaksi paloasema ja asuinkerrostaloja. Silloin oli jo suunnittelilla ja rakenteilla varikon vanhin osa.

Selim A. Lindqvist on suunnitellut varikon näyttävimmän kokonaisuuden, jonka muodostavat C- ja D-rakennukset (pysyvä rakennustunnus 4898). C-rakennus on rakennettu 1914 raitiovaunuhalliksi 40 moottorivaunulle ja laajennettu 1925-1926. Alun perin laajennusosassa oli tilaa vielä 50 vaunulle ja autovaja 30 autolle

alemmassa kerroksessa. C-osaan liittyy Hämeentien puolella vuonna 1927 rakennettu kulkuneuvojen raitiovauhuhalli ja korjaamo (D).

Eurantien puolella sijaitsevat rakennukset ovat Kangasalan tien kulmasta alkaen Valter Jungin vuosina 1938-39 suunnittelema omnibuskorjaamo (I,J, pysyvä rakennustunnus 4897), Selim A. Lindqvistin 1928 suunnittelema raitiovaunuhalli 32 suurelle vaunulle ja korjauspaja (H, pysyvä rakennustunnus 4896) ja Valter Jungin 1938-1939 suunnittelema kaksikerroksinen hallirakennus omnibus- ja raitiovaunuhalleineen (G,F, pysyvä rakennustunnus 4895).

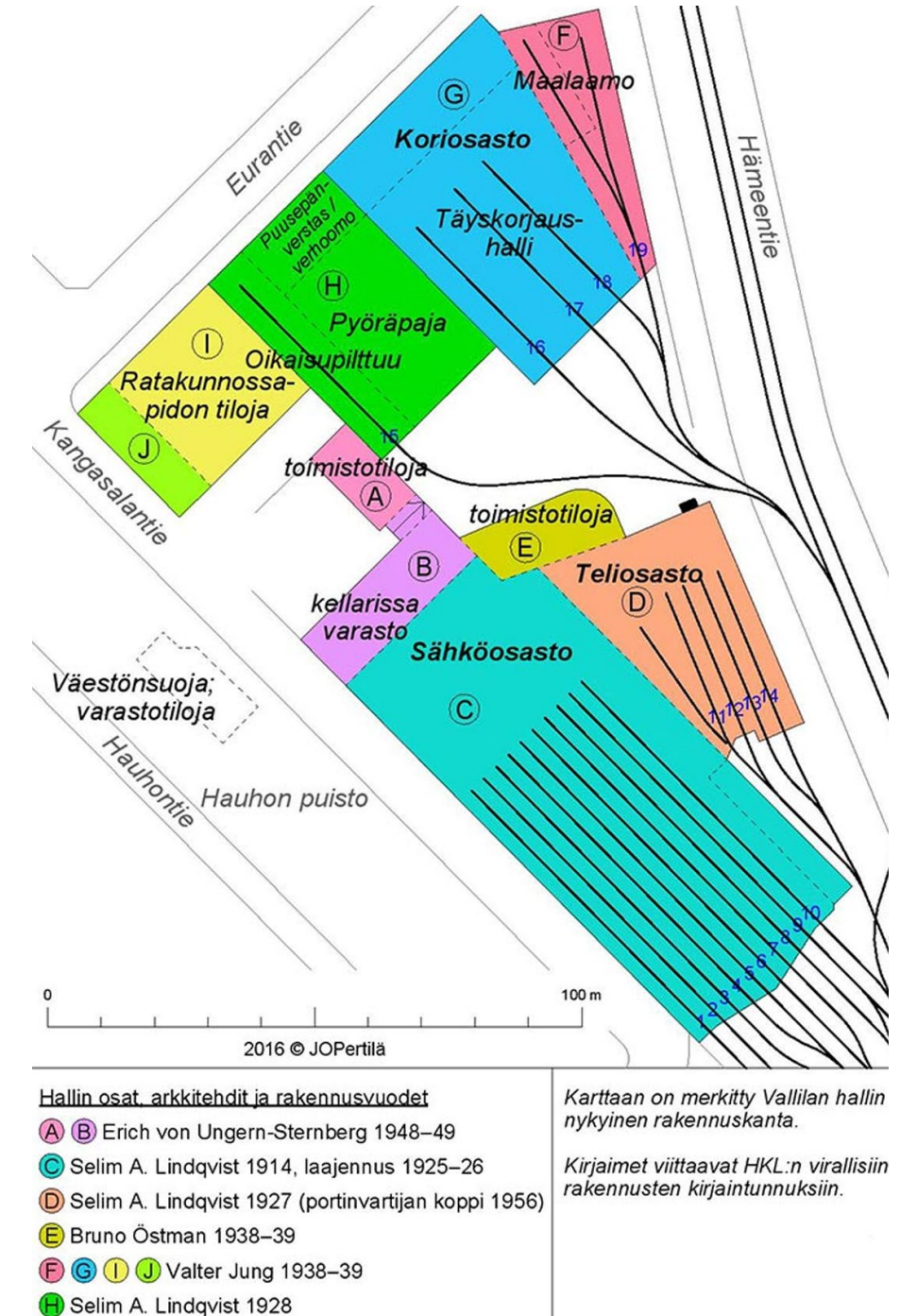
Isompien rakennusten kehystämällä pihalla on vielä Erich von Ungern Sternbergin 1948-49 suunnittelema konttori-, henkilökunta ja pajarakennukset (A,B) ja Bruno Östmanin suunnittelema työpaja ja sosiaalitalrakennus (E).

Selim A. Lindqvist (1867-1939) tunnetaan ennen kaikkea 1900-luvun vaihteessa rakennettujen arkkitehtonisesti merkittävien yksityishuviloiden, liike- ja asuin-kerrostalojen, Suvilahden voima- ja kaasulaitoksen ja teollisuusrakennusten arkkitehtina. Hän työskenteli uransa aikana tiiviisti yhteistyössä rakennesuunnittelijoiden kanssa. Ennen Vallilan raitiovaunuvarikon suunnittelua Lindqvist suunnitteli 1911 raitiovaunuhallit Töölöön. Hallien suunnittelussa Lindqvist sovelsi sähkö- ja kaasulaitoksen rakennuksissa käyttämiään betonirakenteita, joille tunnusomaisia olivat laattojen ohuet, kaarevat kuorirakenteet.

Vallilan hallien ensimmäisen vaiheen lujuuslaskelmat laati Viipurin Sementtivalimo 1914. Myöhemmin betonirakenteiden rakennekuvissa on mm. Jalo Syvähuokon leima. Rakennuskokonaisuuden näyttävimmät julkisivut ovat kaksoislaattakaariholveilla katetun raitiovaunuhallin eteläpääty ja Hämeentien puoleinen pitkä julkisivu, jota jäsentävät pilarit. Lindqvistin arkkitehtuurille ominaisia ovat rapatut, vaaleat julkisivupinnat myöhäisjugendiin ja klassismiin viittaavine rappausreliefikoristeineen ja koristeellisesti välipuitteilla jaetut ikkunat.

(<http://www.raitio.org/ratikat/helsinki/varikot/vallila/vallila2.htm>; Jakko Pertilä, kaaviot 2016; Salokorpi 2001, 51; Lausunto Vallilan raitiovaunuvarikon suunnittelua koskevasta valtuustoaloitteesta, Kslk 2009-1244)

2.4 KATUTASOJEN TILOJEN KÄYTTÖ

Vallilan alueen katutasojen tilojen nykyinen käyttö juontaa rakennusten ja alueen suunnittelun ja rakentamisen historiasta. Puu-Vallilan rakennuksissa on ainoastaan vähän liiketiloja. Vallilan laajennusalueen asuinkorttelien myymälätilat ovat yleensä keskittyneet pääkatujen, Mäkeläntien ja Sturenkadun varsille, eikä monissa 1910-1930-luvun kivrakennuksista ole edes alun perin ollut myymälätiloja edes pääkaduilla.

Vallilan teollisuusalueella, konepaja-alueen ympäristössä tai SOK:n ja siirappitehtaan korttelissa ei myöskään ole juuri ollut myymälöitä ja teollisuusrakennusten pohjakerrokset ovat luonteeltaan suljettuja. Vallilan ammattikoulurakennusten ja entisen kansakoulun maantason tilat on myös varattu laitosten omaan käyttöön, joskin ammattikoulun myymälä on aikoinaan sijainnut Sturenkadun puoleisessa päädyssä.

Kone ja Silta-korttelin ulkokulmiin suunniteltiin alun perin myymälät, samoin Asunto Oy Hauhon päätyihin ja Keiteleentien pienen aukion varrelle. Niiden käyttö on nykyisin muuttunut.

Mäkeläntien ja Sturenkadun risteyksen ravintola- ja myymälätilojen keskittymä on alueella poikkeuksellinen, samoin Sturenkadun, Hämeentien, Kangasalan tien ja Eurantien rajaama kortteli, jonka pohjakerroksissa on runsaasti liike- ja muita palvelutiloja. Hakan korttelin elokuvateatteri ja ravintola ovat näkyvällä paikalla Mäkeläntien ja Hämeentien risteyksessä.

KATUTASON TILOJEN NYKYINEN KÄYTTÖ OSA-ALUEELLA - Vallila

Katutasan tilojen nykyinen käyttö

- Liiketila
- Toimitila
- Julkinen tila
- Asuminen
- Kiinteistöä palv. yht.tilat ja varastot
- Autotalli
- Muu (mm. teatterit, juhlasalit yms.)
- Tyhjillään
- Ei tietoa

Huom. inventointiaineisto on laadittu vuosien 2015-2017 välisenä aikana.

© Helsingin kaupunki
Aineistot: Inventointiaineisto 2015-2017/
ASKA, Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
19.10.2017

3. KORTTELIRAKENNE JA PIHAT

Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet

VALLILA

KAUPUNKIVIHREÄ - pihat

ALUEELLE LUONTEENOMAISET PIHATYYPIT

- Puu-Vallilan vehreät "nauhapihat"
- 1920-30-lukujen korttelipihat
- 1950-60-lukujen isot puistomaiset korttelipihat

- Tarkastelualueen raja
- Kaupunginosan raja (rajaa alueen, jota tämä kartta koskee)

Vanhan Vallilan puutarhanomaiset pihat näkyvät rakennusten välestä kaduille. Pihat muodostavat viher-
nauhoja talojen väleihin. Pihojen suureksi kasvanut
puusto nousee puutalojen kattojen yläpuolelle muo-
dostaen Puu-Vallilalle tunnusomaisen ominaispiirteen
– ”latvustokerroksen”.

Puu-Vallilan vehreät pihat muodostavat nauhamaisia kokonaisuuksia. Kuva: Näkymä Oy

Osa Puu-Vallilan pihoista ovat viihtyisiä oleskelupuutarhoja. Kuva: Näkymä Oy

Vallilan v. 1915 kaavan laajennusalueen pihat ovat keskenään hyvin erityyppisiä: puutalojen pienipiirteiset puutarhanomaiset pihat, umpikortteleiden suurpihat, joista kuuluisin on Kone ja Silta Oy:n puistomainen piha, sekä 1950-60-luvun ”avokortteleiden” suuret puistomaiset vapaamuotoiset pihat. Osa 1920- ja 30-lukujen talojen pihoista muodostaa nauhamaisen asfalttipinnoitteen pihojen sarjan, joissa kasvaa isoja puita. Osassa avonaisista kortteleista on kapeita

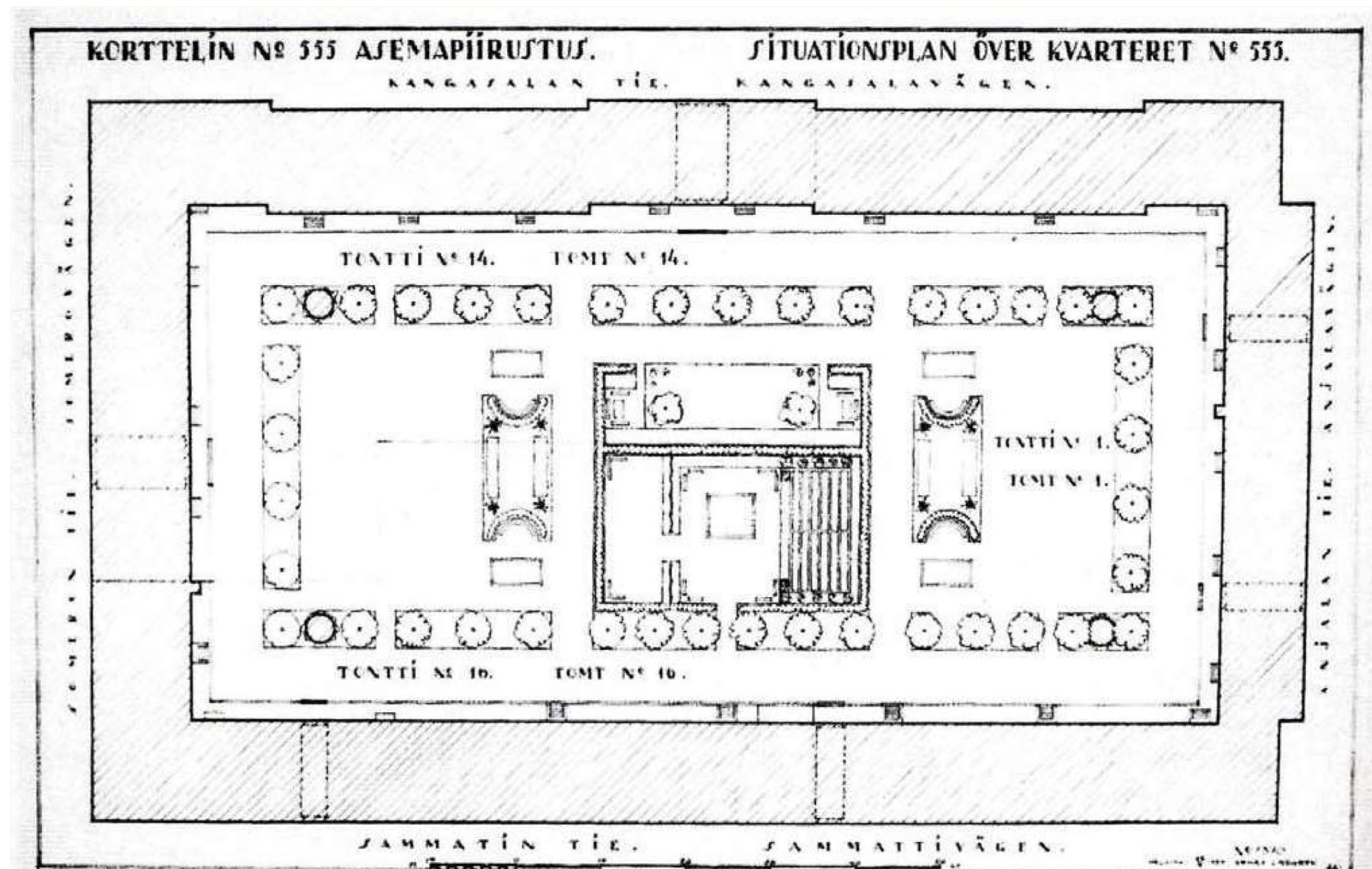
pihoja, joissa kasvavat puut muodostavat rivinomaisen sommitelman.

Uudessa Vallilassa on poikkeuksellisen korkeatasoisia yhtenäisiä suurpihoja, joista tunnetuin on Kone ja Silta Oy:n rakennuttaman työväen asuinkorttelin suurikokoinen sisäpiha. Kuva: Näkymä Oy

Porrashuoneisiin kuljetaan pihan puolelta, porttiholvista avautuu kutsuva näkymä Kone ja Silta Oy:n korttelin sisäpihalle. Kuva: Näkymä Oy

Kone ja Silta Oy:n suurpihakorttelin suunnitelma, Elisabeth Koch. AM.

Arkkitehti Martti Välikankaan 1920-luvulla suunnitteleman As Oy Sturen sisäpiha kuuluu Vallilan suurpihakortteleiden sarjaan. Pihaa on vastikään kunnostettu, putaimet ovat uusia. Kuva: Näkymä Oy

Osa Vallilan pihoista on asfalttikenttiä, joita käytetään pysäköintiin, pyörien säilytykseen tai niitä reunustaa roska-astiat. Usein pihoilla on komeita yksittäispuita tai puuryhmiä. Kuva: Näkymä Oy

Paikoin 1920- ja 30-lukujen pihat muodostavat vehreän nauhan.
Kuva: Näkymä Oy

Vallilan 1950- ja 60-lukujen pihat ovat vehreitä avokorttelipihoja,
jotka luovat puistomaista kaupunkitilaa. Kuva: Näkymä Oy

Uuden Vallilan uusimman kerroksen muodostavat 1900-luvun lop-
pupuolella rakennetut asuinrakennukset, joiden ympäristöt ovat
yhtä vehreät kuin 1950- ja 60-lukujen pihat. Kuva: Näkymä Oy

Hakan korttelin korkeiden lamellitalojen kehystämä puistomainen piha-alue on poikkeuksellisen laaja ja varustettu leikki- ja pelikentillä.

VALLILAN TEOLLISUUSALUE JA KONEPAJA-ALUEEN UUDET ASUINKORTTELIT

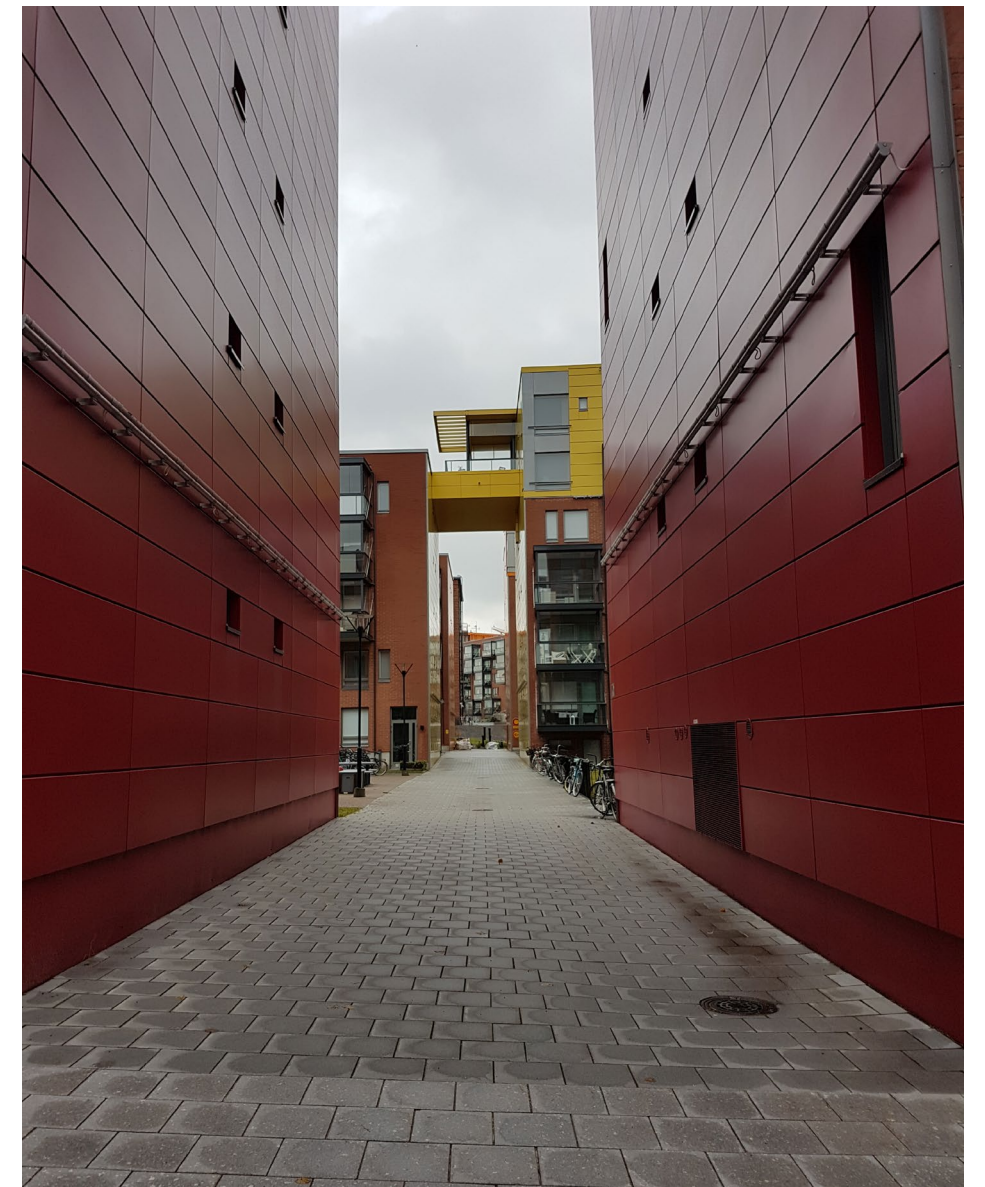

Teollisuuskorttelin pihakannelta avautuu näkymä Mäkelänskadulle.

Asfalttipinnoitteiset pihakannet autopaikkoineen ovat teollisuusalueelle ominaisia piirreitä, esimerkkinä kortteli 707.

Teollisuusalueen pihat ovat asfaltoituja huolto- ja pysäköintikenttiä ja lähes kokonaan vailla kasvillisuutta.

Konepajan alueen pihat muodostavat pihojen sarjan, jonka läpi pääsee kulkemaan. Kuva: Näkymä Oy

4. PUISTOT JA ISTUTUKSET

Vallilan nykyiset puistot

- Puisto
- Tarkastelualan raja
- Osa-alueen raja

VALLILA

- 16. Päijänteen puisto
- 17. Keuruunpuisto
- 18. Roineenpuisto
- 19. Konepajanpuisto
- 20. Dallapénpuisto
- 21. Nokianpuisto
- 22. Pälkäneenpuisto
- 23. Elimäen puistikko
- 24. Jämsänpuistikko
- 25. Puijon puisto
- 26. Vallilantien puistikko
- 27. Inarintien puistikko
- 28. Inarintien ja Keiteleentien kulma (22P10)
- 29. Hartolanpuisto
- 30. Inarintien varressa oleva puistikko
- 31. Hauhon puisto
- 32. Somerontien varressa oleva puistikko
- 33. Hattulanlehto
- 34. Hollolan puisto
- 35. Vallilan puisto
- 36. Paavalinpuisto

Karttakaaviossa esitetään numeroituina Vallilan vuosina 1908 -1908 laadittujen jaotussuunnitelmien alueiden puistot. Esimerkiksi Paavalinpuiston paikka on muotoutunut vasta 1920-luvun kuluessa. Suunnitelmien muuttuessa puistojen rajaukset muuttuivat, muutamat jäivät toteuttamatta ja uusia suunniteltiin. Roineenpuisto ja Hattulanlehto suunniteltiin vasta myöhemmin, samoin sodanjälkeiset puistot ja puistikot. Päijänteenpuisto on perustettu entiselle teollisuustontille, joka oli Sörnäisten puusepäntehtaan aluetta ja jäi Vanhan Vallilan alueen ulkopuolelle.

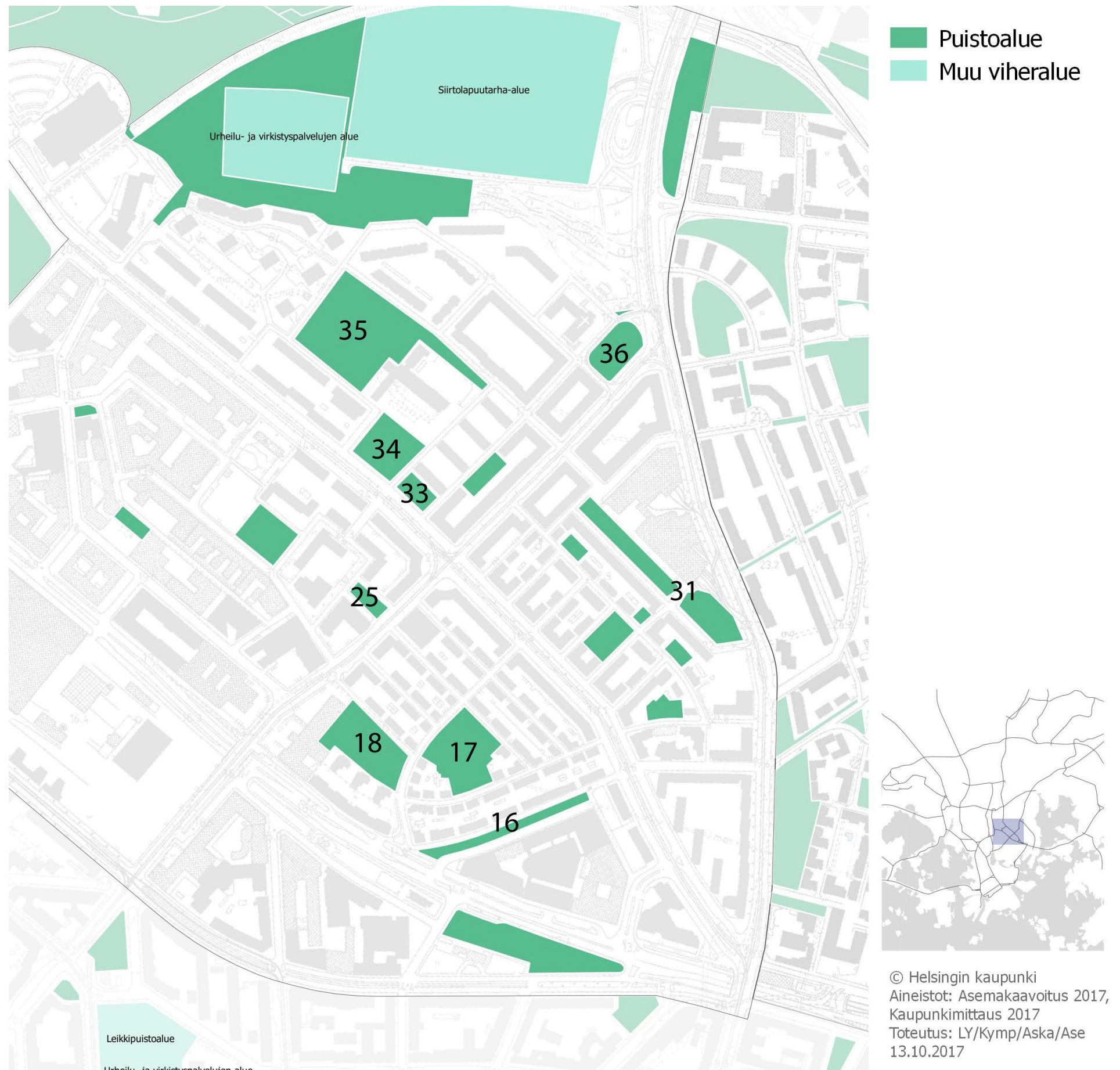
17 Keuruunpuisto sijaitsee Vanhan Vallilan alkuperäisen jaotuskaavan alueella, jossa se oli jätetty rakentamattomaksi kallioksi.

18 Roineenpuisto ja 31 Hauhon puisto on ensin esitetty v. 1913 Vallilan alustavassa laajennussuunnitelmassa

35 Vallilanpuisto ja 34 Hollolanpuisto ovat osia laajemmasta puistosta, joka esiintyi ensimmäisen kerran v. 1913 Vallilan alustavassa laajennussuunnitelmassa

25 Puijon puistikko on esitetty v. 1919 kaavaehdotuksessa.

36 Paavalinpuiston paikka tarkentui 1920-luvun puolenvälin kaavaluonnoksissa.

PUISTOJEN KEHITYS

Vallilan suunnittelun ja kaavoituksen vaiheita 1900-1930 käsittelevässä luvussa on tarkasteltu puistojen asemaa Bertel Jungin ja Birger Brunilan aikaisissa jaotus- ja kaasuunnitelmissa.

Seuraava teksti perustuu Katariina Peltolan laatimaan raporttiin ”Ennen II maailmansotaa asemakaavoitettu- ja, helsinkiläisiä puistoja” (Kaupunkisuunnitteluvirasto, 2012), Arkkitehtuuritoimisto Brantberg – Lindh – Lunkka Oy:n raporttiin ”Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri-inventointi 1994”, Helsingin kaupungin arvoympäristökortteihin, Virearc - arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaan aineistoon ”Kallio-Hermannin puistojen historiallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys” vuodelta 2003, Näkymä Oy:n laatimaan Alppipuiston ympäristön yleissuunnitelmaan vuodelta 2016, Helsingin kaupungin HKR:n arkiston puistosuunnitelmiin, Helsingin karttapalvelun historiallisiin ilmakuviin sekä maastohavaintoihin.

Vanhan Vallilan alueella on kolme puistoa, jotka ovat peräisin eri aikakausilta.

17. Puu-Vallilan keskellä oleva Keuruunpuisto on suunniteltu 1920-30-luvuilla. Se jätettiin Vallilan jaotussuunnitelmassa rakentamattomaksi alueeksi, sillä korkea ja jyrkkä kallio ei soveltunut asuinrakentamiseen. Puiston leikkialueen sommitelma ja välineistö ovat muuttuneet vuosien saatossa, vaikka toiminto on sama.

16. Päijänteenpuisto on perustettu v. 1949. Sen istutukset on tehty vuosina 1949-1951 Bengt Schalinin suunnitelman mukaan.

18. Roineenpuisto on 1920-30-luvulla ollut laaja hiekkakenttä. Puistosta rakennettiin 1990-luvulla koirapuisto ja paikka on vuonna 2017 jälleen työmaana, sillä se muutetaan oleskelupuistoksi.

Vallilan laajennussuunnitelmassa 1915 esitettiin sekä Vanhan Vallilan alueen laajentamista ja muuttamista että ns. Uuden Vallilan rakentamista Sturenkadun pohjoispuolelle. Seuraavina vuosina jatkettiin suunnittelua ns. Mäkelän alueelle ja muutettiin entisiä kaasuunnitelmia. Samalla muodostuivat uuden Vallilan 1910-1930-luvun puistot, Vallilanpuisto, Hauhonpuisto, Paavalinpuisto, Puijon puistikko ja Hattulanlehto.

35. Vallilan puiston kenttä on rakennettu 1910-luvulla alussa. Ensimmäisen kerran kenttä esiintyy Bertel Jungin alustavassa kaasuunnitelmassa 1913, jossa ouistoalueeseen kuuluivat myös nykyinen Hollolanpuisto ja kansakoulun tontti. Puistosta on säilynyt Birger Brunilan ja Tycho Öllerin vuonna 1932 laatima suunnitelma, jossa esitetään kahluualtaan ja leikkikentän rakentamista puiston lounaisosaan, sekä myöhempi, todennäköisesti J. E. Arangon käsialaa oleva suunnitelma 1930-luvulta. Puistoaluetta typisti siihen 1941 alkaen rakennettu kansakoulu. Jäljelleä jäänyttä puistoaluetta on osittain uudistettu 1980-luvulla.

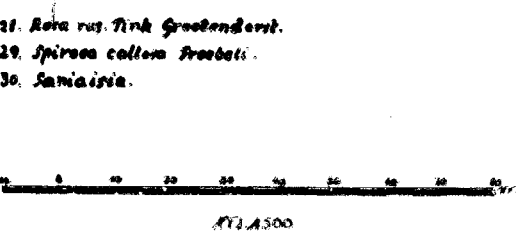
31. Hauhon puisto esiintyy aiheena ensimmäistä kertaa Bertel Jungin vuonna 1913 laatimassa suunnitelmassa Vallilan laajenemisesta. Birger Brunila ja Tycho Öller laativat suunnitelman puistosta vuonna 1928. Hauhon puisto on perustettu vuosina 1927-1930. Kasvillisuudesta ei ole säilynyt suunnitelmia, mutta ilmakuvien perusteella puistossa on ollut istutuksia jo sen alkuvuosikymmeninä. Suunnitelmassa esitettiin puis-

ton luoteisosan kivimuurin rajaama pitkänomainen hiekkakenttä. Hiekkakentän molemmissa päissä sijaitsevat nurmialueet, joille oli istutettu vapaamuotoisina ryhminä puita ja pensaita. Alueen itäreunaa reunusti puurivi. Puiston kaakkoisosassa oli nurmikaistaleiden reunustama hiekkakenttä, jolla sijaitsi mm. hiekkalaatikko. Vapaamuotoiset istutukset kehystivät hiekkakenttää muilla sivuilla paitsi Hauhontien reunassa, jossa kasvoi lehmusrivi. Sirpa Tikan vuonna 1994 suunnittelemassa peruskorjauksessa puistoon perustettiin uusia istutusalueita ja käytäviä, kaakkoisosan kivituhkakenttä nurmetettiin ja sinne perustettiin kivetyt aukiot osaksi uutta käytävasommitelmaa.

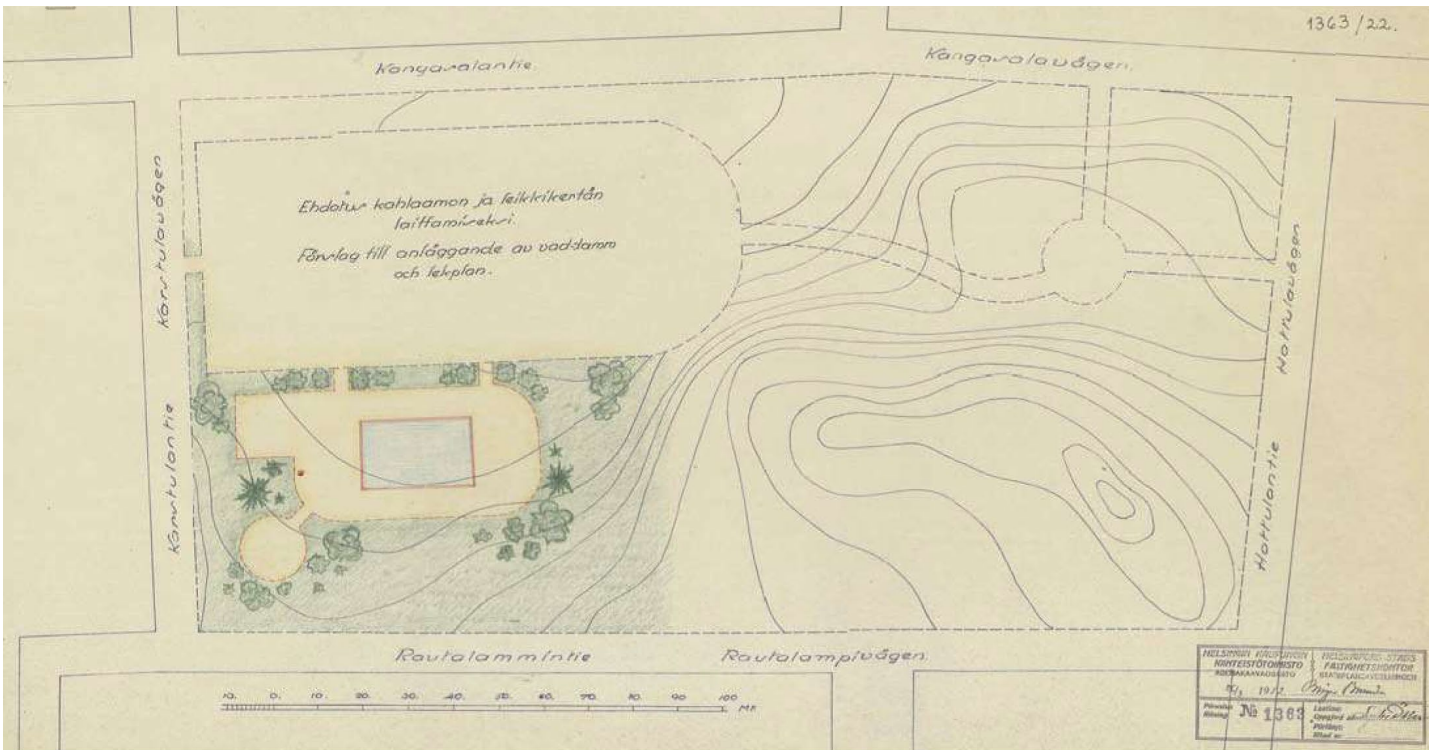
36. Paavalipuisto rakennettiin 1930-luvun lopussa. Sen signeeraamaton suunnitelma on päivätty vuonna 1936 (hyvin todennäköisesti J. E. Aranko). Puiston lounaisnurkkaan lisättiin 1991 kiveysalue (Lars Liljefors), ja samana vuonna kiveysalueen keskelle sijoitettiin Nii-

Kasviluettelo:

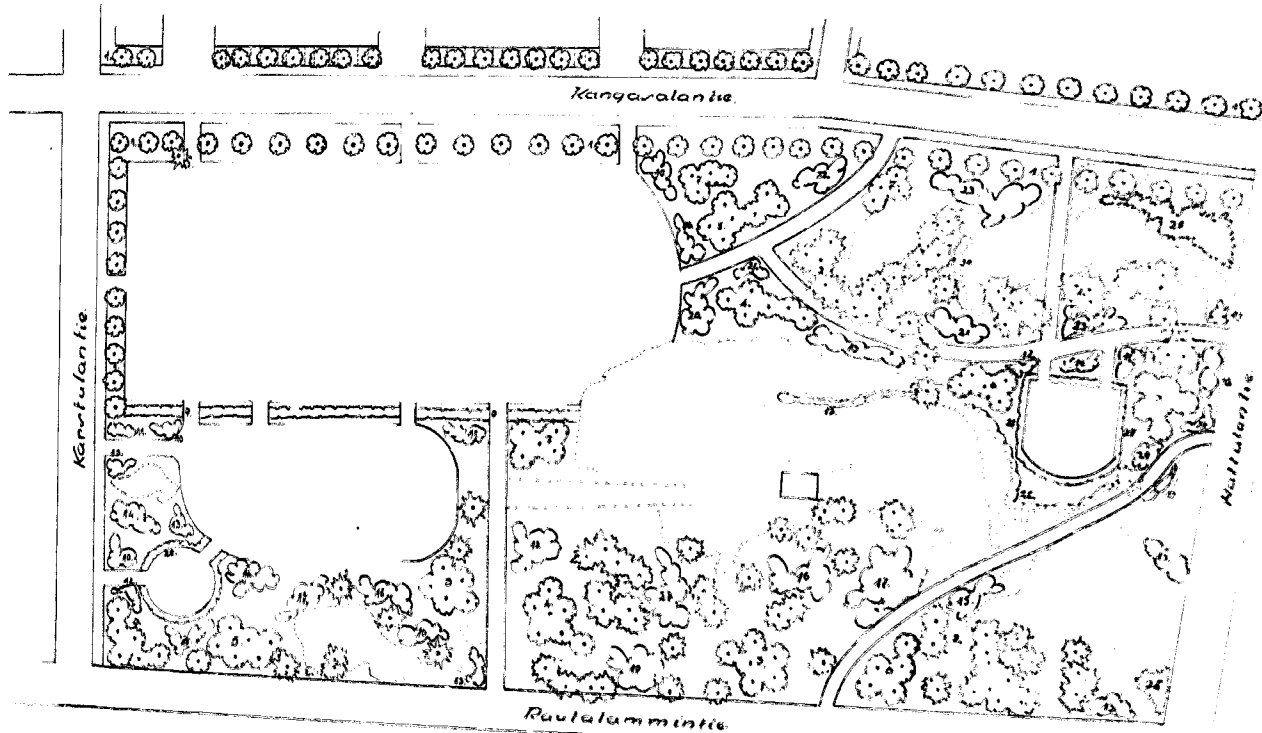
1. <i>Tilia grandifolia</i> .	10. <i>Rosa rugosa</i>	19. <i>Spiraea hypericifolia</i> .	28. <i>Rosa rug. Tink. Groenlandens.</i>
2. <i>Pinus sylvestris</i> .	11. --- <i>Kaiserin d. Nordens</i>	20. <i>Viburnum lantana</i> .	29. <i>Spiraea coccinea Freebeli</i> .
3. <i>Acer negundo</i> .	12. --- <i>alba Maidenbluth.</i>	21. <i>Lonicera tatarica</i> .	30. <i>Samolaisia</i> .
4. --- <i>platanoides</i> .	13. <i>Berberis Thunbergii</i> .	22. <i>Cornus alba fol. var.</i>	
5. <i>Salix alba. splen. sibirica</i> .	14. <i>Acer ginnala</i> .	23. --- <i>sibirica</i> .	
6. <i>Sorbus aucuparia</i> .	15. <i>Symphoricarpos racemosus</i> .	24. <i>Ribes aurum</i> .	
7. <i>Prunus virginiana</i> .	16. <i>Eonymus europaea</i> .	25. <i>Pinus taeda</i> .	
8. <i>Populus suaveolens</i> pyti.	17. <i>Spiraea opulifolia</i>	26. <i>Ampelopsis quinquefolia</i> .	
9. <i>Tilia grjfolia; aila</i> .	18. --- <i>salicifolia</i>	27. <i>Miladolphus grandiflora</i> .	

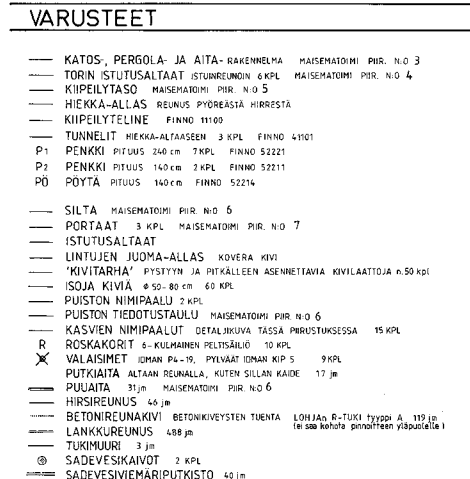
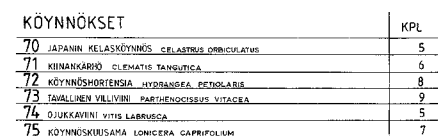

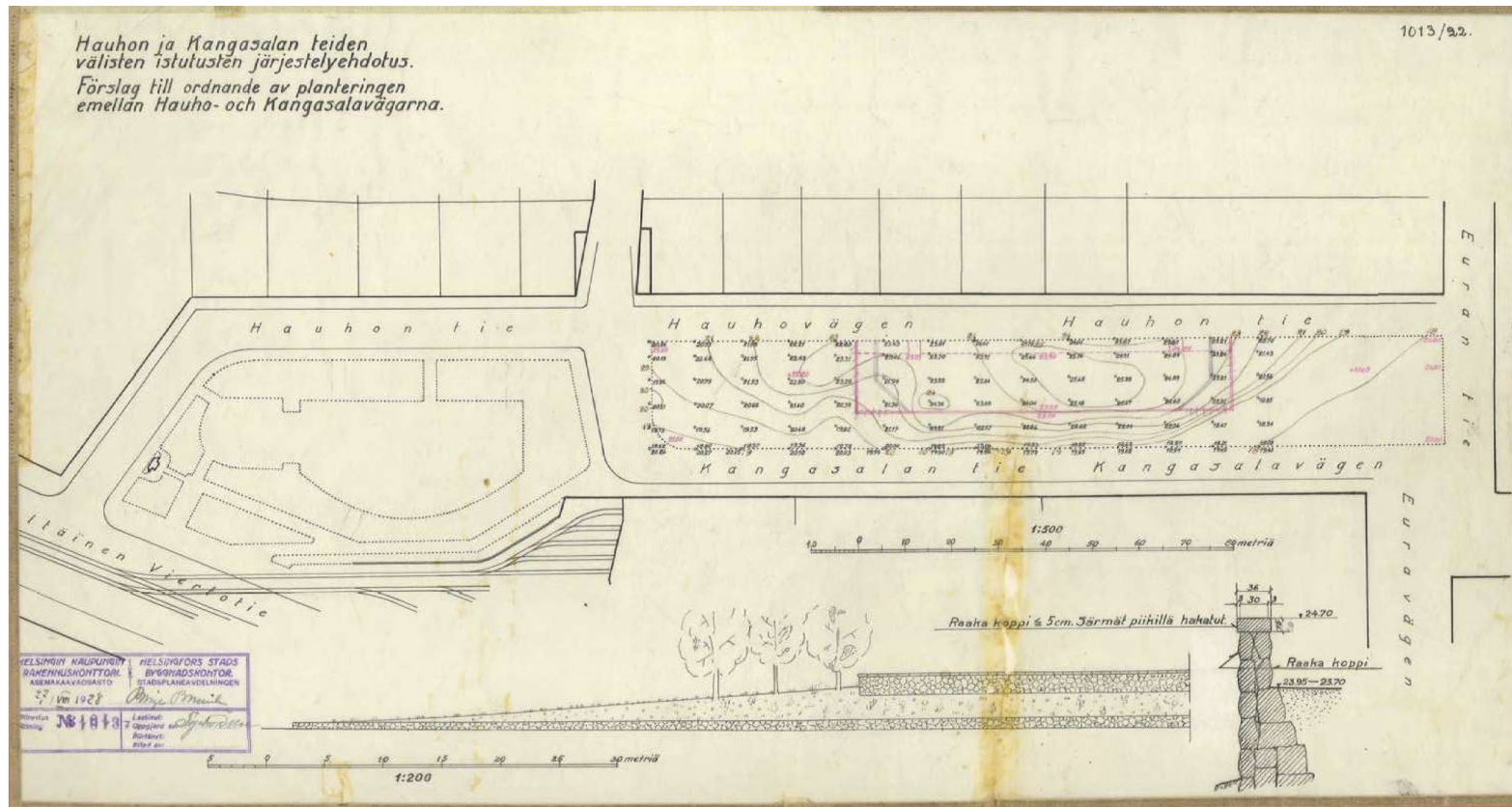
Päiväämätön ja signeeraamaton suunnitelma Vallilan puistosta ajalta ennen kansakoulun suunnittelua, todennäköisesti 1930-luvulta. Käisialan perusteella suunnitelman tekijä on J. E. Aranko. HKR.

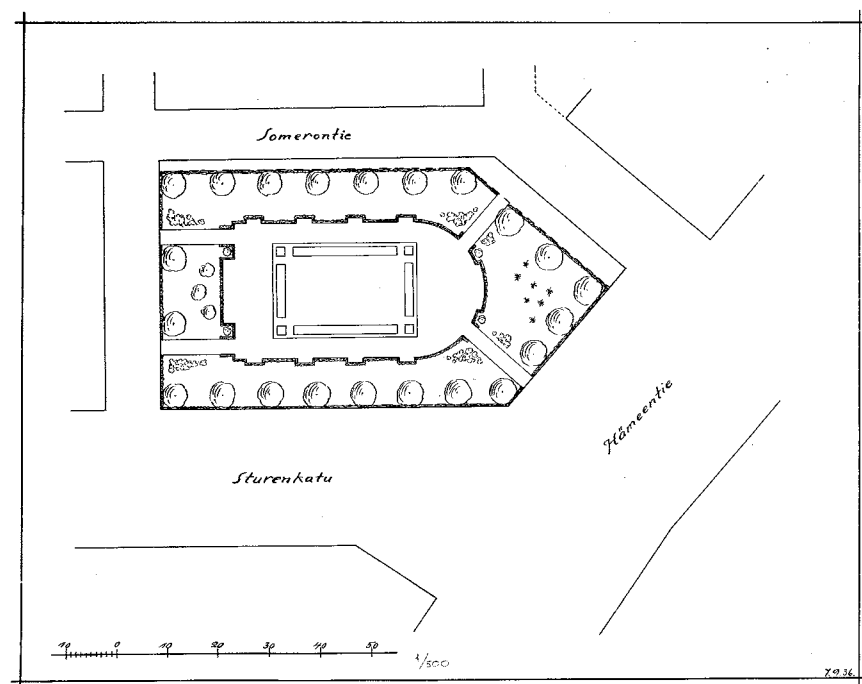
Birger Brunilan ja Tycho Öllerin osasuunnitelma Vallilan puistosta. KSA.

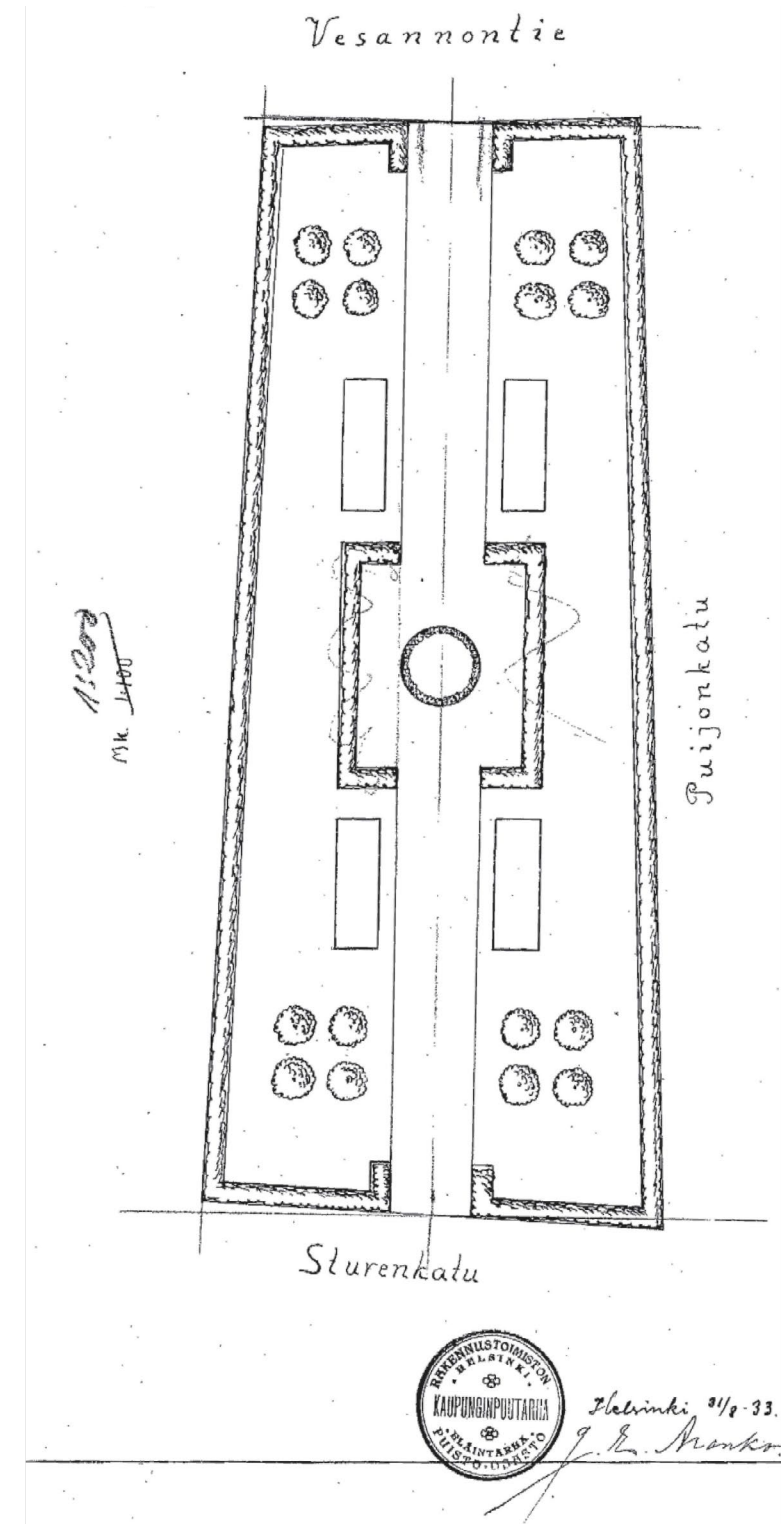

Birger Brunilan ja Tycho Öllerin 27.8.1928 päivätty suunnitelma Hauhon puistosta. KSVÄ.

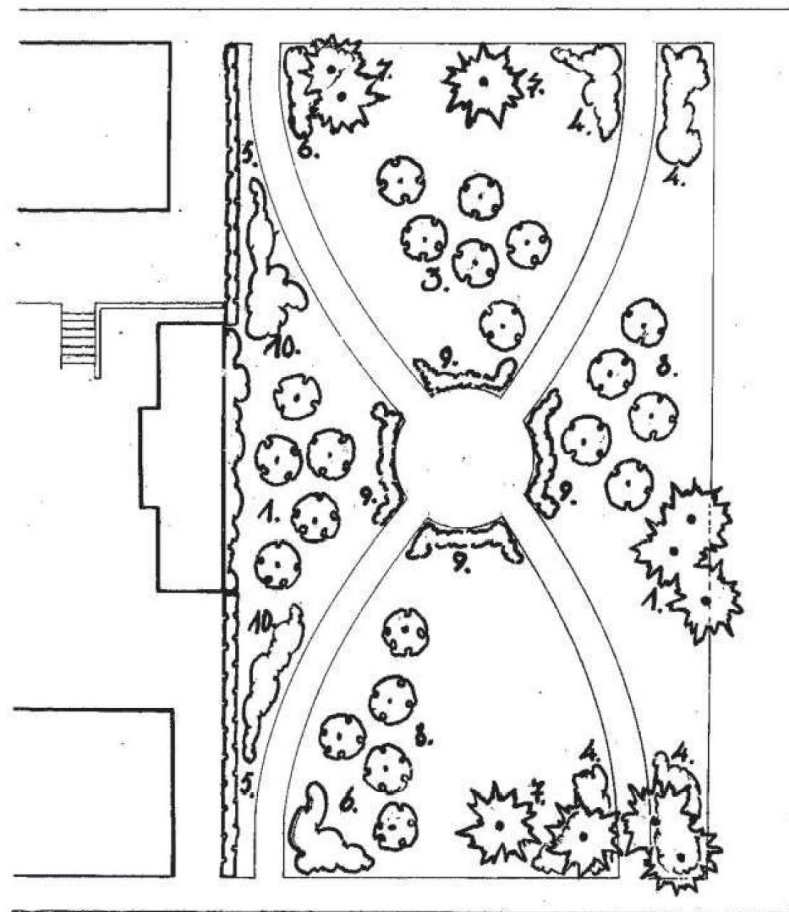
Suunnitelma Paavalin puistosta vuodelta 1936, jonka suunnitteluvastuussa mahdollisesti oli J. E. Aranko. HKR.

J. E. Arangon laatima suunnitelma Puijon puistikosta vuodelta 1933. HKR.

Hattulantien ja Mäkelänkadun
kulmauksen järjestelysuunnitelma.

Somerontie.

Hattulantie.

Mäkelänkatu.

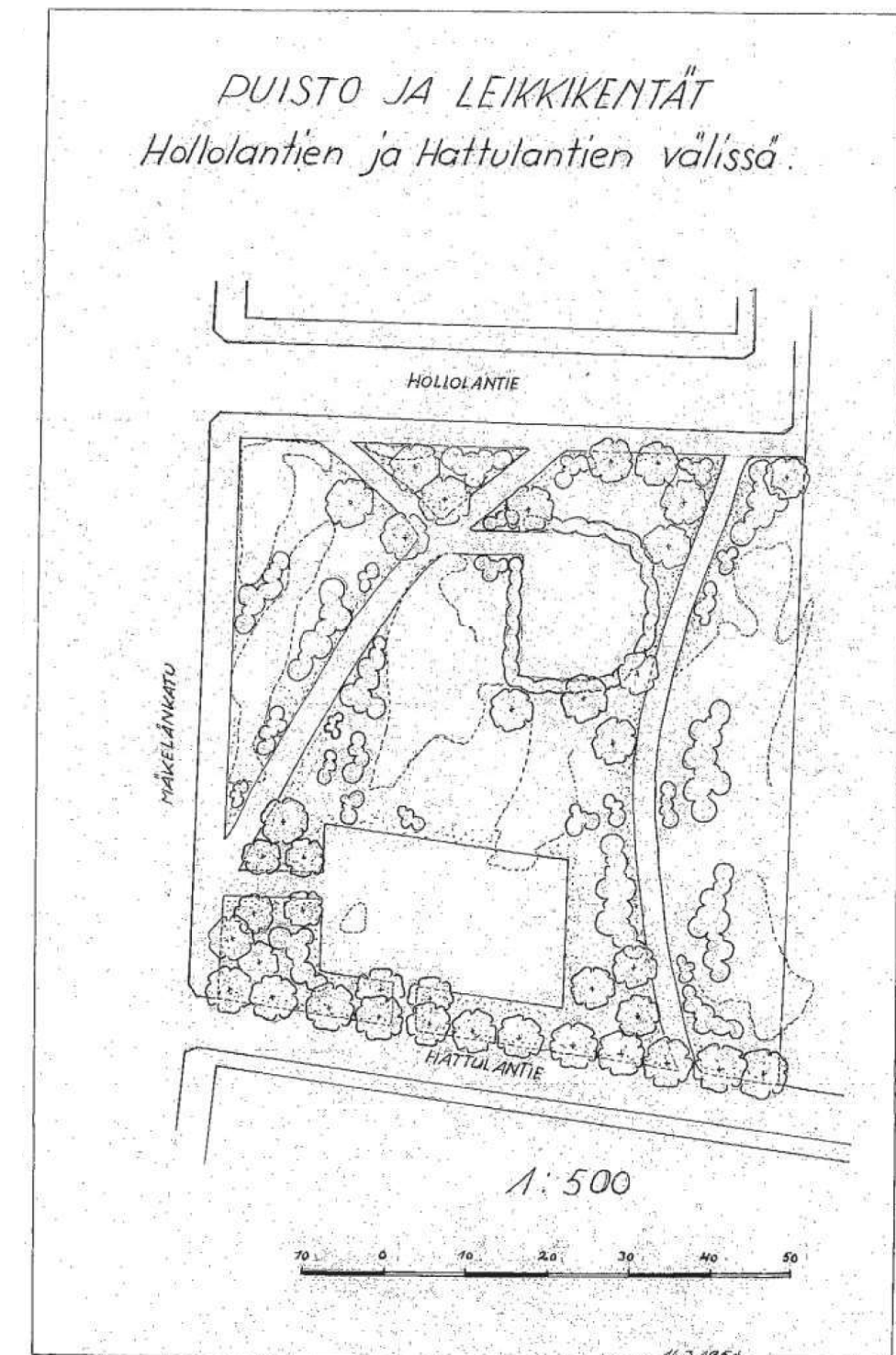
Kasviluettelo:

1. *Acer negundo.*
2. *Ampelopsis quinquef.*
3. *Betula alba.*
4. *Berberis Thunbergii.*
5. *Crataegus coccolnea.*
6. *Lonicera tatarica.*
7. *Pinus silvestris.*
8. *Prunus virginiana.*
9. *Rosa rugosa.*
10. *Salix alba splendens.*

4 0. 5. 10. 20. 30. m.
m. 1250.

Hattulanlehdon suunnitelma vuodelta 1938. Se on signeeraamaton, mutta todennäköisesti silloisen kaupunginpuutarhurin J. E. Arangon kädenjälkeä. HKR.

PUISTO JA LEIKKIKENTÄT
Hollolantien ja Hattulantien välissä.

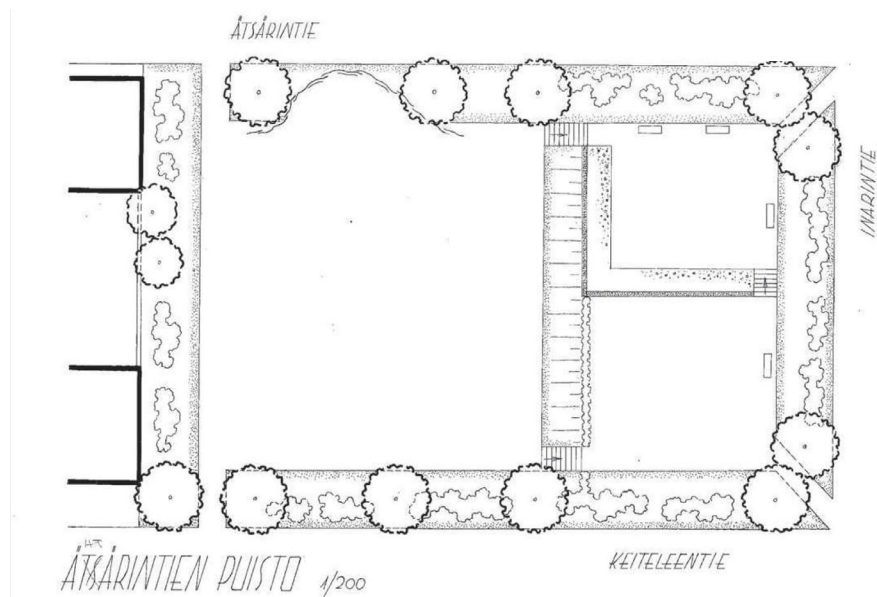
Vuonna 1951 päivätty suunnitelma Hollolan puistosta, jolloin Bengt Schalin toimi kaupunginpuutarhurina. Piirtäjänä on toiminut A. S. Hirvonen. HKR.

lo Rikulan veistos Gunnar Bärlundista.

25. Puijon puistikko on J. E. Arangon suunnittelema ja vuodelta 1933. Silloin sen kulmiin istutettiin kartiotammiryhmät. Ne vaihdettiin 1980- tai 1990-luvulla pylväshaapoihin, jolloin samalla mahdollisesti uudistettiin alueen kalusteet.

33. Hattulanlehto rakennettiin ilmeisesti 1930-luvun lopussa tai 1940-luvun alussa ja se on hyvin todennäköisesti J. E. Arangon suunnittelema.

Alueen 1940-50-lukujen puistoihin kuuluvat Hollolan puisto, Hartolanpuisto sekä Someronpuistikko.

Nykyisen Hartolanpuiston (ent. Ähtärintien puisto) signeeraamaton suunnitelma, joka todennäköisesti on kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin laatima. HKR.

29. Hartolanpuisto rakennettiin vuosina 1955-57 Bengt Schalinin ollessa kaupunginpuutarhurina, ja signeeraamattomasta suunnitelmapiirroksista voi päätellä, että se on todennäköisesti Schalinin käsialaa. Puisto kunnostettiin 1980-luvulla.

34. Hollolan puisto, joka alun perin sisältyi v. 1915 jaotussuunnitelmaan isomman Vallilanpuiston osana, rakennettiin 1950-luvulla. Vuonna 1951 päivättyä suunnitelmaa ei ole signeerattu, mutta suunnittelijana toimi todennäköisesti Bengt Schalin, vaikkakin piirtäjänä oli A. S. Hirvonen. Puistossa oleva Kai Noramiehen pronssinen veistos "Nuorten leikki" on pystytetty puistoon v. 1959.

32. Someronpuistikko on todennäköisesti 1950-luvulta.

27, 28, 30. Inarintien pieniin puistikkoihin kuuluu kolme puistoa, jotka kaikki on perustettu purettujen puutalojen tonteille. Niistä läntisin on 1980- ja 90-lukujen vaihteessa rakennettu oleskelupuisto, jonka rakentamisen yhteydessä täydennettyjen puurivien rajaaman kenttämäisen alueen keskellä on kiviä ja pensastutuksia. Näistä kolmesta puistosta keskimäinen on Keiteleentien ja Inarintien kulmauksen 1900-luvun keskivaiheilta alkaen läpikulkukäytössä ollut pieni puistikko, joka rakennettiin nykyisenkaltaiseksi 1970-80-lukujen vaihteessa. Sitä käytetään nykyään oleskeluun ja läpikulkuun. Puistoista itäisintä kutsutaan Inarintien niityksi, ja se on viime vuosikymmenten aikana muotoutunut nurmikentäksi, jonka reunassa on puustoa ja

jota asukkaat käyttävät laatikkoviljelyyn. Vallilantien varrella oleva Vallilantien puisto on myös rakennettu puretun asuinrakennuksen tontille. Se on rakennettu leikki- ja oleskelupuistoksi 1990-luvulla, jolloin alueella vielä 1960-luvulla olleiden puutalojen pihapuustoa säilytettiin.

VALLILAN TEOLLISUUSALUEIDEN PUISTOT

Teollisuus-Vallilan suhteellisen harvat puistot ovat muun Vallilan puistoja uudempia.

22. Pälkäneenpuisto on pienialainen viheralue ja se rakennettiin oleskelupuistoksi 1980-luvulla.

23. Elimäen puistikko on katujen risteykseen jäävä pieni istutus, joka on peräisin 1990-luvulta.

20. Dallapénpuisto rakennettiin 2000-luvun alussa.

21. Nokianpuiston alue rakennettiin 2010-luvulla puistoksi.

24. Katuaukiomainen Jämsänpuistikko valmistui vuonna 2017 A-Insinöörien vuonna 2013 päivätyn katu- ja puistosuunnitelman mukaan.

PUISTOJEN JA VIHERALUEIDEN OMINAISPIIRTEET JA ALUEKOKONAISUUDET

VANHA VALLILA

Suurmaiseman ja pinnanmuodostuksen osalta olennaista on alueen keskellä oleva korkea avokallio (Keuruunpuisto), jonka ympärille Puu-Vallila on rakennut. Keskiosa on korkeammalla ja maasto laskee sekä Mäkelän- että Teollisuuskadun suuntaan. Lännessä maasto nousee taas kohti Sturenkatua. Alueen matalin kohta on korossa 14,2 m (mpy) ja se sijaitsee alueen eteläkärjessä Suvannontiellä, kun taas alueen korkein kohta on Keuruunpuiston kalliolla, ja se on korkeimmillaan 30 m (mpy) korkea.

VALLILAN LAAJENNUSALUE

Ns. uusi Vallila sijoittuu suurmaisemassa selänteen koillisreunalle. Alueen pinnanmuodostus viettää Mäkelänselästä koilliseen Vallilanlaaksoa kohti. Korkeuserot ovat melko pieniä tällä alueella verrattuna Vallilan teollisuusalueeseen.

Alueella ja alueelta avautuu merkittäviä näkymiä. Puiston puistikon läpi Keuruuntietä pitkin aukeaa pitkä näkymä akseli, mikä on topografian ansiota. Alueella on muitakin pitkiä näkymiä katuja pitkin, kuten Inarinkadulta Suvannontietä pitkin. Paavalinkirkon torni näkyy eri suunnista, ja erityisen hyvin Vallilanpuiston kentältä. Alueen pohjoisreunalta avautuu laajoja näkymiä Vallilan laaksoon. Merkittäviä näkymiä ovat myös Vallilan puiston sisäiset puistonäkymät.

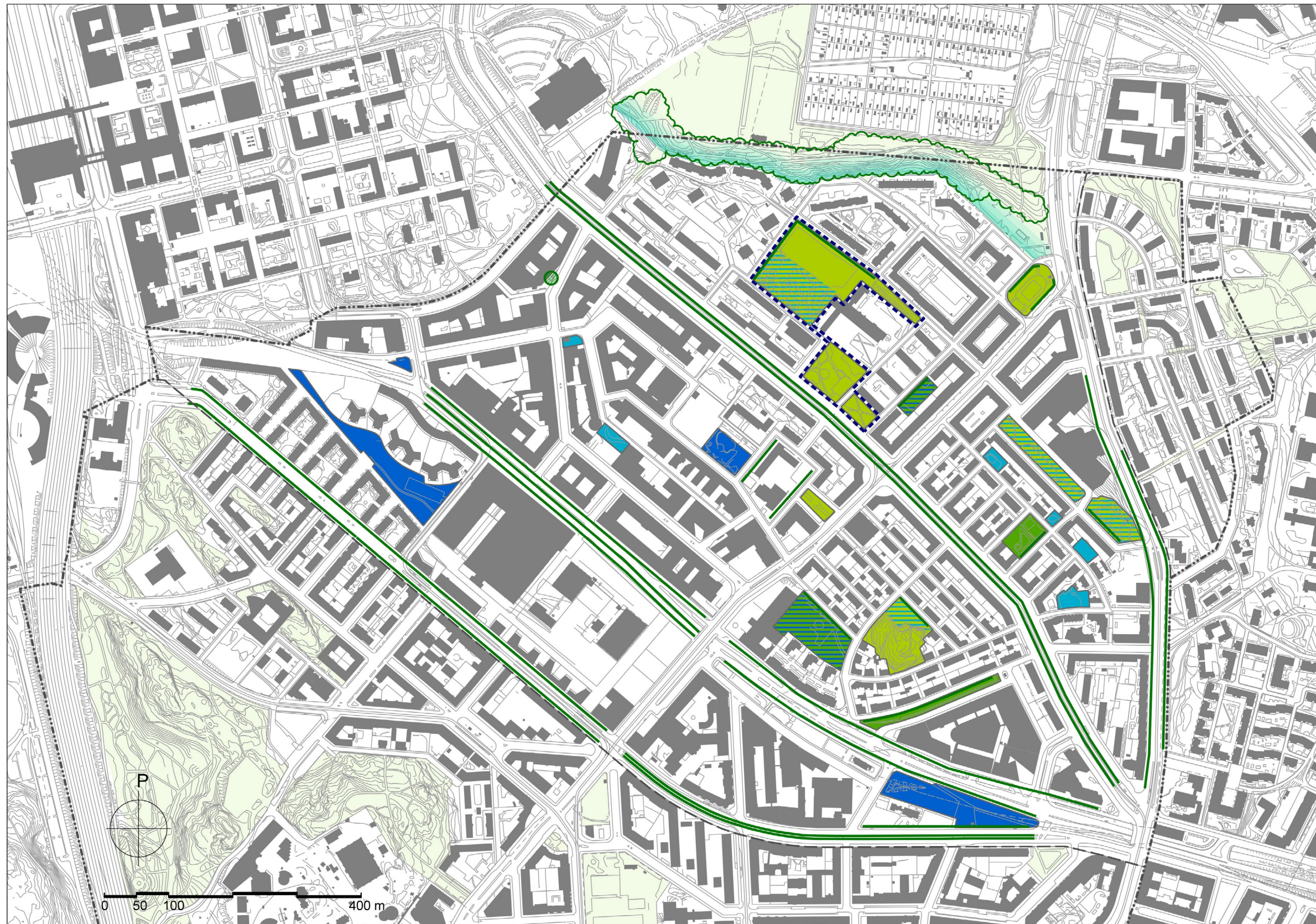
Alueen tärkein maamerkki on Paavalinkirkon torni. Hollolanpuiston suurikokoinen veistos ”Nuorten leikki” on paikallinen maamerkki/tunnusmerkki (Kai Noramies, 1959), kuten myös Mäkelänselän alussa oleva Lääkäriliiton talon edustalla oleva metallinen veistos ”Hopeinen puu” (Jukka Tuominen, 2010). Sturenkadun ja Mäkelänselän risteys on koko kaupunginosalle leimaa antava tunnistettava paikka.

VALLILAN TEOLLISUUSALUEET

Teollisuus-Vallila sijoittuu suurmaisemassa mäen laelle. Konepajan alue ja Teollisuuskadun alue ovat katilamaisen laakson pohjalla. Pinnanmuodostusta leimaavat kauttaaltaan suuret korkeuserot. Mäen laen korkeus Lemuntien ja Nokiantien risteyksessä on yli 36 m (mpy). Maasto laskee Konepajan alueen laaksoa päin, jossa korkeus on n. 16 m (mpy). Teollisuuskatu laskee loivasti itään päin, ja alueen itäreunassa Teollisuuskadun korko on 13,5 m (mpy).

Alueelta ei avaudu ulospäin pitkiä merkittäviä näkymiä. Alueen sisällä katuja pitkin avautuu näkymiä, joissa joillakin on kiinnostavia päätteitä, kuten Lemuntien päätteellä oleva Pälkäneentien massiivinen kivimuuri ja Elimänselän kadun vaahterapari. Nokianpuistosta avautuu Nilsiänselän kadun pitkin näkymä Puu-Vallilan vanhan puuston latvuksiin.

Teollisuus-Vallilan alueella ei ole varsinaisia maamerkkejä. Osuuspankin rakennus on Teollisuuskadulle muodostunut uusi merkkirakennus. Pälkäneentien massiivinen kivimuuri on maamerkinomainen.

Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet

VALLILA

KAUPUNKIVIHREÄ - puistot ja katuistutukset

- KAUPUNKITILA JA -KUVA**
- Kaupunkikuvallisesti merkittävä/tärkeä puurivi
 - Kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä puu
 - Laaja reunapuusto
 - Kaupunkikuvassa voimakas puistojulkisivu

- PUISTOT**
- 1900-30-lukujen puistot, jotka ovat alueen vanhimpia
 - 1950-60-lukujen puistot, joissa leikki on suuressa roolissa
 - 1980-90-lukujen ns. "taskupuistot"
 - 2000-luvun puistot
 - Historiallinen puistoketju / puistojen sarja, joka koostuu Vallilan puistosta, Hollolan puistosta ja Hattulanlehdosta

- Puisto
- Tarkastelualueen raja
- Kaupunginosan raja (rajaa alueen, jota tämä kartta koskee)

PUISTOT JA PUISTIKOT

VANHA VALLILA

Vanhan Vallilan puistoille tyypillistä ovat katuja reunustavat puurivit.

Päijänteenpuisto on säilynyt 1940-50-luvun Bengt Schalinin tyylin mukaisessa asussaan esplanadityyppisenä istutuksena, joskin se voimakkaalla sivu- ja pitkittäiskaltevuudellaan poikkeaa tunnusomaisesta Esplanadista.

Keuruunpuiston kallion juurella sijaitseva leikkipuisto on Puu-Vallilan vanhin. Alkuperäinen 1920-30-luvun sommitelma on muuttunut aikojen saatossa eri kenttäalueiden jäsennellystä sommitelmasta yhdeksi suureksi hiekka-alueeksi, jolle sijoitetut leikkivälineet sijaitsevat ripotellun omaisesti; toiminta on säilynyt, vaikka tyyli on muuttunut. Puiston avokallio on jäänne alueen aiemmasta maisemasta, jossa sijainnut avokallio on ollut ”ylivoimainen este” puutalorakentamisen leviämiseksi alueelle kauttaaltaan. Kallio on nykyään tärkeä ominaispiirre alueella.

Roineenpuisto on alun perin ollut suuri laaja hiekkakenttä pelaamiseen, jollaisena se säilyi 1990-luvulle asti. Sen jälkeen se on muutettu koirapuistoksi ja istutuksin tilallisesti erilaiseksi. Puisto on uudelleen myllerryksessä ja nyt se muutetaan oleskelupuistoksi.

Päijänteenpuiston sommitelma on peräisin 1940-50-luvulta ja on Bengt Schalinin käsialaa. Sommitelma ja istutukset ovat hyvin säilyneet.

Kuva: Näkymä Oy

Päijänteenpuisto on pitkulainen esplanadimainen istutus, jossa on voimakas pitkittäis- ja poikittaiskaltevuus. Kuva: Näkymä Oy

Keuruunpuisto on korkea kallio, joka jätettiin rakentamattomaksi v. 1908 Puu-Vallilan jakokaava-alueen keskelle. Puiston pohjoisosaan rakennettiin leikkikenttä, jonka kadun reunassa on puurivi. Kuva: Näkymä Oy

Näkymä Keuruunpuiston kallioilta pohjoiseen. Pihojen suuri puusto luo alueen kattojen ylinousevan vehreän latvuserroksen. Kuva: Näkymä Oy

Keuruunpuiston leikkipaikka on alueen vanhin ja Puu-Vallilan ainoa leikkipaikka. Toiminto on säilynyt sen rakentamisajankohdasta, vaikka sommitelma ja leikkivälineet ovat vaihtuneet. Kuva: Näkymä Oy

Roineenpuisto oli alun perin avoin hiekkakenttä, jota reunusti puurivit, mutta se muutettiin 1900-luvun lopussa koirapuistoksi ja vuonna 2017 se rakennetaan oleskelupuistoksi. Kuva: Näkymä Oy

VALLILAN LAAJENNUSALUE

Vallilan puiston kenttä rakennettiin jo 1900-luvun alussa ja muu puisto 1920-30-luvulla. Kenttää reunustaa puurivit.
Kuva: Näkymä Oy

Hauhon puisto rakennettiin n. vuonna 1930 kolmessa osassa. Sille ominaista ovat sorakentät, katuja reunustavat puurivit ja korkeuseroja tasaavat kivimuurit. Kuva: Näkymä Oy

Paavalinpuistikko on Paavalin kirkon eduspuisto ja hyvin säilynyt muotopuutarha. Kuva: Näkymä Oy

Uuden Vallilan puistot voidaan niiden rakentumisajan-kohtien mukaan tyypitellä seuraavasti:

1920- ja 30-lukujen puistoihin kuuluvat Vallilanpuisto ja Hauhonpuisto ovat vanhan Vallilan puistoista vanhimpia, ja ne on rakennettu osittain jo 1920-luvulla. Vallilanpuiston kenttä on rakennettu jo 1900-luvun alussa. 1930-luvulla rakennettiin Paavalinpuisto ja Puijon puistikko, jotka molemmat ovat arkkitehtonisia muotopuutarhoja. Myös Hattulanlehto edustaa samaa aikakautta ja symmetristä tyyliä.

Puijon puisto on muotopuutarhatyylin mukainen ja suhteellisen hyvin säilynyt. Sen kulmapuut on korvattu pylväshaavalla. Kuva: Näkymä Oy

Hattulan lehto on rakennettu 1930-luvulla. Kuva: Näkymä Oy

Hollolanpuisto. Kuva: Näkymä Oy

Hartolanpuisto. Kuva: Näkymä Oy

Somerontien varrella on puisto, joka sijoittuu asuinkortteliin. Se on 1950- ja 60-luvulle tyypillinen puisto, jonka päätoimintona on leikki. Kuva: Näkymä Oy

1940- ja 50-lukujen puistoihin kuuluvat Hollolan puisto (1940-luvun loppu) ja Hartolanpuisto sekä Someronpuistikko (1950-luku) ovat aikakaudelleen tyypillisiä leikki- ja oleskelupuistoja avoimine leikkikenttineen.

Inarintien varrella on useampi pieni puistikko, tässä niistä läntisin. Kuva: Näkymä Oy

Inarintien varrella olevassa puistikossa on hiekkakenttä sekä puu- ja pensasistutuksia. Kuva: Näkymä Oy

Inarintien ja Keiteleentien kulmassa on pieni puistikko, joka palvelee lähinnä läpikulkua. Kuva: Näkymä Oy

1970-90-lukujen puistoihin kuuluvat alueen viimeisen puistovaiheen puistot, jotka ovat taskumaisia ja pienialaisia puistoja. Ne sijoittuvat vanhojen purettujen puutalojen tonteille. Inarintien pieniä puistikkoja leimaa 1970-luvun sulkeva kasvillisuuskäsittely. Vallilantien puisto 1990-luvulta on tyypillinen korttelileikkipaikka. Vanhasta Vallilanpuistosta puolet on 1980-luvun peruskorjauksen kerrostumaa.

Kaupunkikuvallisesti merkittävimmät puistot ovat Vallilanpuiston, Hollolanpuiston, ja Hattulanpuiston muodostama puistoketju sekä Puijon puistikko, Paavalinpuisto ja Hauhonpuisto. Yleisesti ottaen Vallilan puistot ovat säilyttäneet alkuperäisen ilmeensä melko hyvin. Koko aluetta leimaa Vallilan laakson laaja viheralue, jonka rinteiden puusto muodostaa kantakaupungille vihreän reunan, ”vihreän suojavallin” kivikaupunkia vasten.

Puistoille tyypillisiä ominaispiirteitä ovat:

- 1920-50-lukujen puistoille tyypillistä on niitä reunustavat puurivit kadun suuntaan. Tätä periaatetta ei ole noudatettu uudemmissa puistoissa.
- Avokalliopaljastumat ovat tyypillisiä kaikille Vallilan puistoille. Hollolan puistossa se on puiston teemallinen aihe. Puhtaissa muotopuutarhoissa (Puijon puistossa ja Paavalinpuistossa) ei ole avokalliota näkyvissä.
- Tyypillistä puistoille ovat hiekkapintaiset leikki- ja pelikentät.
- Vallilan puistot ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta pienialaisia.

Vallilan puiston 1980-luvulta peräisin olevaa kerrostumaa.
Kuva: Näkymä Oy

Vallilan puistoon rakennettiin 1980-luvulla vesiallas siltoineen.
Kuva: Näkymä Oy

Vallilantien varrella on 1990-luvulla rakennettu oleskelu- ja leikkipuisto. Kuva: Näkymä Oy

Vallilaa rajaa pohjoisessa laaja-alainen puisto, joka erottaa uuden Vallilan Vallilanlaaksosta. Rinteessä kasvaa laaja reunapuustovyöhyke, joka luo Vallilalle kaupunkikuvassa voimakkaasti näkyvän puistojulkisivun. Kuva: Näkymä Oy

VALLILAN TEOLLISUUSALUEET

Teollisessa Vallilassa on sen pinta-alaan suhteutettuna niukasti puistoja.

- Elimäen puistikko ja Pälkäneenpuisto ovat pieniä istutuksia 1980- ja 90-luvuilta. Joidenkin rakennusten yhteydessä on samantyyppisiä istutuksia tontilla. Puistikkoja ei aina erota tonttien istutetuista osista.
- Nokianpuisto, Jämsänpuistikko ja Dallapénpuisto muodostavat 2000-luvun puistokerroksen alueelle. Jämsänpuistikko liittyy katujen risteysalueeseen istutettuna aukiomaisena tilana. Nokianpuisto on tavanomainen koirapuistolinjauksen mukainen koirapuisto, jossa alueelle itsestään kylväytynyttä puustoa on pystytty säilyttämään. Nokianpuiston yhdessä kulmauksessa on yllätyksenä pieni kasvihuone ja viljelylaatikoi- ta. Dallapénpuisto on peräisin 2000-luvun alusta, ja se liittää toisiinsa Vallilan ja Alppiharjun. Sen meluvallimainen muotokieli ja sijainti erittäin vilkkaiden isojen katujen välissä tekee puistosta suojaviheralueen omaisen läpikulkupuiston. Vallilan vanhemmille puistoille tyypillisesti sitäkin reunustaa puurivit katujen varsilla.

Teollisuus-Vallilan puistoille ominaista ovat:

- Puistojen vähäisyys
- Pieni pinta-ala
- Nuori ikä

Elimäenpuistikko on pieni istutus korttelin päädyssä.
Kuva: Näkymä Oy

Konepajanpuisto on rakenteilla. Kuva: Näkymä Oy

Nokianpuisto on rakennettu 2000-luvulla. Kuva: Näkymä Oy

Elimäenkadun varrelle on jäänyt suuret avokalliot, joiden pohjoispuolella on Pälkäneenpuisto.
Kuva: Näkymä Oy

Dallapénpuisto on teollisuus-Vallilalle suhteellisen laaja-alainen puisto, joka on peräisin 2000-luvulta.
Teollisuuskadun toisella puolella on OP:n pääkonttori. Kuva: Näkymä Oy

Dallapénpuiston itäosassa on laaja betonikivetty alue, jossa on pyöräpaikkoja ja penkkejä.
Kuva: Näkymä Oy

Jämsänpuistikko on vastikään valmistunut aukiomainen pienialainen puistoalue. Kuva: Näkymä Oy

KATUISTUTUKSET JA KATUNÄKYMIIEN MERKITTÄVÄ PUUSTO

VANHA VALLILA

Katutilalle ominaista on puutalojen reunustamat kadut, joita rytmittävät pihakasvillisuuden latvukset. Kadulle työntyy suuria pihapuiden latvuksia sekä puuaitojen takaa isojen ja vanhojen, lähinnä syreenipensaiden lehvästöjä. Tämä on Puu-Vallilalle tunnusomainen ja tunnistettava näkymä.

Katujen korkeusprofiilit ovat vaihtelevia.

Keuruunpuiston kallion laelta avautuvat laajat panoraamanäkymät eri puolille Vallilaa. Keuruunpuistossa oleva korkea avokallio toimii alueen maamerkkinä.

Päijänteenpuistoa pitkin avautuu pitkä näkymäakseli.

Puistoalueiden kohdalla puistojen puurivit reunustavat katutilaa.

Alueen keskellä olevalta Keuruunpuiston kallion laelta näkyy pitkälle. Valokuvassa näkyy Virtaintie, joka päättyy lännessä Sturenkatuun.
Kuva: Näkymä Oy

Vanhalle Vallilalle ominaista on sen tonttien suureksi kasvanut kasvillisuus, joka leimaa alueen katutilaa. Tässä Suvannontietä Vanajantien kohdalta pohjoiseen. Kuva: Näkymä Oy

Vanhan Vallilan katutila on vehreä. Suvannontie. Kuva: Näkymä Oy

Päijänteentietä reunustaa Päijänteenpuiston puurivi. Tässä kohdassa kulkee Puu-Vallilan ja Vallilan teollisuusympäristön raja. Kuva: Näkymä Oy

VALLILAN LAAJENNUSALUE

Katutilaa reunustaa hyvin eri-ikäinen ja vaihteleva arkkitehtuuri, mikä seurauksena katutilan luonne vaihtelee suuresti eri kaduilla. Osa kaduista rajautuu rakennusten pitkiin julkisivuriveihin ja toisilla kaduilla kasvillisuus tulee vapaasti kadun reunaan asti. Yksi alueen pääkaduista on Mäkelänkatu, joka on yksi Helsingin merkittävimmistä puistokaduista. Kadun keskellä raitiovaunukiskoja molemmin puolin kasvaa lehmusrivit, jotka on istutettu 1930-luvulla. Katujäsentely ja poikkileikkaus ovat säilyneet alkuperäisen mukaisina vähäisiä muutoksia lukuun ottamatta. Alueen toinen puistokatu on Hämeentie, jossa Vallilan kohdalla kasvaa puurivit kadun reunoilla. Nykyasussaan puurivit ovat hyvin aukkoisia.

Koko Vallilalle on ominaista, että puistokadut jakavat alueen osiin (puistokadut Aleksis Kiven katu, Teollisuuskatu, Mäkelänkatu ja Hämeentie).

1950- 1960-luvuilla uudistetun alueen katutilat eroavat toisistaan huomattavasti. Avoimet korttelit luovat vehreän, puistomaisen tunnelman.

Kuva: Näkymä Oy

Itäosien kortteleista suuri osa koostuu monen eri aikakauden rakentamisesta.

Kuva: Näkymä Oy

1920- ja 30-lukujen kerrostalojen reunustamaa Somerontie, oikealla etuistutus. Kuva: Näkymä Oy

Vasemmassa laidassa Vallilan varikon rakennusten länsipäätyä. Taustalla näkyy Hauhon puistoa, As Oy Hauho, oikealla As Oy Eura. Kuva: Näkymä Oy

Mäkelänkatu on keskeinen pääkatu, jonka puurivit sisältyivät 1910-luvun suunnitelmiin. Kuva: Näkymä Oy

Monia puistoja rajaavat puurivit, mikä vaikuttaa katutilan luonteeseen. Kuva: Näkymä Oy

Aleksis Kiven katu rajaa Vallilan eteläosan Alppiharjusta. Sen itäosassa puurivien keskellä on pyörätie.
Kuva: Näkymä Oy

Hämeentie rajaa Vallilaa idässä. Sen puurivit sijoittuvat kadun reunaan ja ovat paikoin aukkoiset.
Kuva: Näkymä Oy

Mäkelänkatu kulkee alueen läpi Hämeentieltä Tuusulanväylää kohti. Sen puurivien keskellä on raitiovaunukiskot. Kuva: Näkymä Oy

Teollisuuskadun puut ovat nuoria ja rivit aukkoiset. Kuva: Näkymä Oy

VALLILAN TEOLLISUUSALUEET

Katutilan korkeuserot ovat suuret. Kadut ovat asfaltti- ja kivipinnoitteisia. Paikoin alueella on itsestään kylväytynyttä puustoa, jolla on yllättävän suuri kaupunkikuvallinen merkitys alueen kivisyydestä johtuen. Teollisuuskatu on yksi alueen pääkaduista, jota reunustaa katupuuistutukset. Aleksis Kiven katu on puistokatu, jossa lehmuspuukujanne kulkee kadun keskellä. Puiden välissä kulkee kevyen liikenteen väylä ja raitiovaunu. Katu toimii Alppiharjun ja Vallilan kaupunginosien rajalinjana. Sturenkadun ja Hämeenkadun Teollisuuskatua ylittävät sillat muodostavat alueelle liikenteelliset solmukohdat.

Teollisuuskatua rakennetaan uudelleen. Valokuva otettu Savonkadun sillalta. Oikealla näkyy Konepajan asuinalueiden rakennustyömaata. Kuva: Näkymä Oy

Vallilan teollisuusalueen katutila on karu, mutta sitä vehreyttää alueella oleva niukka kasvillisuus, tässä Elimäenkadun laidalla oleva yksittäispuu. Kuva: Näkymä Oy

Pälkäneenkadun kivimuuri on massiivinen ja näkyvä rakenne.
Kuva: Näkymä Oy

Konepajan asuinalue luo Vallilan teollisuuden leimaamaan alueeseen uuden kerroksen. Asuinkorttelien väleissä on luonnonkivisiä kävelykatuosuuksia. Kuva: Näkymä Oy

5. KAUPUNKITILA, MAAMERKIT, KATUYMPÄRISTÖ, AUKIOT JA KESKEISET “SOLMUKOHDAT”

Seuraavassa tarkastellaan Vallilan kaupunginosan ominaispiirteitä kaupunkitilan näkökulmasta, mitkä ovat kaupunkitilan keskeiset tunnistettavat tekijät, väylät, maamerkit, torit ja aukiot ja ”solmukohdat”. Käsitteistö on kaupunkitilan analyyseissä vakiintunutta ja perustuu mm. Kevin Lynchin esittämiin käsitteisiin.

Vallilan kaupunginosan ominaispiirteiden tarkastelualueen pohjoisen rajan muodostaa tunnusomainen puistojulkisivu, kohti Vallilan laaksoa ja siirtolapuutarhaa viettävä puistoinen rinne, jonka päätteenä kohoaa kauas näkyvänä maamekinä Paavalin kirkon kellotorni. Tämä kohta koetaan vahvasti kivikaupungin rajana maisemassa.

Kaupunginosan rajan muodostavat Hämeentie, Aleksis Kiven katu ja Kumpulankatu, alueen läpi kulkevat liikenteen valtaväylät ovat Teollisuuskatu, Sturenkatu ja Mäkelänkatu.

Hämeentien mutkitteleva katulinja noudattaa vanhan maantien linjaa. Kadun varrelle on muodostunut useita kaupunkirakenteellisia solmukohtia, joista merkittävimmät Sturenkadun risteykseen Paavalinpuiston kohdalle ja Teollisuuskadun ylittävän sillan kohdalle.

Hämeentien Teollisuuskadun ylittävä silta sijaitsee Harjun, Vallilan, Sörnäisten ja Hermannin kaupunginosien rajakohdassa, jossa liikennevirrat jakautuvat Mäkelänkadulle ja Hämeentielle. Sillalta avautuvat pitkät näkymäakselit itään pitkin entistä satamaraiteen linjaa, Teollisuuskatua, ja länteen Teol-

Näkymä Kustaa Vaasantieltä, taustalla Paavalin kirkko. C. Grünberg 1955, HKM (laajemman kuvan yksityiskohta)

Oikealla Hämeentien ja Sturenkadun risteys pohjoisesta katsoen.

SOLMUKOHDAT

lisuuskadun ja Aleksis Kiven kadun suuntaan. Sillan kohdalta on 1900-luvun alussa valokuvattu vaikuttava kaupunkitilan ja – maiseman panoraama (ks. sivu 27)

Mäkelänskadun ja Hämeentien risteykseen 1950-luvun vaihteessa rakennetun Hakan kolmionmuotoisen korttelin kärjessä sijaitsevan korkean lamellitalon pääty kohoaa siltaympäristön merkittäväksi maamerkiksi, jonka sivuilta katse ohjautuu Mäkelänskadun ja Hämeenkadun suuntaan. Sillan luoteispuolelle Teollisuuskadun varrelle rakennettu OP Pohjolan uuden pääkonttorin julkisivurintama on ottanut kaupunki-

Teollisuuskadun ja Hämeentien risteyskohta, josta erkanee pohjoiseen Mäkelänskatu, muodostaa kaupunkirakenteessa merkittävän kaupunginosia yhdistävän solmukohdan. Hakan korttelin tornimainen lamellitalo muodostaa kaupunkikuvassa tunnusomaisen maamerkin. Oikealla valokuva Bertel Okkola 1955. HKM.

tilan hallitsevan aseman. Vakuutusyhtiön rakennusta vastapäätä Teollisuuskadun eteläpuolella on sen vastakohtana pienehkö paviljonki, entinen ruumishuone ja nykyinen nuorisotalo, jonka vehreän puisto on paikallisten asukkaiden suuressa suosiossa.

Laaksotilan pohjalla kulkeva, Sörnäisten satama-

raiteen vanhaa linjaa noudattava Teollisuuskatu on Pasilaan suuntaavan liikenteen tärkeä, leveä valtaväylä, jonka pohjoisreunalle on rakentunut massiivinen, lähes tasakorkuinen teollisuus- ja toimistorakennusten rintama. Tämän taakse jäävät pienimittakaavainen, vehreä Puu-Vallila ja 1900-luvun alkupuolella rakentunut Vallilan teollisuusalue.

Kuten Teollisuuskadun puolella, tarkastelualueen pohjoisrajan, Kumpulankadun varren Vallilan puoleiset teollisuuskorttelit muodostavat melko yhtenäisen rakennusrintaman. Kumpulankadun toinen puoli rajautuu Itä-Pasilan melko jyrkkään, rakentamattomaan puistorinteeseen, jonka kohdalla kaupunkirakenne selvästi jakautuu toisistaan lähes eristettyihin kokonaisuuksiin.

Näkymä Sturenkadun sillalta kaakkoon pitkin Teollisuuskatua. Oikealla taustalla Satamaradankadun varrella sijaitseva entinen siirappitehdas, oikealla SOK:n entinen tehdasrakennus.

Kumpulankatu, vasemmalla Itä-Pasila.

Teollisuuskadun ja Aleksis Kiven kadun väliin jäävät, kulttuuristoriallisesti arvokkaat entiset teollisuuskorttelit, erityisesti VR:n Pasilan konepajan alue ja SOK:n kortteli, ovat kaupunkikuvan kannalta merkittäviä, tunnistettavia rakennuksia. Erityisesti SOK:n korkea, valkoisen nauhajulkisivun leimaama rakennusmassa ja konepaja-alueen suuret

hallirakennukset korkealle kohoavine voimalan savupiippuineen ovat merkittäviä maamerkkejä.

Sturenkadun varrelle on muodostunut sarja kaupunkirakenteellisia ja kaupunkikuvallisia solmukohtia, jotka ovat Aleksis Kiven kadun risteys SOK:n korttelin kohdalla, Teollisuuskadun ylittävä silta laajoine

näkymäakseleineen ja Mäkelänskadun risteys, jonka kohdalla ehjän, yhtenäisen kaupunkikuvan tavoite yhdistyy toiseen kaupunkirakennustaiteelliseen teemaan, puoliympyrän muotoiseen aukiotilaan.

Näkymä Teollisuuskadulle luoteeseen Sturenkadun sillalta

Sturenkatun silta

Alueen topografia, kaavaratkaisut ja rakentamisen ohjaus ovat myötävaikuttaneet siihen että tiettyjen katuosuuksien näkymät ovat muodostuneet kaupunginosan ominaispiirteiden kannalta leimallisiksi. Tähän viittaavat ominaispiirteiden analyysikarttaan merkityt tärkeät näkymäakselit. Pitkät katunäkymät, joissa maasto ensin laskee ja sitten taas kohoaa, ovat Vallilassa erityisen vaikuttavia, kuten näkymä Keuruuntien näkymä kohti Sturenkatua.

Vanha Vallila on pienimittakaavainen ja yhtenäinen kokonaisuus. Puu-Vallilaksi kutsutulla alueella 1910-luvun ihanteita ilmentävät pienet tontit kapeiden maastoa seurailevien katujen varrella. Katuja reunustavat mansardikattoiset puutalot, korttelin sisään jäävät pihapuutarhat talousrakennuksineen.

Vallilan laajennusalue on 1920-luvulla Puu-Vallilan rinnalle Mäkelän- ja Sturenkadun ympäristöön

yhtenäisen kaupunkikuvan ihanteiden mukaan rakennettu laaja, alun perin työväestön asuinalueeksi rakennettu alue, jonka pääliikenneväylien varalle rakennettiin kivirakenteiset kerrostalot. Sekä Hauhontien että Mäkelänkadun kerrostalojen suojaan jäivät pienempien katujen varalle puutalot.

Sturenkaduntuntumassakerrostalot kiertävät kokokorttelin ympärimuodosta enisoja korttelipihoja. Kone- ja Sil-

Aleksis Kiven katu

Mäkelänkatu

tarakennus Osakeyhtiön suurkorttelissa on yhtenäisen suuren korttelipihan idea toteutunut täydellisimmin.

Kone- ja Siltarakennus Osakeyhtiön suurkorttelin ja Hämeentien väliselle kaistaleelle rakennettu Paavalin kirkko korkeine torneineen on kaupunginosan maamerkki. Sen kuoripäädyn vieressä kohoaa italialaisten esikuvien tapaan korkea, ympäröivää puistoa hallitseva kellotorni.

Sturenkatu, taustalla Mäkelänskadun risteys

Paavalinkirkko

6. VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ

KAUPUNKIKUVAN VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET

Karttapiirroksissa esitetään kaupunginosan ominaispiirteiden analyysin pohjalta Vallilan alueen erityisesti vaalittavat kaupunkikuvalliset ominaispiirteet seuraavasti:

Merkittävä yhtenäinen katutila

- Mäkelänkatu
- Sturenkatu erityisesti Mäkelänkadun risteystä koilliseen

Muu merkittävä katutila

- Sturenkatu Aleksis Kiven kadulta Mäkelänkadulle

Katuaukio, katualueeseen liittyvä julkinen tila

- Sturenkadun ja Mäkelänkadun risteys
- As Oy Hauhoon liittyvät aukiotilat
- Paavalin kirkon Sammatintien puoleinen piha

Kaupunkikuvassa merkittävä yhtenäinen julkisivu

- Sturenkadun ja Mäkelänkadun korttelit
- Gunnar Taucherin suunnittelemat Mäkelänkadun työväenasunnot
- Hakan korttelin julkisivut Hämeentuelle ja Mäkelänkadulle

- Puu-Vallilan eteläinen rakennusrivi
- SOK:n korttelin julkisivut Sturenkadulle, Satamaradankadulle ja Fleminginkadulle
- Volvo-Auton julkisivu
- Siirappitehtaan julkisivu Satamaradankadulle

Kaupunkikuvassa merkittävä julkisivun korostus

- Theodor Höijerin suunnittelema Vallilan ala-asteen koulu
- Hilding Ekelundin suunnitteleminen ammattikoulurakennusten Sturenkadun puoleiset siivet päätyineen, samoin Elimäenkadun puoleisten työpajasiipien umpinaiset tiilipäädyt.
- Selim Lindqvistin suunnitteleminen raitiovaunuhallien julkisivut Hämeentien suuntaan
- Sturenkadun ja Mäkelänkadun risteystä kehystävät rakennukset
- Suvannontien ja Mäkelänkadun risteys
- Kortteli 555, kulmat ja julkisivujen poikkipäätyaiheet
- Asunto Oy Hauhon päädyt ja keskelle muodostettu aukio, Hauhontien ja Keiteleentien risteys
- Vallilan 1920-1930-luvun kivikortteleiden kulmatornit, spiirat jne.

- Paavalin kirkon torni

- Juha Leiviskän suunnitteleman Vallilan kirjaston julkisivu

Merkittävä asemakaavallinen akseli (toteutunut tai suunniteltu)

- Sturenkadun ja Mäkelänkadun akselit
- Keuruuntien ja Kangasalan tien akselit

Merkittävä solmukohta

- Sturenkadun ja Hämeentien risteys
- Sturenkadun ja Mäkelänkadun risteys
- Teollisuuskadun ja Hämeentien risteys

ARVOKKAAT VAALITTAVAT ALUEKOKONAISUUDET

Vanha Vallila, aluekokonaisuus 1900-1920-luku

- Puu-Vallilassa 1900-1910-luvun ihanteita ilmentävät pienet tontit kapeiden maastoa seuraavien katujen varrella. Katuja reunustavat mansardikattoiset puutalot, korttelin sisään jäävät pihapuutarhat talousrakennuksineen.

Aluekokonaisuus 1920- ja 1930-luku

- Uusi Vallila on 1920-luvulla Puu-Vallilan rinnalle

Mäkelän- ja Sturenkadun ympäristöön yhtenäisen kaupunkikuvan ihanteiden mukaan rakennettu laaja, alun perin työväestön asuinalueeksi rakennettu alue, jonka pääliikenneväylien varsille rakennettiin kivirakenteiset kerrostalot. Sekä Hauhontien että Mäkelänkadun kerrostalojen suojaan jäivät pienempien katujen varsille puutalot.

- Sturenkadun tuntumassa kerrostalot kiertävät koko korttelin ympäri muodostaen isoja korttelipihoja. Kone- ja Siltarakennus Osakeyhtiön suurkorttelissa on yhtenäisen suuren korttelipihan idea toteutunut täydellisimmin.

Aluekokonaisuus 1940- ja 1950-luku

- Hilding Ekelundin suunnittelemat ammattikoulu- rakennukset Sturenkadun varrella
- Hakan kortteli Mäkelänkadun ja Hämeentien välissä, arkkitehdit Hugo Harmia ja Woldemar Backman
- Aluekokonaisuus Vallilan konepaja
- Konepaja-alueen säilyneet suuret tiilihallit, voimalaitos piippuineen sekä konttori- ja ruokalarakennus.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Puu-Vallila ja uusi Vallila muodostavat laajan 1900-luvun alkukymmeninä työväestölle rakennetun asuinalueen, joka erinomaisesti säilyneenä kuvastaa aikakauden pyrkimyksiä kohentaa kasvavan ja teollistuvan pääkaupungin työväestön asuinoloja kaupunkisuunnittelun ja asuntotuotannon ohjauksen keinoin.

Konepajan alue ja SOK:n teollisuuskorttelit ovat osa RKY-kohdetta ”Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit”. VR:n entinen konepaja ja SOK:n edustavat funktionalistiset tuotantolaitokset Vallilassa muodostavat laajan 1900-luvun teollisuusympäristön. VR:n konepajan alue, joka on ollut Helsingin suurimpia teollisuuslaitoksia, on Sörnäisten satamaradan varteen rakentuneen laajan teollisuusalueen varhaisimpia tuotantolaitoksia. Kokonaisuus ilmentää liikenneyhteyksien ja erityisesti rautatien merkitystä pääkaupungin teollistumiselle.

KULTTUURIHISTORIALLISTE ARVOKKAAT PUISTOT

Alueen puistoja ei ole suojeltu asemakaavoissa. Päijänteenuisto on luokiteltu arvoympäristöksi. Puu-Vallila kuuluu RKY-alueeseen ”Vallilan asuinalueet”, siihen kuuluu puistosta ainoastaan Keuruunpuisto.

Mäkelänkatu ja Hämeentie ovat arvoympäristökohteita. Aleksis Kiven katu puukujineen tulisi lisätä arvoym-

päristökohteeksi.

Vallilan puistoista seuraavat ovat arvoympäristökohteita (tai valmisteilla sellaiseksi): Puijon puistikko, Hartolanpuisto, Paavalinpuisto ja Hauhon puisto. Suojelutilanne ja arvot eivät paikoin vastaa toisiaan. Osa Vallilan vanhimmista puistoista ovat niin hyvin säilyneitä ja kaupunginosalleen merkittäviä, että ne tulisi lisätä arvoympäristöiksi tai suojella. Tällaisia puistoja ovat:

- Paavalinpuisto: merkittävä 1930-luvun muotopuutarha, joka on kaupunkikuvallisesti arvokas. Se liittyy Paavalinkirkkoon ja on kaupunkirakenteellisesti merkittävä ja arvokas arvorakennuksen ympäristö, joka on arvoympäristökohteeksi mut- ta tulisi lisäksi suojella asemakaavassa.
- Vallilanpuiston, Hollolanpuiston ja Hattulanlehdon puistoketju: kaupunkirakenteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä kokonaisuus. Vallilanpuisto on kerroksellinen, jossa vanhan osan 1930-luvulle tyypilliset piirteet yhdistyvät saumattomasti 1980-luvulla peruskorjattuun osaan. 1980-luvulla suunniteltu osa on aikakaudelleen poikkeuksellinen korkeatasoinen. Tämä puistokokonaisuus tulisi lisätä arvoympäristökohteeksi.

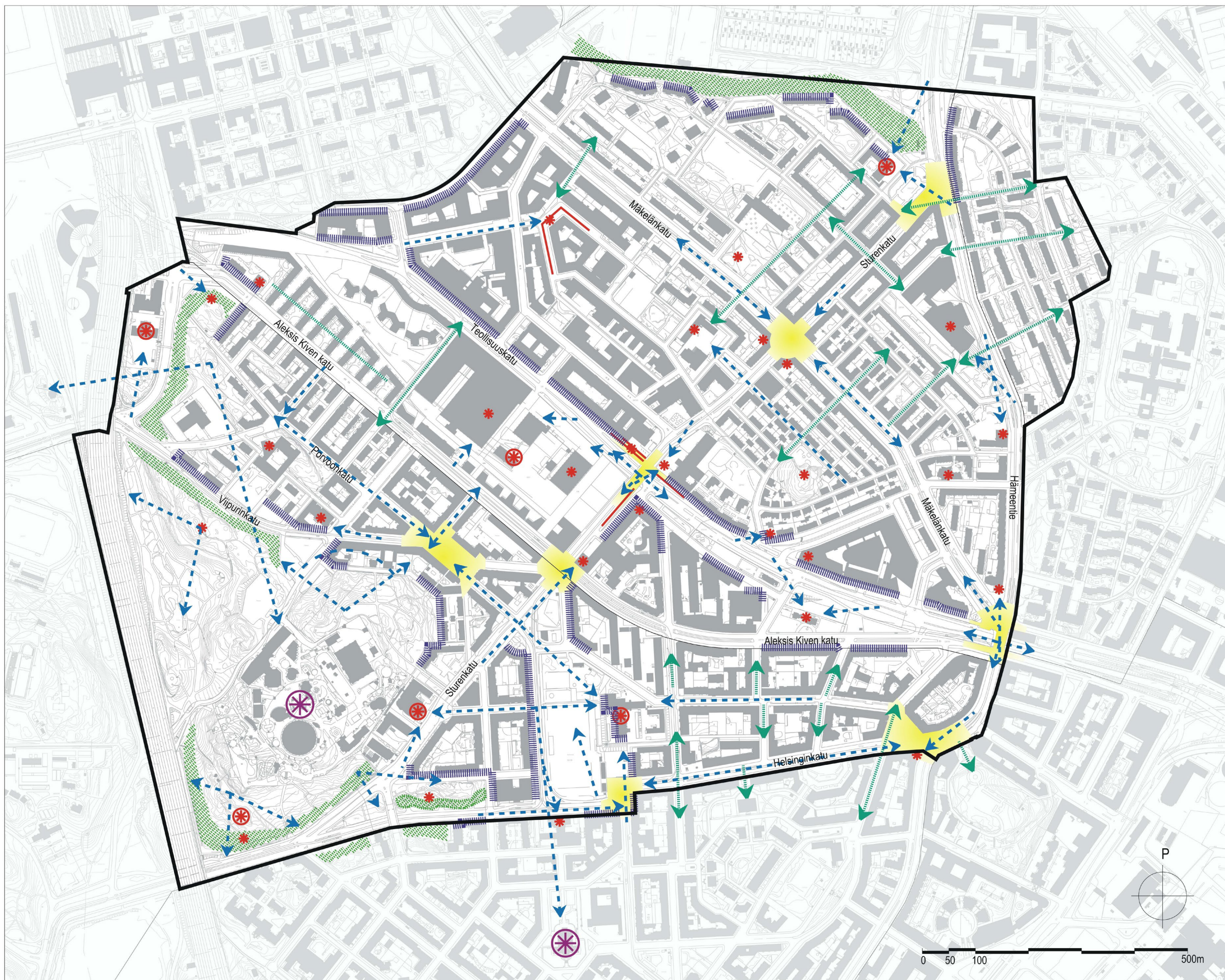
Teollisuus-Vallilan yleisillä alueilla ei ole suojelukohteita. Alueen potentiaalinen suojelukohde on Pälkäneen tien kivimuuri.

ALPPIHARJU VALLILA HERMANNI

VAALITTAVAT
OMINAISPIIRTEET 1 / 3

Maamerkit ja näkymät
reunavyöhykkeet
ja solmukohdat

- TÄRKEÄ NÄKYMÄAKSELI
- OSA-ALUEITA YHDISTÄVÄ
ERITYINEN NÄKYMÄAKSELI
- ⊗ KOKO KANTAKAUPUNGIN
MITTAKAAVASSA MERKITTÄVÄ,
HYVIN TUNNISTETTAVA
MAAMERKKI
- ⊗ MAAMERKKI
- ⊗ PAIKALLINEN MAAMERKKI /
KIINTOPISTE
- ⊕ MERKITTÄVÄ SOLMUKOHTA
- ▨ MERKITTÄVÄ
KAUPUNKIRAKENTEEN
REUNAVYÖHYKE
- ▨ KAUPUNKIKUVASSA
VOIMAKAS PUISTOJULKISIVU
- KAUPUNGINOSAN RAJA
- TARKASTELUALUEEN RAJA

VALLILA

VAALITTAVAT
OMINAISPIIRTEET 2 / 3

KAUPUNKIKUVA

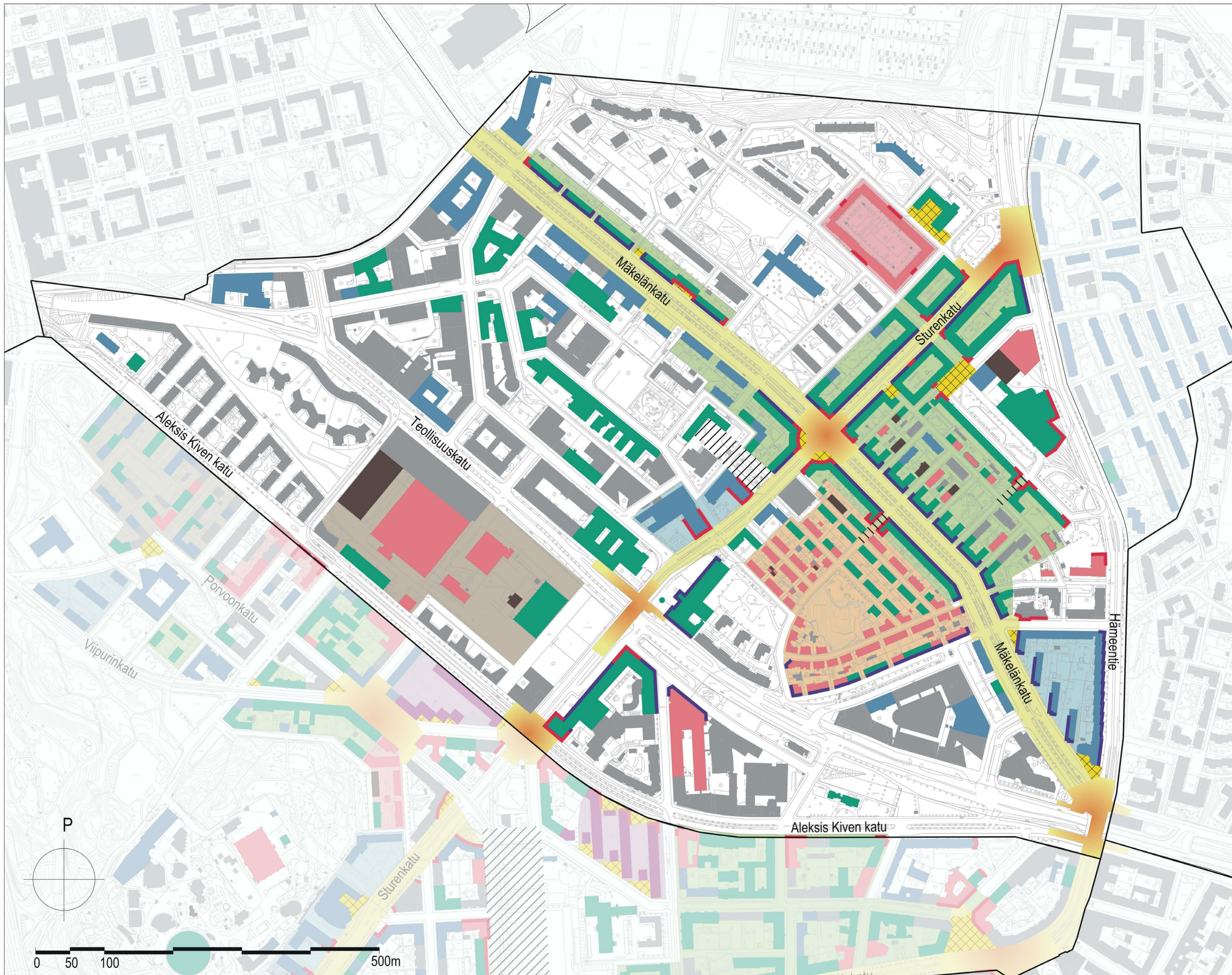
- MERKITTÄVÄ YHTENÄINEN KATUTILA
- KATUAUKIO, KATUALUEESEEN LIITTYVÄ JULKINEN TILA
- KAUPUNKIKUVASSA MERKITTÄVÄ YHTENÄINEN JULKISIVU
- KAUPUNKIKUVASSA MERKITTÄVÄ JULKISIVUAIHE/ KOROSTUS
- MERKITTÄVÄ ASEMAKAAVALLINEN AKSELI (TOTEUTUNUT TAI SUUNNITeltu)
- MERKITTÄVÄ SOLMUKOHTA

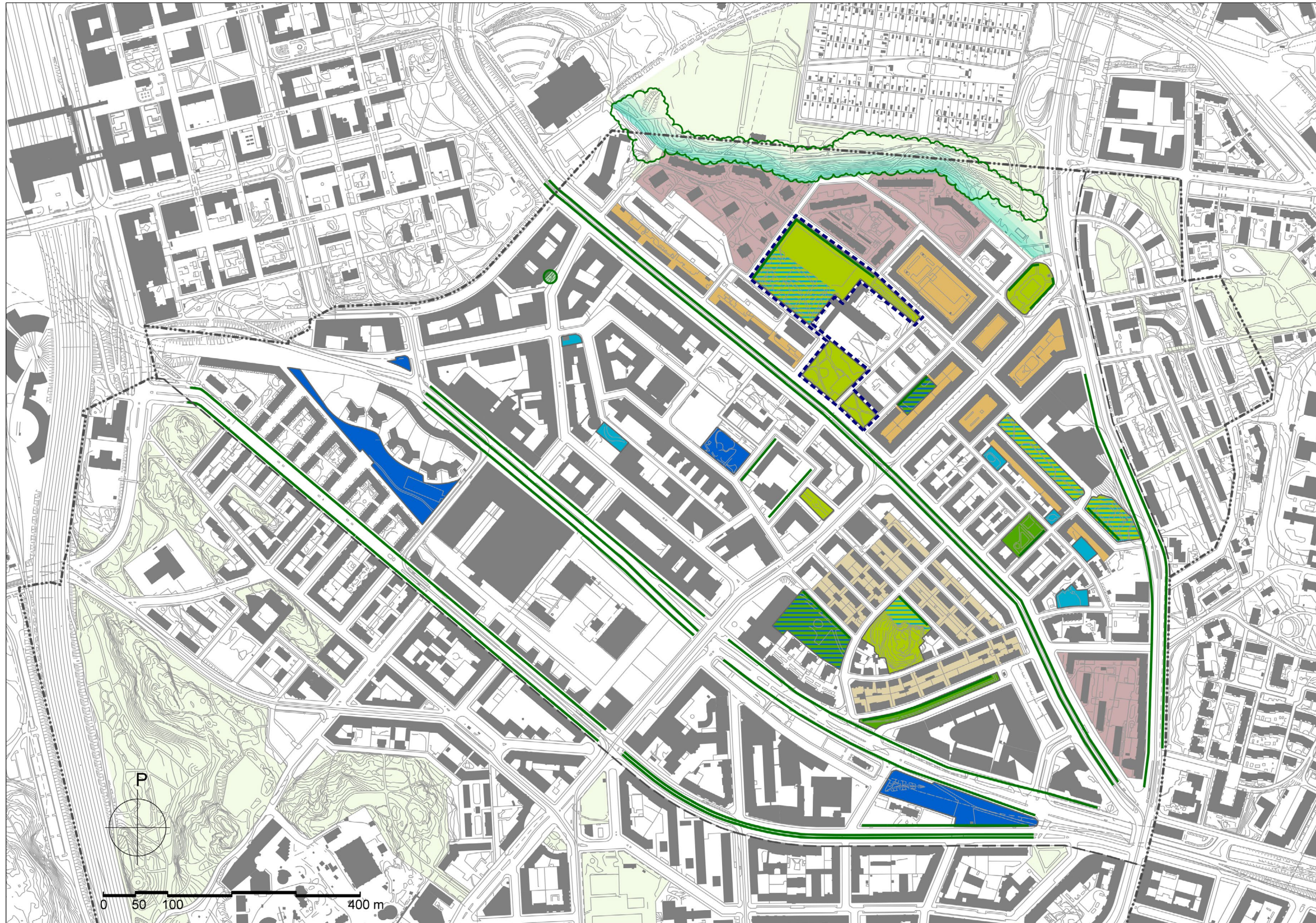
ALUEKOKONAISET

- ALUEKOKONAISET VANHA VALLILA 1900-1920-L
- ALUEKOKONAISET 1900- JA 1910-LUKU
- ALUEKOKONAISET 1920-30 LUKU
- ALUEKOKONAISET 1940-50-LUKU
- ALUEKOKONAISET VALLILAN KONEPAJA

VANHEMPI TUNNUSOMAINEN RAKENNUSKANTA

- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1800-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1900-1910-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1920-1930-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1940-1950-LUVUN RAKENNUS

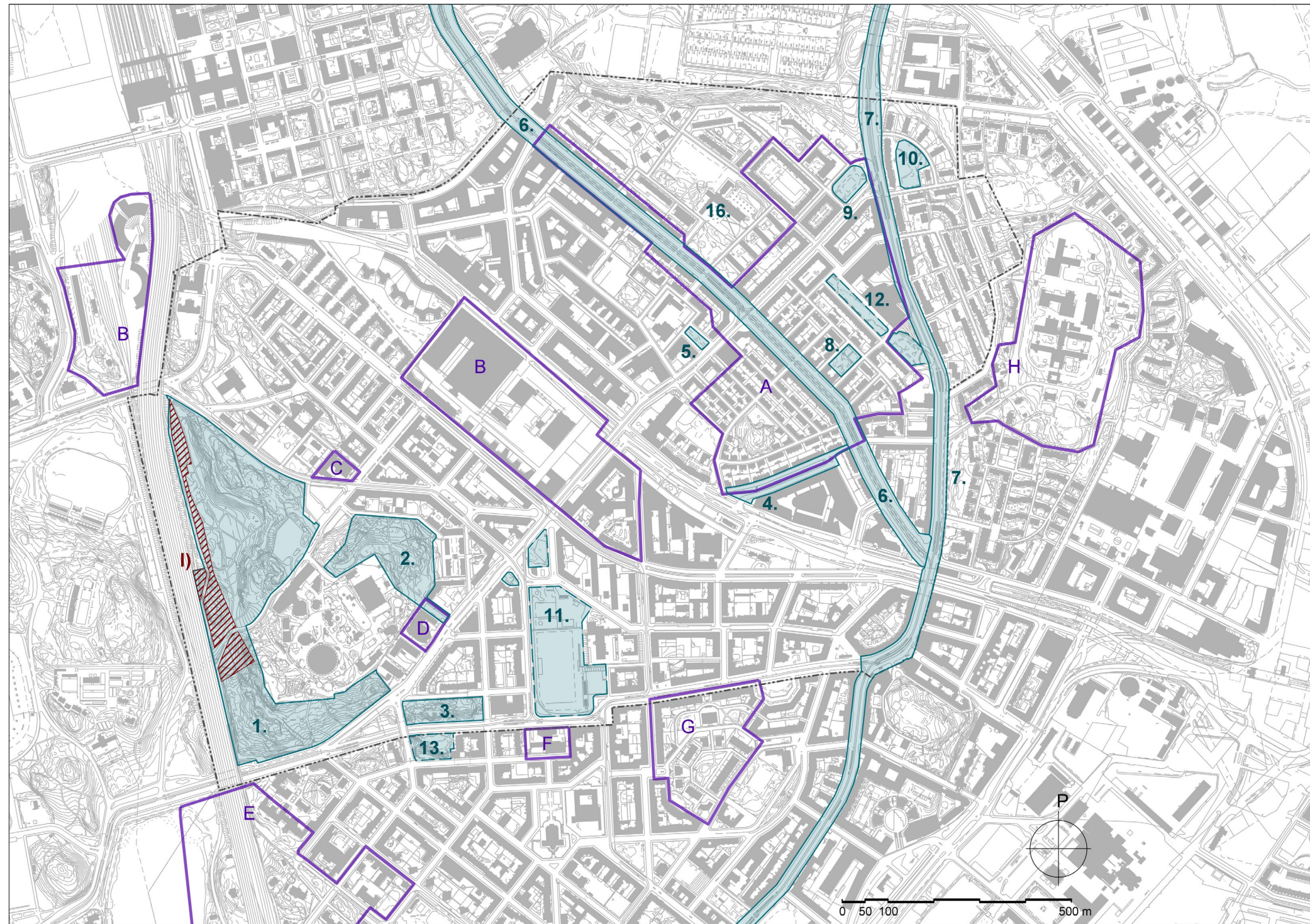
Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet

VALLILA

KAUPUNKIVIHREÄ - puistot, pihat ja katuistutukset

- KAUPUNKITILA JA -KUVA**
- Kaupunkikuvallisesti merkittävä/tärkeä puurivi
 - Kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä puu
 - ☁ Laaja reunapuusto
 - ▬ Kaupunkikuvassa voimakas puistojulkisivu
- PUISTOT**
- ▬ 1900-30-lukujen puistot, jotka ovat alueen vanhimpia
 - ▬ 1950-60-lukujen puistot, joissa leikki on suuressa roolissa
 - ▬ 1980-90-lukujen ns. "taskupuistot"
 - ▬ 2000-luvun puistot
 - ▬ Historiallinen puistoketju / puistojen sarja, joka koostuu Vallilan puistosta, Hollolan puistosta ja Hattulanlehdosta
- ALUEELLE LUONTEENOMAISET PIHATYYPIT**
- ▬ Puu-Vallilan vehreät "nauhapihat"
 - ▬ 1920-30-lukujen korttelipihat
 - ▬ 1950-60-lukujen isot puistomaiset korttelipihat
- Puisto**
- ▬ Tarkastelualueen raja
 - ▬ Kaupunginosan raja (rajaa alueen, jota tämä kartta koskee)

7. SUOJELUTILANNE JA ARVOYMPÄRISTÖJÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET

ALPPIHARJUN, VALLILAN JA VANHAN HERMANNIN OMINAISPIIRTEET

Alueen suojelutilanne

- RKY-ALUEET**
 Alueella on seuraavat RKY-alueet:
- A** Vallilan asuinalueet
 - B** Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit
 - C** Alppilan kirkko
 - D** Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo

Alue rajautuu seuraaviin

RKY-alueisiin:

- E** Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset
- F** Helsingin suomenkielinen työväenopisto
- G** Torkkelinmäen asuinalue
- H** Sörnäisten vankila

ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT PUISTOT

- Seuraavat alueet ovat asemakaavalla suojeltuja:
- I** Alppipuiston läntinen reuna

ARVOYMPÄRISTÖT

- Arvoympäristöihin kuuluvat seuraavat alueet (katkoviivalla valmisteilla olevat):

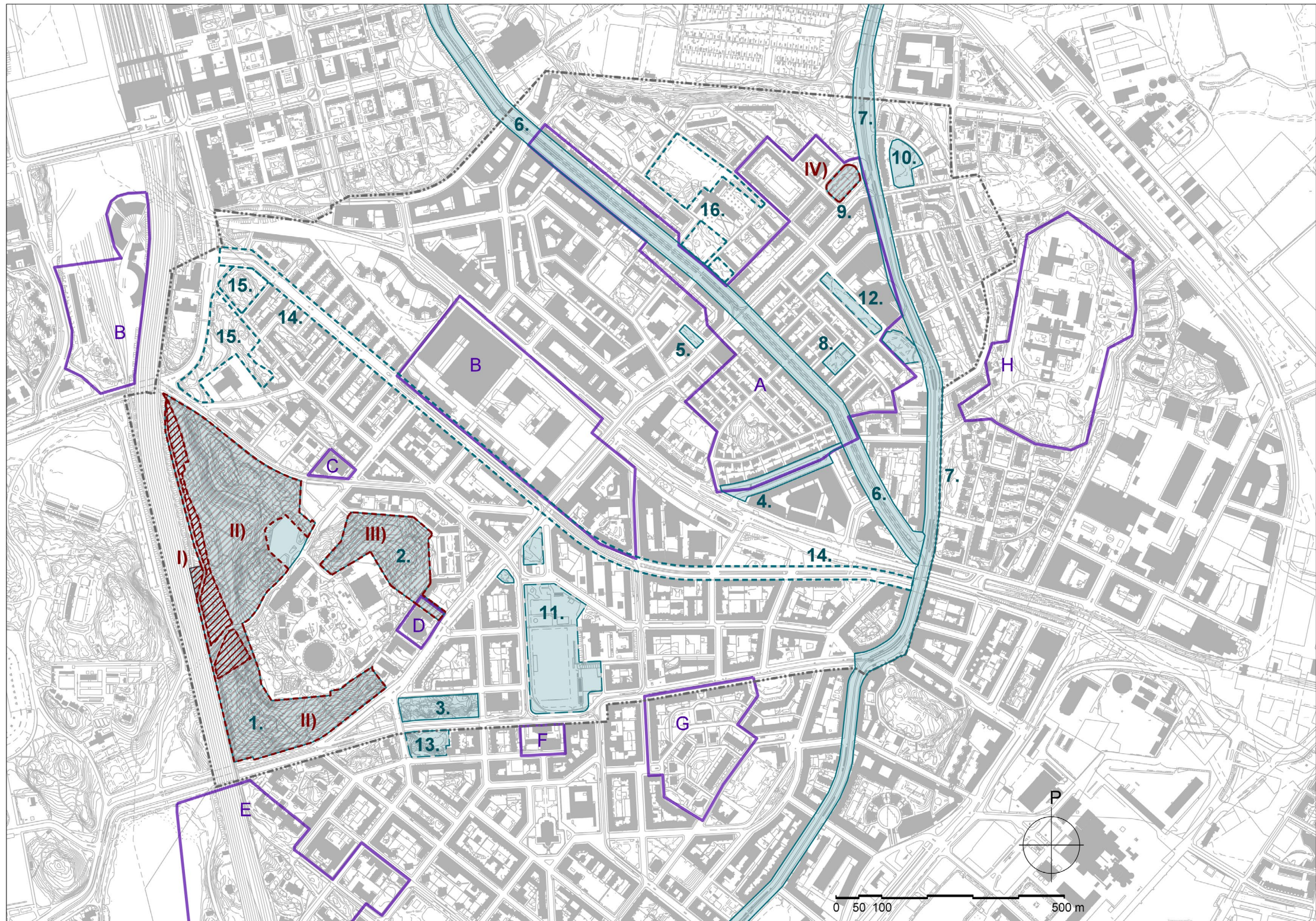
1. Alppipuisto
2. Leninipuisto
3. Josafatinkalliot
4. Päijänteen puisto
5. Puijon puisto
6. Mäkelänkatu
7. Hämeentie
8. Hartolanpuisto
9. Paavalipuisto
10. Helminpuisto

11. Brahenkentän puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Brahenpuisto, Brahenpuistikko ja Työläisäidinpuistikko)
12. Hauhon puisto
13. Alueeseen rajautuva Tauno Palon puisto

---- Tarkastelualueen raja

ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT ALUEET, RAKENNUKSET JA KOHTEET OSA-ALUEELLA - Vallila

The map illustrates the urban planning of Vallila, focusing on protected areas, buildings, and specific sites. The map includes a scale bar (0-200m) and a north arrow. Various areas are labeled with codes like sr-1, sr-2, sr-3, sr-1/m, sr-1/k, sr-1/p, sr-1/v, sr-1/a, sr-21, and ark. Buildings are outlined in grey, and specific sites are highlighted in pink and blue. The map shows a dense urban layout with streets and green spaces.

ALPPIHARJUN, VALLILAN JA VANHAN HERMANNIN OMINAISPIIRTEET

Alueen suojelutilanne

- RKY-ALUEET**
Alueella on seuraavat RKY-alueet:
A Vallilan asuinalueet
B Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit
C Alppilan kirkko
D Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo

- Alue rajautuu seuraaviin RKY-alueisiin:
E Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset
F Helsingin suomenkielinen työväenopisto
G Torkkelinmäen asuinalue
H Sörnäisten vankila

- ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT PUISTOT**
Seuraavat alueet ovat asemakaavalla suojeltuja:
I) Alppipuiston läntinen reuna

- ASEMAKAAVALLA SUOJELLUIKSI EHDOTETAAN LISÄKSI SEURAAVIA PUISTOALUEITA:**
II) Alppipuiston muut osat
III) Leninipuisto
IV) Paavalipuisto

- ARVOYMPÄRISTÖT**
Arvoympäristöihin kuuluvat seuraavat alueet (katkoviivalla valmisteilla olevat):
1. Alppipuisto
2. Leninipuisto
3. Josafatinkalliot
4. Päijänteen puisto
5. Puijon puisto
6. Mäkelänkatu
7. Hämeentie
8. Hartolanpuisto
9. Paavalipuisto
10. Helminpuisto
11. Brahenkentän puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Brahenpuisto, Brahenpuistikko ja Työläisäidinpuistikko)
12. Hauhon puisto
13. Alueeseen rajautuva Tauno Palon puisto

- ARVOYMPÄRISTÖIHIN LISÄTTÄVIKSI EHDOTETAAN SEURAAVIA ALUEITA:**
14. Aleksis Kiven katu (merkittävä puistokatu)
15. Savonpuisto ja Saimaanpuistikko (kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä kokonaisuus)
16. Vallilan puisto, Hollolan puisto, Hattulanlehto (Vallilan kerrostunut puistokokonaisuus)

----- Tarkastelualueen raja

LÄHTEET

NYKYTILAN KARTAT

Helsingin kaupunki

NYKYTILAN VALOKUVAT

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

HISTORIAALLISET KARTAT JA VALOKUVAT

Arkkitehtuurimuseon arkisto AM

Helsingin karttapalvelu

Kansallisarkisto = KA

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaava-arkisto = KSVA

Helsingin kaupungin rakennusviraston arkisto = HKR

Helsingin kaupungin museon kuva-arkisto, Finna = HKM tai HKM KA

Helsingin kaupunginarkisto = HKA

INTERNET-LÄHTEET, TIETOKANNAT

Sinettiarkisto (<https://yksa3.darchive.fi/YKSA3/public/archive/HELKA/>): digitaalinen kartta-aineisto, kertomukset Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta, rakennuskonttorin piirustukset

Finna (<https://www.finna.fi/>): vanhat valokuvat ja piirustukset

www.mfa.fi/arkkitehtiesittely

arska-tietokanta

kartta.hel.fi

http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Ahokanto, Minerva 2000: Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvitys. Helsingin kaupungin museo, moniste.

Arkkitehtitoimisto Brantberg – Lindh – Lunkka Oy. 1997. Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri-inventointi. Vallilan ja Hermannin kaupunginosien inventointi.

Helsingin kantakaupungin historiallisten puistojen kaavoitus- ja suojelutilanne 2011 (KSV, julkaisematon kesäharjoittelijan keräämä aineisto 2011)

Livady Oy 2011-2012. VR:n konepajan alueen rakennushistorialliset selvitykset.

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy 2016. Alppipuiston ympäristön yleissuunnitelma. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Peltola, Katariina 2012.- Ennen II maailmansotaa asemakaavoitettuja, helsinkiläisiä puistoja. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Virearc – arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Oy 2003. Kallio-Hermannin puistojen historiallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys.

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2015. Stadin ammattiopisto Taucherin talo Nilsiäkatu 6. Stadin ammattiopisto Sturenkatu 18. Stadin ammattiopisto Sturenkatu 22. Rakennushistorialliset selvitykset. Tilaaaja: Tilakeskus

PAINETUT LÄHTEET

Cullen, Gordon 1961. Townscape. The Architectural Press.

Hakkarainen, Helena-Putkonen, Lauri 1995. Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Helsingin kaupungin museo.

Heikkilä-Kauppinen, Marja 2012. Saanko luvan? 200 vuotta pääkaupungin rakennusvalvontaa - satavuotias rakennusvalvontavirasto. Helsingin kaupunki.

Helsingin kaupungin historia

Jokinen, Teppo 1993. Erkki Huttunen 1901-1956 arkkitehti. Abacus ajankohta 3. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja.

Karisto, Maria e.a. 2015. Kysykää Essiltä. Elisabeth Kochin puutarhat. Maahenki 2015.

Keinänen, Timo 1993. Martti Välikangas 1893-1973 Arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museonmono-

grafiasarja.

Lagus-Waller, Märta 2006. Elna Kiljander Arkitekt och formgivare. Svenska litteratursällskapet i Finland

Lynch, Kevin 1960. The Image of the City. The M.I.T Press

Makkonen, Leena toim. 2004. Opintieillä Helsinkiläisiä koulurakennuksia 1880-1980. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:12.

Mäkinen, Anne 2016. Rakennuksia helsinkiläisille. Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924-1941. Helsingin kaupunginmuseo.

Nikula, Riitta 1976. ”Yksinkertaista, asiallista, tarkoituksenmukaista” : piirteitä Gunnar Taucherin arkkitehdintyöstä. 47-76, Taidehistoriallisia tutkimuksia 2. Taidehistorian seura.

Nikula, Riitta 1988. Armas Lindgren 1874-1929 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museo.

Nikula, Riitta 1981. Yhtenäinen kaupunkikuva 1900-1930. Suomalaisen kaupunkirakentamisen ihanteista ja päämääristä, esimerkkinä Etu-Töölö ja Uusi Vallila. Helsinki 1981. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk.

Paavilainen, Simo red. 1982. Nordisk klassicism 1910-1930. Finlands arkitekturmuseum.

Neuvonen, Petri toim. 2006. Kerrostalot 1880-2000. Rakennustietosäätiö.

Niskanen, Aino 2005. Väinö Vähäkallio ja hänen toimistonsa. Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot. Teknillinen korkeakoulu

Salonen, Marja 2000. VR:n Pasilan konepaja-alue. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002:16.

Salokorpi, Asko 2001. Selim A. Lindqvist, arkkitehti. Kustantajat sarmala Oy / Rakennusalan kustantajat RAK. 2001

Sinkkilä, Jyrki- Donner, Julia- Mannerla-Magnusson, Meri 2016. Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900-1970. Aalto-yliopiston julkaisusarja

Stenius, Olof toim. 1969. Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Pro-Helsingfors säätiö.

Sundman, Mikael 1983. Helsingin rakentumisen vaiheet – Stadier i stad. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto YB 1 / 83.

Sundman, Mikael- Schalin, Mona toim. 1988. Bertel Jung Surkaupungin hahmottaja. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Wager, Henrik 2009. Teollisuuden ja yhteiskunnan palveluksessa – Arkkitehti Bertel Liljequist (1885 – 1954) tuotantolaitosten suunnittelijana maailmansotien välisenä aikana. Helsingin yliopisto

Viljo, Eeva Maija 1985. Theodor Höijer. En arkitekt under den moderna storstadsarkitekturens genombrott

i Finland från 1870 till sekelskiftet. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 99. Helsinki 1985.